

LOKAL UPPFÖLJNING AGENDA 2030

TIERPS KOMMUN 2024

KAN ETT LITET SAMHÄLLE GÖRA GLOBAL SKILLNAD?

I Tierps kommun, en landsbygdskommun med stor vision, utgör hållbarhetsarbete inte bara en del av agendan, det är kärnan i all verksamhet. Här pågår en ständig strävan att omsätta stora globala miljömål i konkreta lokala handlingar. Vi utmanar konventionella metoder och visar att även små aktörer kan göra betydande skillnad i den globala hållbarhetsutmaningen. Varje initiativ som Tierps kommun tar sig an är ett bevis på detta engagemang, från innovativa lösningar för avfallshantering till framåtblickande omställning till förnybar energi.

Här praktiseras hållbarhet genom att integrera miljövänliga strategier i allt från stadsplanning till olika tjänster. Tierps kommun har tagit fram en modell för hur man kan arbeta hållbart på en lokal nivå och göra global skillnad. Genom vårt arbete inspirerar vi till att tänka nytt. Vi strävar efter att vara en plats där varje beslut och varje genomförd åtgärd bidrar till en större vision: Att forma en värld där hållbarhet är normen, inte undantaget. I Tierps kommun är det tydligt att även de mindre spelarna har kraften att påverka på ett betydande sätt och leda vägen mot en mer hållbar framtid.

OM DENNA RAPPORT

Denna rapport, Lokal uppföljning av Agenda 2030 har tagits fram i samverkan med ett stort antal aktörer. Alla kommunens chefer och kommunens bolag har bidragit genom att beskriva hur de arbetar mot målen idag och hur de bedömer sin måluppfyllelse. Medarbetare från kommunens olika verksamhetsområden har fått berätta om sitt arbete och goda exempel och näringslivet och civilsamhället har bjudits in för att ge sin syn på de viktigaste utmaningarna framåt. Artiklarna är endast ett urval av all den verksamhet som bedrivs med fokus på hållbarhet i kommunen. Det finns många fler exempel som inte ryms i denna rapport, t.ex; jämställdintegrering, boendestöd och socialt arbete, förnybar energi och vårt arbete inom äldreomsorgen.

Denna rapport har tre huvuddelar.

1. Introduktionen som beskriver bakgrunden till varför Tierps kommun valde att göra en Lokal uppföljning av agenda 2030, nyckelfakta om kommunen samt en beskrivning av kommunens styrmodell och historia.

2. Artiklar består av ett urval av ett antal goda exempel från kommunens verksamheter och visar hur hållbarhetsarbetet ser ut i praktiken och hur dessa kopplar till uppfyllelsen av de sjutton hållbarhetsmålen. Detta är huvuddelen av rapporten och visar upp arbete som kommunen bedriver kopplat till Agenda 2030, både det som är framgångsrikt men även vilka utmaningar vi står inför.

3. Fördjupad rapport och uppföljning är en sammanfattning av Tierps kommuns årsredovisning och visar hårdta fakta kring måluppfyllelsen lokalt. Här kan läsaren få en överblick kring måluppfyllelsen både vad gäller kommunens lokal delmålen liksom utvecklingen i stort för de sjutton hållbarhetsmål med utvalda nationella indikatorer, mestadels från databasen Kolada. Läsaren får också en bild av vårt bidrag till måluppfyllelsen globalt.

Den sista delen innehåller också ett slutord från kommundirektören om kommunens arbete och vilka steg som måste tas framåt för att nå hållbarhetsmålen till 2030.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord av kommunstyrelsens ordförande	5
Styrmodell i Terps kommun	6
Snabba fakta om Tierps kommun	7
Ett levande kulturarv	9
Kulturarvstrappan	11
Samarbete centrum för en hållbar turism	13
Hållbar näringssverksamhet	15
Medborgarnas röster formar framtidens Tierp	17
Minska psykisk ohälsa hos unga	19
Närodlat på tallriken	21
Naturvård och friluftsliv i samverkan	24
Skapar hållbar utveckling i skolan	26
Förskolor flaggar grönt	27
Nyanlända och flerspråkiga barns måluppfyllelse ska öka	28
Barnfokus i allt arbete	29
Att öka känslan av sammanhang	31
Arbetet med äldres hälsa	33
Att komma in i samhället	35
Fjärrvärme och renings	37
Upphandling som verktyg för omställning	38
Daglig verksamhet samlevererar	38
Fossilfria fordon till 2030	39
Hållbarhetsanalys inför politiska beslut	39
Lokal överenskommelse med civilsamhället	40
Näringslivet katalysator för förändring	41
Fördjupad rapport	42-58
Slutord av kommunstyrelsens ordförande	59

FÖRORD AV KOMMUNSTYRESENS ORDFÖRANDE

De globala utmaningarna är många, stora, komplexa och behöver hanteras här och nu. Så ser även vardagen ut för en kommun. Målstyrning för en kommunal verksamhet är en ren konstform. Att dessutom politiskt sätta en målstyrningsmodell som på ett transparent sätt också synliggör alla utmaningar ur ett globalt perspektiv är både demokratiskt ansvarstagande och modigt.

De 17 globala målen inom Agenda 2030s utvecklingsagenda utgör i Tierps kommun direkt mål-styrning i hela kommunkoncernen. Vi lägger inte Agenda 2030 ovanpå något befintligt system eller vid sidan om i en policy eller handlingsplan. Vi har byggt in den hållbara utvecklingsstrategin i organisationens ryggrad. Målstyrningsramverket i den kommunala budgeten baserar sig helt på lokalt satta delmål inom de 17 globala målen. Genom att fullt ut styra utifrån Agenda 2030 läggs också all ordinarie uppföljning, granskning, revision och rapportering på att följa Tierps kommuns utveckling inom hållbarhetens tre övergripande delområden. Klimat och miljö, ekonomi samt den sociala biten. Tierps kommun har mer än färgglada etiketter på hållbarhetsarbetet, vi genomför på riktigt.

Ju större globala utmaningar desto högre förväntan hos medborgarna på att samhället ska hitta lösningarna. Efter att sedan 2020 fullt ut styrt enligt Agenda 2030 kan vi nu konstatera att det är rätt målstyrningsmodell för globalt arbete. Nyckeln till att vända den hållbara utvecklingen till en positiv uppåtgående trend är ett förhållningssätt som baserar sig på kraften i de globala målens odelbarhet. De lokala delmålen sätter fokus på alla nivåer att bidra till en gemensam målluppfyllnad inom alla hållbarhetsmålen. Tierps kommun skapar ett samlat lokalt genomförande utifrån det kommunala ansvarsområdet. Det gör skillnad globalt.

Agenda 2030s 17 globala mål är odelbara. De utgör tillsammans en helhet. För ett samhälle som håller ihop behövs alla delarna. De globala utmaningarna kan endast lösas gemensamt, bit för bit. Alla behöver bidra med sin genomförande kraft och sina delar inom alla områden. Det är så vi i Tierps kommun axlar samhällets förväntningar. Det är här och nu det händer. Det är här och nu vi gör skillnad.

STYRMODELL I TIERPS KOMMUN

Kommunens styrmodell beskriver hur kommunens verksamhet leds och styrs. Styrmodellen ska säkerställa att den politiska riktningen får genomslag i verksamheten. I Tierps kommun bygger styrningen på styrprinciperna målstyrning med ett tillitbaserat förhållningssätt. Stor vikt läggs på medborgarnas insyn i och förståelse för kommunens verksamheter.

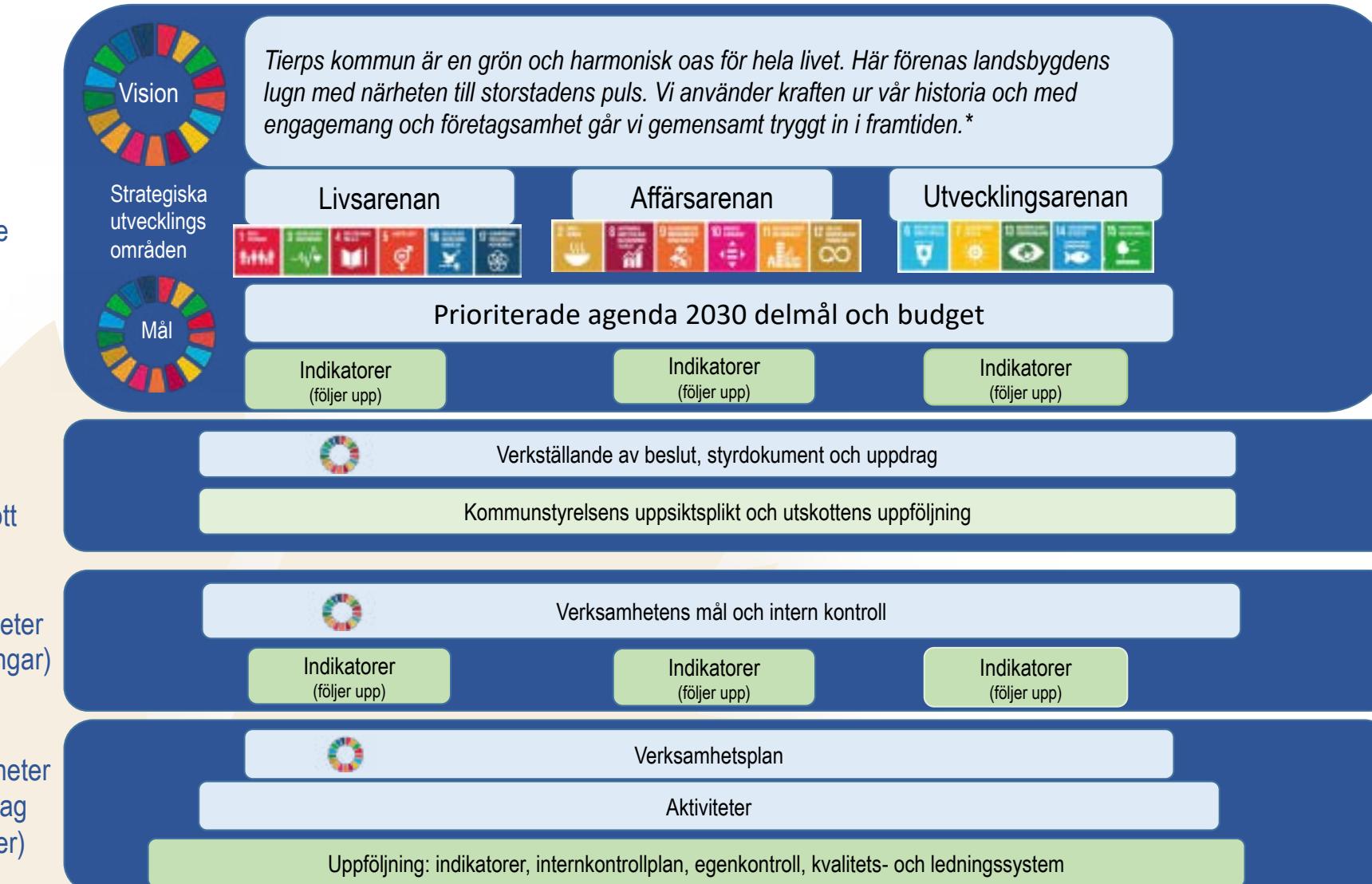
Kommunens målstyrning innebär att kommunfullmäktige beslutar om de mål som kommunen ska arbeta mot för att röra sig i riktning mot Visionen. Målstyrningen bygger på de av FN antagna hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och den politiskt beslutade Visionen. Vid varje ny mandatperiod prioriterar politikerna det som ska uppnås i strategiska utvecklingsområden till visionens tre arenor som följer de tre hållbarhetsdimensionerna, ekonomisk, social och miljömässig utveckling.

Kommunens Plan för ekonomi och verksamhet (budget) utgår från den sjutton hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Utifrån utvecklingsområdena tar politikerna årligen utprioriterade delmål för varje Agenda 2030 mål samt särskilda uppdrag till verksamheterna med konkreta åtgärder som ska genomföras med budgetens resurser under året. Dessa uppdrag och prioriterade Agenda-2030-delmål utgör grund för kommunens Plan för ekonomi och verksamhet (bud-

get) som kommunfullmäktige beslutar om varje år. Verksamheterna som utför service och tjänster till medborgarna tar sedan fram verksamhetsplaner med aktiviteter utifrån de delmål och uppdrag som beslutats i budget. Verksamheterna väljer själva vilka Agenda 2030 delmål de vill arbeta med under året utifrån principerna om ett tillitbaserat förhållningsätt.

För att sätta individen i fokus och att underlätta för medborgarnas kontakt med kommunen samt skapa bättre möjlighet för samverkan mellan verksamheterna är kommunstyrelsen ansvarig nämnd för samtliga verksamhetsområden i kommunen (undantaget nämnder som krävs enligt lag). Detta förstärker det tillitsbaserade förhållningssättet vars syfte är att skapa och vidmakthålla en kultur med respekt och tillit till den enskilde chefens eller medarbetarens professionella kunskap, integritet och förmåga till att utföra sina arbetsuppgifter utan omfattande översyn.

Under året fattar sedan kommunstyrelsen och kommunfullmäktige löpande beslut i olika ärenden. Inför beslut som är särskilt viktiga för medborgare eller som kräver omfattande ekonomiska resurser görs en hållbarhetsanalys där hållbarhetskonsekvenser av ärendet illustreras med dess påverkan på Agenda 2030-målen. Syftet är att skapa väl grundade beslutsunderlag för såväl politiker som verksamheterna där möjliga målkonflikter eller andra hinder att främja en hållbar utveckling illustreras.

Kommunens budget utgår helt ifrån Agenda 2030 och all verksamhet bedrivs i linje med de globala målen.

SNABBA FAKTA OM TIERPS KOMMUN

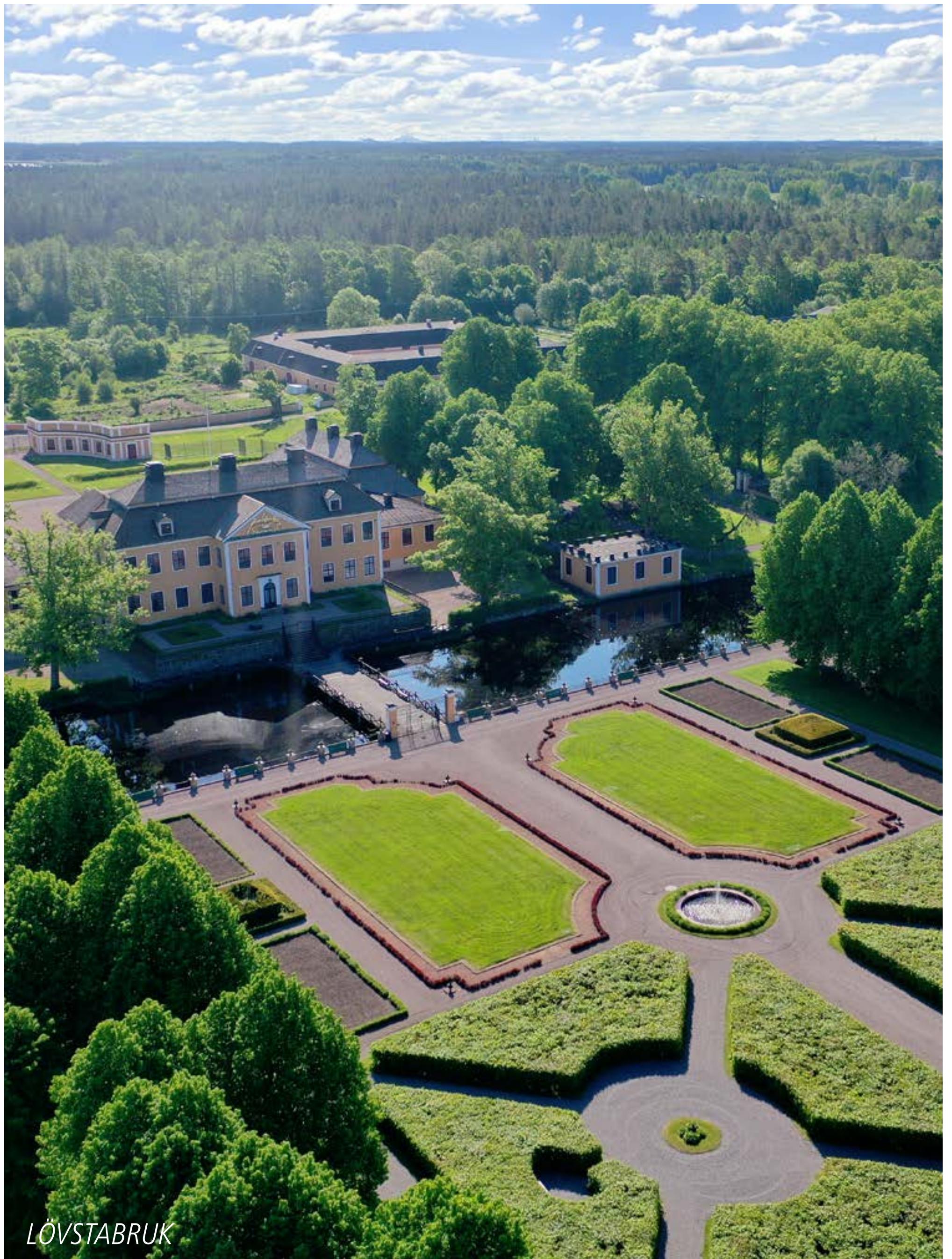
Tierps Kommun [/'ti:erps/kɔ'me:n/]: **Geografi:** Tierps kommun, belägen i Norduppland, täcker en yta av cirka 1 550 km² med en kuststräcka på cirka 26 mil. Centralorten Tierp är den största tätorten, men kommunen omfattar även flera mindre orter och byar. **Befolkning:** Kommunen har cirka 22 000 invånare, varav en tredjedel bor på landsbygden. Medelåldern är 43,8 år, något högre än riksmedeldatet. Kommunen har en diversifierad befolkning med stark lokal identitet. **Historia:** Tierps kommun har en rik historia med anor från Vendeltiden. Området är känt för sina historiska järnbruksverk vilka spelade en viktig roll i Sveriges industriella utveckling. **Ekonomi:** Tierps kommun har en varierad ekonomi med stora arbetsgivare som Tierps kommun, Region Uppsala, och Atlas Copco Tools AB. Arbetslösheten ligger på 6,5%. Många pendlar till närliggande städer för arbete, särskilt Uppsala och Gävle. **Infrastruktur:** Kommunen är välförbunden med goda väg- och tågförbindelser, särskilt längs E4 och Ostkustbanan, vilket ger snabb access till större städer som Stockholm, Uppsala och Gävle. **Natur och Fritid:** Tierps kommun erbjuder rika möjligheter för friluftsliv med stora skogsområden och kuststräckor. Området är idealiskt för aktiviteter som vandring, paddling och fågelskådning. **Hållbarhet:** Tierps kommun arbetar aktivt med Agenda 2030 och hållbar utveckling. Kommunen är ledande inom miljövänlig utveckling och främjar användningen av förnybar energi. **Sammanfattning:** Tierps kommun kombinerar landsbygdens lugn med närheten till storstaden. Med en rik historia och stark framtidsvision strävar kommunen efter hållbar utveckling och hög livskvalitet för sina invånare.

DÄR HISTORIA OCH NUTID MÖTS

Tierps kommun, belägen i hjärtat av Norduppland, har ett rikt och omfattande arv som speglar sig i den bredare svenska kulturhistorien. Området, som varit bebott sedan förhistorisk tid och har spelat en central roll i utvecklingen av det Sverige vi känner idag. Från Vendeltidens hövdingsäten till de expansiva järnbruksperioderna, varje hörn av Tierp bär på djupa historiska lager som tillsammans väver en berättelse om överlevnad, innovation och samhällelig transformation. Från järnålderns början till dagens levande brukskultur syns tydligt hur tidsepoker och händelser format kommunens unika identitet. – Nu lägger vi på ett extra lager av hållbarhet för att fortsätta traditionen genom nästa årtusende.

ETT LEVANDE KULTURARV

Samhällen byggs över tid av mäniskor

För att ringa in det historiska förloppet i Tierps kommun börjar man ofta med de järnåldersfynd som gjorts i Vendels församling och som har gett namn åt en hel tidsepok - Vendeltiden.

Vendeltiden var en era som utmärkte sig genom betydande sociala förändringar och en rik materiell kultur, synlig i de många arkeologiska fynden av gravhögar och hövdingasäten i området. Perioden markerar en tid då mäktiga klaner och hövdingar härskade över landet och vars inflytande la grunden för det kommande turen åren av svensk historia.

Under medeltiden fortsatte områdets utveckling med dess position som en central punkt i Sveriges järnhantering. Gustav Vasa initierade den svenska järnexporten från regionen. Hans styre under 1500-talet markrade början på en blomstrande period för en mängd järnbruk i området.

De mest kända - Lövsta, Söderfors och Karlholms bruk - blev snabbt viktiga centra för järnproduktion i landet och utomlands, där innovation och ny teknik växte fram för att förbättra och effektivisera processerna. Louis De Geer, känd som "den svenska industrins fader", hade ett betydande inflytande på järnproduk-

tionen i Uppland med Lövstabruk som en av sina huvudanläggningar. Hans metoder och administrativa skicklighet bidrog till att modernisera järnhanteringen, vilket placerade Lövstabruk i framkant av den industriella utvecklingen. I dag är Lövstabruk ett populärt besöks- och turistmål, bland annat för dess prakt och välbevarade bruksmiljö.

Söderfors bruk anlades sent 1600-tal och specialiserade sig på tillverkning av sjöankare. Produktion blev välkänd för sin kvalitet och blev en viktig leverantör nationellt och internationellt. Under 1800-talet utvecklades Söderfors ytterligare med ny teknik och produktionsmetoder, inklusive martinprocessen för ståltillverkning. Bruket blev en viktig del av den industriella utvecklingen i regionen och under 1900-talet inkluderade man tillverkning av rostfritt stål, snabbståll och hårdmetall.

Detta ledde till att Söderfors bruk blev en ledande producent inom högteknologisk tillverkning och dess produkter har genom århundradena varit viktiga exportvaror, vilket säkerställde positionen som världsledande. Söderfors bruk är idag ett av Sveriges största byggnadsvårdsminnen.

SÖDERFORS BRUK

KARLHOLMS BRUK

ÖRBYHUS SLOTT

Under 1800-talet introducerades Lancashiremedjan i Karlholmsbruk, vilket markerade en betydande teknologisk förändring. Denna teknik, som ursprungligen kom från England, revolutionerade järnproduktionen genom sin förmåga att producera högkvalitativt stål i större skala. Karlholmsbruk blev därmed ett av de mest framstående bruken i regionen och dess framgångar bidrog till att konkurrera ut andra mindre modernisrade anläggningar. Även här finns en välbevarad bruksmiljö och Karlholmsbukten har en egen liten skärgård med över 60 öar.

Örbyhus slott är känt för en dramatisk vändpunkt i den svenska historien med berättelsen om Erik XIV:s öde, som förgiftades då han satt fängslad på slottet. Händelsen är ett exempel på de maktkamper som utspelade sig och formade regionen – och landets – framtida politiska landskap. Örbyhus slott brukar ofta benämñas som ett av de vackraste och mest välbevarade slotten i hela Sverige.

In i modern tid fortsätter Tierps kommun att hylla sitt industriella och kulturella arv. Samhället som en gång drevs av järnbruk har anpassat sig till nya ekonomiska och kulturella realiteter, samtidigt som man bevarar sin historiska identitet. Bruken, om än inte längre i drift, står kvar som monument över en region starkt rotad i den svenska historien och används idag för kulturella evenemang som drar besökare både nationellt och internationellt.

Hållnäs halvön är ett område där tradition och kulturarv sammanflätas med den natursköna landskapet. Ett lokalt talesätt hävdar att ”Hållnäsborna har aldrig svultit”, vilket speglar områdets långa tradition av att kombinera jordbruk med fiske. Detta har gett invånarna en unik förmåga att anpassa sig och överleva även när till exempel skördar slagit fel, genom att alltid ha fisket att falla tillbaka på. Det lokala livet har behållit många traditioner som ger en inblick i det historiska levnadssättet, vilket fortfarande firas genom lokala hantverk, musik och festligheter. Evenemangen är viktiga för att förstå, värdesätta och uppskatta det rika kulturarvet.

Ett annat intressant kapitel i kommunens historia är upptäckten av Tierpskvinnan, en förhistorisk kvinna vars välbevarade grav gav nya insikter om de tidiga nordiska samhällenas liv och sedvänjor. Gravfyndet uppmärksammades i SVT-produktionen ”Historien om Sverige” och inkluderade unika smycken och artefakter som ger en glimt av en sofistikerad kulturell och andlig prakt under förhistorisk tid.

Som en levande länk till både det förflutna och framtiden fortsätter Tierps kommun att vara en plats där historia och nutid möts. Genom att värda sitt arv och fortsätta att bygga på sin unika identitet står Tierps kommun starkt som en viktig del av det svenska samhället och en källa till lokal och nationell stoltet.

KULTURARVSTRAPPAN

Alla elever ska känna till sin lokala historia

Tierps kommun vill utnyttja sitt rika kulturarv i skolans undervisning och har inlett ett samarbete med kulturföreningar i projektet Kulturarvstrappan, ett unikt initiativ för att integrera historiska och kulturella resurser i lärandet.

Kulturarvstrappan är ett kulturarvsprogram för grundskolan där alla elever en gång om året besöker tio olika historiska platser i kommunen.

Syftet är att garantera en likvärdighet kring studiebesök i det lokala kulturarvet och att ta tillvara på den historia och kunskap som finns lokalt. På så sätt får de barn som växer upp i kommunen lära känna sin omgivning och att det som står i historieboken faktiskt kan finnas runt husknuten.

Upplagt efter läroplanen

Kulturarvstrappan har byggts upp under flera år av kultur- och fritidsförvaltningen i samarbete med lokala kulturarvsföreningar.

– Fokus ligger ofta på historien globalt. Med kunskap om den lokala historien är det lättare att förstå hur förutsättningarna kan vara på andra håll i världen, plus att det är viktigt att kunna sätta sin egen lokala historia i världshistorien, säger kultursekreteraren Louise Magnusson.

Programmet är upplagt efter läroplanen och knyter an till de olika historiska perioderna eleverna läser om.

– Kulturarvstrappan är en kulturarvsgaranti för hela grundskolan. De yngsta eleverna i årskurs ett besöker Vendel och får lära sig mer om järnåldern. Sedan arbetar man sig framåt i tiden, berättar Louise.

I kulturarvstrappan tas följande epoker upp: Vendeltid, Vikingatiden, Medeltid, 1700-tal, Bruksepoken ända fram till nutid.

“*Eleverna lämnar historieböckerna i klassrummet och upptäcker att historien faktiskt finns runt husknuten.*

BESÖK OCH NÄRINGSЛИV

I arbetet mot hållbarhet agerar vi som en katalysator för förändring. Varje framsteg är ett steg närmare våra hållbarhetsmål, där innovation och våra värdefulla traditioner skapar en grund för hållbarhetsinriktat entreprenörskap. Vårt fokus ligger på att utveckla en hållbar besöksnäring och ett starkt näringssliv som gynnar både ekonomin och miljön.

Med 26 mil kust och stora områden som är oexplaterade har kommunen ett stort ansvar att utveckla besöksmål på ett sätt platsen klarar av även för framtiden.

Genom samarbete, nätverksbyggande och kunskapsdelning mellan lokala företagare, föreningar, myndigheter och forskning kan vi stärka vår kollektiva förmåga att möta nuvarande och framtida utmaningar för en hållbar besöksnäring.

SAMARBETE CENTRUM FÖR EN HÅLLBAR TURISM

Att utveckla en plats utifrån dess bärkraft

Tierps kommun har många besöksmål i naturen som inte upplevt exploatering. Med över 26 mil kust i kommunen är havsområden särskilt prioriterade och strandskyddet väl bevarat.

Tillsammans med andra kommuner, närliggande regioner runt kusten samt Havs- och vattenmyndigheten har kommunen kartlagt noder och inventerat vikar och verkar tillsammans för en mer hållbar och ekosystembaserad havsförvaltning.

Det handlar bland annat om att leda båtar rätt genom utmärkta farleder, att informera om att inte tömma latrin i havet eller verka för stärkta fiskebeståndet.

– Vi ska inte utveckla allt eller visa upp allting, men vi ska locka besökare till platser som klarar påfrestningen och samtidigt se till att platsen fortsatt fungerar för de mänskliga som bor och verkar där. Det är lätt att jobba då vi har stor vägledning av Agenda 2030-målen, säger Lena Wänköö, koordinator för näringsliv och turism.

Samverkan är avgörande

Kommunens kustområden utsätts för stor påfrestning

och många intressen verkar i området; besöksnäring, fiskare, försvaret och vindkraftsbolagen för att nämna några. En god samverkan är avgörande för att bidra till en hållbar havs- och kustförvaltning.

En viktig aktör är Upplandstiftelsen, som funnits i länet i 50 år. De samverkar med länets kommuner för att främja naturvården och friluftslivet. Stiftelsen förvaltar slätterängar som är rika på biologisk mångfald, skötter vandrings- och kanotleder och pekar ut smultronställen i naturen bland mycket annat.

”Tierps kommun är utnämnt till biosfärområde för sin unika natur och sitt levande kulturlandskap. Lägg till 26 mil kust och du har en fantastisk plats att besöka!

Vid Hästskär på Hållnäskusten verkar Lars-Ivan Hållstrand som tredje generationens kustfiskare, ett kulturarv och en näringsgren som är på väg att försvinna. Han fiskar strömming, lax, abborre, gädda och gös och säljer fångsten i sin bod på Hästskär och en gång i veckan i Tierp.

Småskaligt lokalt fiske

Lars-Ivan är en av få kvarvarande kustnära fiskare i länet. Strömmingsbeståndet har likt flera andra fiskebestånd minskat kraftigt de senaste åren till följd av bland annat det storskaliga trålfsket.

– Vi bedriver ett småskaligt kustnära fiske med liten miljöpåverkan, där vi använder selektiva redskap för att lämna kvar små fiskarna ihavet.

”*Ingen vill besöka en plats som är förstörd. Hållbar utveckling och är a och o för att besöksnäringen ska fungera.*

Hans företag Hållstrands fisk är idag Sveriges sydligaste belägna surströmmingssalteri och bidrar till landets matkultur och till en hållbar förvaltning av våra kuster och hav genom sitt småskaliga lokala fiske och mathantverk.

Kommunen har en lång och stark tradition av natur- och kulturvårdsarbete i samarbete med myndigheter, föreningsliv och entreprenörer i trakten.

Men utmaningarna är stora och handlar om allt från att locka entreprenörer, till utbyggnad av snabbt bredband till en mer hållbar förvaltning av kuster och besöksmål.

– Ingen vill besöka en plats som är förstörd. Hållbar utveckling är a och o för att besöksnäringen ska fungera, säger Lena Wänkö.

HÅLLBAR NÄRINGSVERKSAMHET

Samverkan och hållbarhet i kärnan av Tillväxtklustret Norduppland

Norduppland har pekats ut som nästa nationella tillväxtkluster. Som aktiv deltagare i projektet Tillväxtkluster

Norduppland spelar Tierps kommun en avgörande roll i utformningen av regionen.

Projektet, som är i inledande skede, har fokus på att stärka det lokala näringslivet och att bidra till de globala målen för hållbar utveckling.

Tillsammans med Östhammars kommun, Region Uppsala och Stockholms Handelskammar i Uppsala län har kommunen satt upp gemensamma mål för att stärka regionens långsiktiga konkurrenskraft genom hållbar och grön näringsverksamhet.

5 000 nya arbetstillfällen

Fler företag och investeringar inom den gröna omställningen planeras. Med ett kommande rekryteringsbehov av cirka 5 000 nya arbetsstillfällen fram till 2035 är kompetensförsörjning för regionen av yttersta vikt.

Ett kärnelement i detta partnerskap är att inte enbart generera ekonomisk tillväxt, utan också att säkerställa att tillväxten är hållbar.

Detta innebär investeringar i grön teknologi och metoder som minskar miljöpåverkan och samtidigt skapar attraktiva livsmiljöer som uppmuntrar både nuvarande och framtida generationer att bo och arbeta i Norduppland.

Förverkligar visionen

Initiativet för Tillväxtklustret är ett strålande exempel på hur samarbete kan öka en regions attraktivitet och ekonomiska styrka, samtidigt som det bidrar till större globala mål.

Genom att fokusera på starka och långsiktiga partnerskap skapar vi en framtid där ekonomisk tillväxt går hand i hand med miljömässiga och sociala framsteg.

Tierps kommuns engagemang är ett tydligt steg mot att förverkliga vår vision om ett hållbart samhälle. Genom samarbete och innovation strävar vi efter att inte bara vara en del av den gröna omställningen, utan också att leda den.

INFLYTANDE, DELAKTIGHET OCH DIALOG

Vi tror på kraften i varje möte och varje samtal. Vår arbetsprocess med Agenda 2030 är grundad i en ständig och aktiv medborgardialog, där vi strävar efter att inte bara lyssna utan även aktivt uppsöka rösterna från alla delar av vårt samhälle. Från workshops och skolträffar till ortsmöten och digitala plattformar, söker vi kontinuerligt efter nya metoder för att stärka banden mellan kommunen och dess invånare.

Kommuner behöver kunna hantera komplexa och ibland konfliktfylda frågor demokratiskt och hållbart. Komplexa frågor kan inte hanteras enbart bakom ett skrivbord eller vid ett tangentbord. Det kräver möten mellan mäniskor.

Vår strävan är att alla i Tierps ska känna att de kan påverka sin framtid och bidra till en välfungerande utveckling av vår kommun. Med en kombination av traditionella samtal och nya digitala verktyg, från ordmoln till interaktiva kartor, vill vi att medborgare inte bara har möjlighet att delta, utan också känner att deras deltagande är avgörande för våra gemensamma mål.

MEDBORGARNAS RÖSTER FORMAR FRAMTIDENS TIERP

Samhället byggs av och med mäniskor

Sedan 2015 har medborgardialoger hållits kring bland annat kommunens vision, framtidens skolor och utveckling av ett tätortscenrum.

– Att få in medborgares åsikter i arbetet är av stor vikt då det är de som ytterst påverkas av en översiksplan, säger kommunarkitekt Adam Nyström.

När man tar fram en ny översiksplan är det vanligt att först ta fram ett förslag att samtala kring. När en ny översiksplan togs fram för Tierps kommun år 2018 gjorde man tvärtom.

Den största dialogen skedde innan arbetet med planen började och kommundialoger hölls i alla tätorter. De slutade i totalt nitton välbesöpta träffar. Kommunen träffade även alla högstadieskolor, äldreråd och företagare via en företagarfrukost. Totalt deltog över 550 personer i medborgardialogen.

Medborgarna fick tycka till om var de vill se bostäder, var på orten de ville se fler affärer eller badhus samt vilka områden som borde bevaras och inte exploateras. Medan de unga såg mer till hela kommunen och ville satsa i centralorten ville de äldre hellre prioritera den egna hemorten.

En utmaning i arbetet var att försöka få en bra representation från olika grupper.

– Den största utmaningen för oss var att nå de unga vuxna. Vi gjorde en egen inbjudan till dem, men det var få som kom. Likaså var utrikesfödda underrepresenterade i våra dialoger, fortsätter Adam.

Viktigt underlag

Allt underlag som samlades in tog månader att sammanställa. Nu finns rapporter för varje ort men också för hela kommunen som har varit ett viktigt underlag till översiksplanen och andra utvecklingsplaner i kommunen.

– I de flesta fall har invånarnas förslag blivit verklighet. De vet bäst var det passar att bygga bostäder eller vilka områden som måste bevaras.

Kommunen är geografiskt stor och består av flera landsortskommuner som slogs ihop under 1970-talets kommun sammanslagningar. Förutsättningarna skiljer sig åt, där olika naturmiljöer i exempelvis Hållnäs och Vendel har påverkat kulturlandskapet på olika sätt, menar Adam. Det är svårt att göra alla kommuninvånare nöjda, men det har kommunen försökt vända till en styrka.

– När vi bjuder vi in till medborgardialog i centralorten kommer det inte så många, men när vi åker ut till kommunens alla orter och säger att vi vill höra vad de

har att säga kommer man, säger Adam Nyström. Medborgardialog är, i det korta perspektivet, ett verktyg för politiker att få insikt om hur medborgarna i kommunen tänker i olika frågor.

Det handlar om att samla in och ta tillvara på medborgarnas kunskaper och idéer.

Det som kommer fram i medborgardialogen blir en del av underlaget när politikerna ska fatta beslut.

I det längre perspektivet bygger kommunen både resiliens och motståndskraft genom att större och viktigare beslut är väl förankrade bland invånarna.

”Att få in medborgares åsikter i arbetet är av stor vikt då det är de som ytterst påverkas av en översiktsplan – det är i det fysiska rummet de lever sina liv.

MINSKA PSYKISK OHÄLSA HOS UNGA

Genom att involvera barn och unga

Kommunen har en demokratiberedning med uppdrag att utveckla dialogen med medborgarna och de har haft ett särskilt fokus på att engagera barn och unga.

Närvårdsstrateg Anna Hällström arbetar bland annat med frågor kring barns och ungas psykiska hälsa och insåg tidigt att kommunen behöver bli bättre på att föra dialog med ungdomarna.

Bakgrunden är att den psykiska ohälsan i Tierp och Norduppland är högst i länet, enligt regionala folkhälsoundersökningar.

Under 2023 tog kommunen hjälp av Tilia, en ideell förening driven av unga som arbetar för ungas psykiska hälsa.

– Ska vi göra något vill vi göra det på riktigt. Vi fick tillsammans med Älvkarleby kommun och Region Uppsala använda statliga medel för att anlita Tilia

och arbeta enligt deras koncept, säger Anna. Metoden bygger på att de unga själva får bidra med lösningar istället för att tycka till om redan färdiga förslag från vuxna.

75 barn deltog i dialogerna och förslagen som kom rörde förbättringar av skola, fritid och hjälp och stöd.

– Många förslag var väldigt konkreta, som att vi vill ha McDonalds och Biltema i Tierp. Vi ställde följdfrågor till de unga på vilket sätt det skulle få dem att må bättre och då kom det fram att de bara behöver någonstans att kunna träffas. Ungdomarna uttryckte att ”vuxna gör det så komplicerat hela tiden, det vi vill ha är inte så himla svårt”.

Svårt att nå unga

Representanter från alla grupper fick sedan presentera sina förslag för politiker och tjänstemän i kommunen. Flera förslag har nu blivit verklighet.

– En sak som kom upp var att de unga ville ha busskort även på lov och inte bara under terminerna för att kunna ta sig till aktiviteter under hela året, säger Anna.

De lokala politikerna tog med förslaget till regionen och alla elever har nu fått ett busskort som också gäller över sommaren.

En utmaning har varit att nå de unga, då de ofta har många andra aktiviteter som fyller deras fritid.

– Vi behöver få in frågorna i deras ordinarie kanaler, bland annat via undervisningen, säger Anna.

Kommunen fortsätter att arbeta med frågorna på olika sätt. Under 2022 anlitades ett företag

för att utveckla en applikation, ”Ung i Tierp”, där man samlar information till unga om alltifrån vilka fritidsaktiviteter som finns i kommunen, vilken skolmat som serveras eller var man kan söka hjälp om man mår dåligt.

I appen ska unga både kunna ta del av nyheter och få möjlighet att göra sin röst hörd, genom att skicka förslag till kommunen eller delta i en ungdomspanel och få lämna synpunkter på aktuella frågor.

Efter projektet med Tilia var det många unga som uttryckte hur viktigt det var att bli tillfrågad och att man gärna engagerar sig mer.

– Detta har gjort att jag velat vara mer engagerad. Om en person vågar ta steget tror jag det kommer påverka andra att också göra det, säger Emilia, en av ungdomarna som deltog.

LANDSBYGDSUTVECKLING OCH LOKAL MAT

Kommunen står starkt i sitt åtagande att stödja landsbygden och främja lokal matproduktion. Genom inköpsstrategier och nära samarbete med lokala lantbrukare, strävar vi efter att skapa en hållbar och resilient lokal ekonomi. Vår vision är att varje måltid som serveras i kommunens verksamheter inte bara ska vara näringssrik, utan även spegla vår rika jordbruks tradition och samtidigt minska miljöpåverkan.

Vi tror på kraften i närproducerade varor, inte bara för att stärka ekonomin, utan också för att bygga en starkare gemenskap där medborgare och producenter känner stolthet och tillit. Genom projekt som NärMat tar vi steg mot en framtid där lokal produktion och konsumtion går hand i hand, och varje invånare har möjligheten att känna smaken av sin hembygd.

NÄRODLAT PÅ TALLRIKEN

Att ta vara på lokala resurser

Tierps kommun är en landsbygdskommun med många företag inom lantbruket. I flera år har kommunens verksamheter arbetat för att få in mer näroproducerade varor att servera inom skolan, vården och omsorgen.

Sedan år 2018 har Tierps kommun ett upphandlings-system som kallas Dynamiskt inköpssystem (DIS). Det är ett sätt att släppa in mindre och lokala entreprenörer i upphandlingar.

Kommunens kostenhets och upphandlingsenhet ville testa om det gick att använda för kommunens matleveranser. Det visade sig svårare än man först trott och lantbruken visade ett lågt intresse för att leverera till kommunen.

För att få hjälp att utveckla systemet fick kommunen och pengar från Jordbruksverket. En person anställdes på halvtid i två års tid för att leda projektet som kom att kallas NärMat.

Fokus var att utveckla upphandlingssystemet och menyer så det passade lantbruken med målet att få in mer lokalproducerade råvaror till kommunens verksamheter.

– Det mynnade ut i att vi har fler leverantörer som är kvalificerade och kan leverera varor till oss. Idag köper vi exempelvis bara in 100 procent näroproducerat

färskt nötkött, säger produktionschefen Jimmy Kjetselberg.

Projektet har gett en snöbollseffekt när kommunen tydligt berättar var ifrån råvarorna kommer.

– Vi informerar vilken bonde som levererat maten och på så sätt hoppas vi få fler medborgare intresserade av att köpa mer närodlat. Lantbruken är jättestolta när det levereras ut i skolorna, säger Jimmy.

Inte dyrare

Logistikfrågan har varit en stor utmaning, då lantbruken riskerar att gå med förlust på grund av långa transporter. Drömmen enligt Jimmy är att ha en samlastningscentral för att underlätta för lantbruken och effektivisera transporterna ut till kommunens skolor och vård- och omsorgsboenden.

Det finns många missuppfattningar kring närodlad mat. En är att det är mycket dyrare.

– Köttet som kommunen handlar idag matchar faktiskt priset från de större grosisterna, säger kostchefen Fredrik Holmgren.

Det har inte varit dyrare att köpa lokalproducerat än konventionellt eftersom man minskar mellanhänder och kostenheten ser till att ta tillvara på allt.

– Istället för att slakta tio kor kan det lokala slakteriet slakta två kor och vi tar tillvara på alla delar.

På somrarna får kostenheten också leverans på cykel från kommunens arbetsmarknadsenhets växthus.

– Det blir ett kilo grönsaker här och fyra kilo där, så då får vi vara kreativa i våra menyer, säger Jimmy Kjetselberg.

De har också handlat dryck från ett lokalt bryggeri. Kommunen har också betesmarker ute i naturreservatet i Florarna och i Örbyhus.

Marken arrenderas ut till en bonde som kommunen senare får köpa in köttet från.

Vildsvinsjakten är ett annat projekt som kommunen driver. Tre grannkommuner Älvkarleby, Östhammar och Tierp har tillsammans med Jägarförbundet gått ihop för att få bukt med den ökande vildsvinstammen i länet.

I november anordnas en vildsvinshelg där jägare i norduppland jagar tillsammans och köttet som kommer in serveras sedan i skolor och i äldreboenden.

Kostenheten jobbar idag med helheten utifrån alla Agenda 2030 mål. Det erbjuds alltid att vegetarisk alternativ, mycket köps ekologiskt, efter säsong och rester tas tillvara för att minska matsvinnet.

“...tre år senare köper vi exempelvis bara in 100% närproducerat färskt nötkött.

LÅNGSIKTIG NATURVÅRD OCH LEVANDE LANDSKAP

Vi arbetar aktivt och kontinuerligt för att naturen ska vara tillgänglig för alla. Genom genombrottet initiativ och samarbeten kan vi både skydda och skapa lättåtkomliga miljöer där alla invånare kan utforska och lära. Vi utvecklar våra naturområden med ett dubbelriktat mål att både bevara, välkomna och säkerställa att våra grönområden är öppna för alla oavsett förmåga. Vår vision är att göra varje del av Tierps rika natur till en plats för gemenskap och välbefinnande, där aktiviteter i det fria främjar folkhälsa och stärker miljön på lång sikt. Visionen är att Tierps kommun skall vara en port till livskraftig natur, både nu och för kommande generationer.

NATURVÅRD OCH FRILUFTSLIV I SAMVERKAN

Alla ska ha tillgång till naturen

Tierps kommun hamnar alltid högt i rankingar för sitt arbete med naturvård och friluftsliv. Samverkan med föreningar är viktig för att både utveckla besöksmålen och bidra till att besökare hittar ut.

Tierps kommun har länge haft en naturvårdspolicy som gett tyngd till frågor kring friluftsliv och naturvård och i alla översiktsplaner finns stora sammanhängande områden som ska vara oexploaterade. Kommunen har också varit försiktig med att ge tillstånd att bygga vid kusten.

Det har lett till att det finns mycket orörd natur och många pärlor som skulle vara svåra att hitta till om de inte hade varit utpekade.

– Vi har fantastisk natur i vår kommun. Vi bygger fågeltorn för människor att ta sig till och samtidigt restaurerar vi sjön för att öka den biologiska mångfalden, säger kommunekolog Taija Lindfors.

– Vi har också stöd i visionen och budgeten att det ska finnas naturmiljöer som lockar till lek och utevistelse och att det finns friluftsmål som bidrar till god hälsa, fortsätter hon.

Samverkan är viktig. Kommunen har många aktiva föreningar som ägnar sig åt naturvård och friluftsliv och som hjälper till att utveckla platserna så

att de blir lättillgängliga. De för också vidare information om besöksmålen lokalt, så att folk hittar dit.

Öppna förskolan och SFI

Utan föreningarna skulle kommunen inte klara av att sköta områdena fullt ut och föreningarna skulle heller inte kunna göra det utan kommunen.

– Vi har haft ett kanotledsprojekt, från Tämnaren ända till havet. Det är två föreningar som hjälper oss med skötseln. Det har också kommit flera företag som hyr kanoter efter vägen. Vi samverkar också med öppna förskolan och svenska för invandrare (SFI) för att fler ska hitta ut i naturen, säger fritidsintendent Gunnilla Ström.

”Tierps kommun rankas bland de högsta i landet vad gäller friluftsliv och naturvård, mycket tack vare att vi arbetar med frågorna tillsammans.”

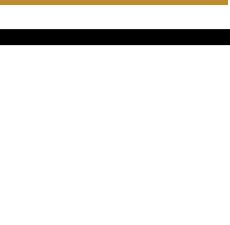
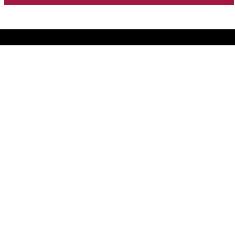
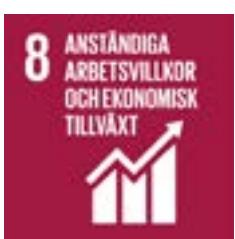

Naturområdena fyller flera viktiga syften. Ett exempel är dagvattendammarna i Örbyhus. De är byggda som reningsdammar för dagvatten, men de hjälper också till att hantera översvämningsrisker vid ett förändrat klimat och kommunen har gjort dem till populära rekreationsområden.

Viktigt för folkhälsan

De största utmaningarna är tid och pengar. Driften räcker inte alltid för att underhålla leder och besöksmål. Kommunen jobbar på bred front - naturvårds- och friluftslivs-arbetet går hand i hand.

I de egna skogarna är det hyggesfria metoder som gäller både för att värna ekosystem och för att de ska vara trevliga att besöka. Även inom tätorterna är man rädd om grönområden. Om ett träd måste tas bort ska det alltid ersättas.

Naturområdena fyller så många viktiga syften, det är viktigt att vi jobbar med alla parallellt.

Den tätortsnära naturen ligger högt i kurs hos Taija och Gunilla. Den är viktig för folkhälsan och kommunens ambition är att man enkelt ska kunna ta sig ut i naturen med cykel, kollektivt eller till fots.

– Det är viktigt att även i tätorterna spara naturen som finns. Alla är måna om våra områden, vi jobbar inte i motvind, säger Taija Lindfors.

Gunilla Ström önskar ännu fler pärlor att upptäcka och göra något av, men allt ska inte vara platser att besöka.

– Det ska vara genortsnäkt var grillplatser och leder finns och fler ska vara tillgänglighetsanpassade.

Alla ska kunna komma ut i naturen.

SKAPAR HÅLLBAR UTVECKLING I SKOLAN

Först i landet att bli certifierade

Kommunens anpassade gymnasieskola var först i Sverige att få Skolverkets utmärkelse Skola för hållbar utveckling.

De har också fått kommunens miljöpris och varit med i radioprogrammet Odla i P1.

Rektor Gunilla Olsson och speciallärare Frida Nyberg berättar om hur det började.

– Arbetssättet och förhållningssättet har funnits länge. Vi hade en tidigare pedagog som hade en kurs om odling och hur man tar tillvara på det man själv odlar. Det inspirerade fler och vi fick upp ögonen för hållbarhet på fler områden.

Anpassad gymnasieskola är till för elever med en intellektuell funktionsnedsättning. Skolan är fyraårig och frivillig. I Tierp finns fyra

olika yrkesinriktade nationella program och individuella program för elever som behöver en utbildning anpassad för egna förutsättningar.

Verksamheten arbetar idag med hållbarhet utifrån ett helhetsperspektiv, med alltifrån hur de använder material, till vad de köper in och ser över skolmiljön.

För några år sedan startade några elever på skolan UF-företaget "Kreativa boden" med fokus på återbruk.

De får saker som företag inte lyckats sälja och gör egna varor av dem, som sedan säljs på skolan.

– Vi tar tillvara på allt och eleverna har otroligt mycket idéer, säger Frida.

En framgångsfaktor har varit att väva in hållbarhetsarbetet i ordinarie undervisning och knyta an till kurs- och ämnesplaner.

Verksamheten lyssnar in vad eleverna vill och involverar vårdnadshavarna och samhället.

– Eleverna tar också del av vad som händer i närområdet och världen. När kriget kom till Ukraina valde vi att samla in kläder och andra saker. Med hjälp av föräldrarna så blev det ett helt gäng kartonger som vi skickade iväg, säger Frida.

– Det är ett pågående arbete och man blir aldrig klar.

För att det ska bli levande ska lärarna samarbeta inom programmen och

även om eleverna läser olika inriktningar kan de samlas kring ämnet hållbar utveckling.

– Eleverna har pratat om att göra medvetna val och tänka miljömässigt, men också om att ta hand om varandra. Det har också ökat gemenskapen med eleverna, och de hjälper varandra mycket mer, säger Frida.

Ett hållbart arbetsliv

Verksamheten pratar också mycket om jag:et. Att eleverna ska få reflektera vad de behöver för stöd och vad de har för behov.

Det handlar om att skapa förutsättningar för ett hållbart arbetsliv och välmående. Ett sätt att främja välmående är att vara ute mycket.

– Att vara ute gör att de mår bättre och får större förståelse för ekologi, säger Frida.

En utmaning ligger i att arbeta med något så komplext som Agenda 2030. Lärarna har valt att bland annat fokusera på miljöfrågor, som återvinning, återbruk och hur jag som individ kan påverka vår miljö i stort och smått.

– Vissa delar är svåra att förklara men att arbeta praktiskt och med hjälp av olika visuella stöd blir det mer konkret. Alla kan inte göra allt, men alla kan göra något.

Det har också varit utmanande att hålla frågorna levande och visa hur det lilla är viktigt utifrån ett större perspektiv.

FÖRSKOLOR FLAGGAR GRÖNT

Samtliga förskolor är certifierade enligt hållbar utveckling

År 2024 blev kommunens samtliga förskolor hållbarhetscertifierade enligt metodiken grön flagg genom stiftelsen Håll Sverige Rent.

– Dialogen med barnen är en viktig del av arbetet och det är en fördel att börja tidigt med frågorna, säger rektor Carina Ederyd.

Den gröna flagan innebär ett målmedvetet arbete och lärande inriktat på hållbar utveckling utifrån Agenda 2030.

Arbetet har gjort barnen mer medvetna om exempelvis genusfrågor, sopsortering samt vikten och värdet av god hälsa.

– Det är ett jättekul och viktigt arbete. Vi har varit bra på att integrera det i förskolornas ordinarie arbete och vi kopplar idag alla läroplansmålen i Grön Flagg till de globala målen, säger Carina Ederyd, rektor för ett förskoleområde i Tierp.

Många frågor

Enheterna väljer själva vilka områden de vill jobba med under året, till exempel stad och samhälle eller kemikalie- och giftfri miljö och de hållbarhetsmålen som kan kopplas till arbetet.

Personalen har flaggråd där de träffas varje månad och diskuterar arbetet. Förskolorna har också barnråd

där barnen får vara med och bestämma vad de är intresserade av och vilka platser de vill besöka. Även föräldrarna involveras genom föräldraråd.

– Barnen har mycket frågor och funderingar om hur de kan vara med och påverka, om jorden mår bra och vilka avtryck vi gör, säger Carina.

Stärker undervisningen

Personalen i rådet är engagerade, men det gäller att få med sig hela personalgruppen. Det ska vara naturligt för alla att vara med i grön flagg och tydligt att det stärker undervisningen att vara med.

– Det är ett ständigt pågående arbete och för att fortsätta vara certifierade måste förskolan bedriva ett arbete kontinuerligt varje år, avslutar Carina.

”Grön flagg har gjort arbetet med dessa frågor mycket enklare och roligare, både för personalen och barnen.

Barnen på Regnbågens förskola har återbrukat gamla pussel. Det är ett bra sätt att lära barnen att tänka hållbart.

På Mehede förskola har lärarna arbetat med grön flagg i många år. I år har barnen och lärarna valt att arbeta med temat Hav och vatten.

NYANLÄNTA OCH FLERSPRÅKIGA BARN S MÅLUPPFYLLELSE SKA ÖKA

Nyanländas måluppfyllelse har sjunkit och andelen elever som uppnår kunskapskraven i årskurs 9 har minskat. Tierp är en av få kommuner i landet som involverar alla skolområden och verksamheter i ett språkutvecklande arbetssätt.

Katrin Friman är kvalitetskoordinator inom utbildningsverksamheten och arbetar med att stärka nyanlända och flerspråkiga barns lärande.

Hon har i uppdrag att samordna ett tre-

årigt projekt, i samverkan med Skolverket och Uppsala universitet, för att öka likvärdigheten ända från förskola till vuxenutbildning.

– Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt gör att eleverna vågar uttrycka sig och bidrar till ökad måluppfyllelse i många ämnen.

Flerspråkighet möjliggör kommunikation med fler och ökar kännedom om olika kulturer, säger hon.

Enligt Katrin Friman kommer det alla elever till del, då det handlar om ett förhållningssätt och hur personal jobbar med beteenden gentemot alla elever.

– Språk- och kunskapsutvecklande arbete

gynnar alla barn. Kommer man från en familj med låg utbildningsnivå eller ett icke litterärt hem kan de också ha utmaningar med språket.

Modersmål som resurs

Enligt Skolverket räknas elever som varit upp till fyra år i Sverige som nyanländ. Till flerspråkiga elever räknas de som har ett annat modersmål än svenska. Under 2023 räknades 188 elever som nyanlända i Tierp.

283 elever läste svenska som andraspråk.

Katrin Friman har tagit fram ett förväntansdokument som beskriver arbetet. Där kopplas ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt till värderingar och respekt. Det ska finnas ett tillåtande klimat så att eleverna vågar prata sitt modersmål.

– Det handlar om att se elevernas modersmål som en resurs i undervisningen. Tidigare var det ingen som lät eleverna räkna på det egna modersmålet. Att de är språksvaga gör att de får utmaningar i fler ämnen, men det skulle inte behöva vara så. Det ska inte bara vara svensklärarna som jobbar med nyanländas språk, det måste vara hela skolans ansvar.

Tolv språkutvecklare har utbildats i att handla personen på skolorna. De är lärare som har avsatt tid i sin tjänst på varje enhet.

Nu är planen att involvera eleverna i fokusgrupper på skolorna.

– Det är viktigt att se helhetsbilden och att även ledningsgruppen är delaktiga. De får samma information och utbildning och alla vill åt samma håll. Vi ser nu att skolresultaten är på väg upp för målgruppen – och till och med på väg om andra elever i meritvärden.

BARNFOKUS I ALLT ARBETE

Socialtjänstens förebyggande arbete för barn och unga

Den senaste åren har orosanmälingarna till socialtjänsten rörande barn ökat kraftigt. En viktig del i det förebyggande arbetet är Familjestödsenheten som bedriver en stor mängd aktiviteter riktade mot barn och familjer.

Linda Isaksson Vestberg är chef för enheten och berättar engagerat om all sin verksamhet. Det handlar bland annat om öppen förskola, träffpunkter, barngrupper, familjerbehandling och mötesplatser för föräldrar.

– Vi arbetar mer förebyggande idag och erbjuder mer öppna insatser. Navet är öppna förskolan, där vi har många professioner på plats såsom familjebehandlare för att kunna identifiera familjer som behöver stödning, säger hon.

Drop in-samtal

En nyhet som verksamheten infört är drop in-samtal för föräldrar som behöver stöd. Samtalen har fyllts varje gång så behoven är stora.

– Det kan handla om föräldrar som behöver hjälp med gränssättning, om en bonusförälder som är orolig för hur barnet har det hos sin biologiska förälder eller hjälp att hantera ilska, säger Therese Campell som är familjebehandlare på enheten.

Enheten har också ett familjekafé med fokus på föräldrar med kognitiva svårigheter och psykisk ohälsa. Hit har familjer kommit tillbaka i flera år.

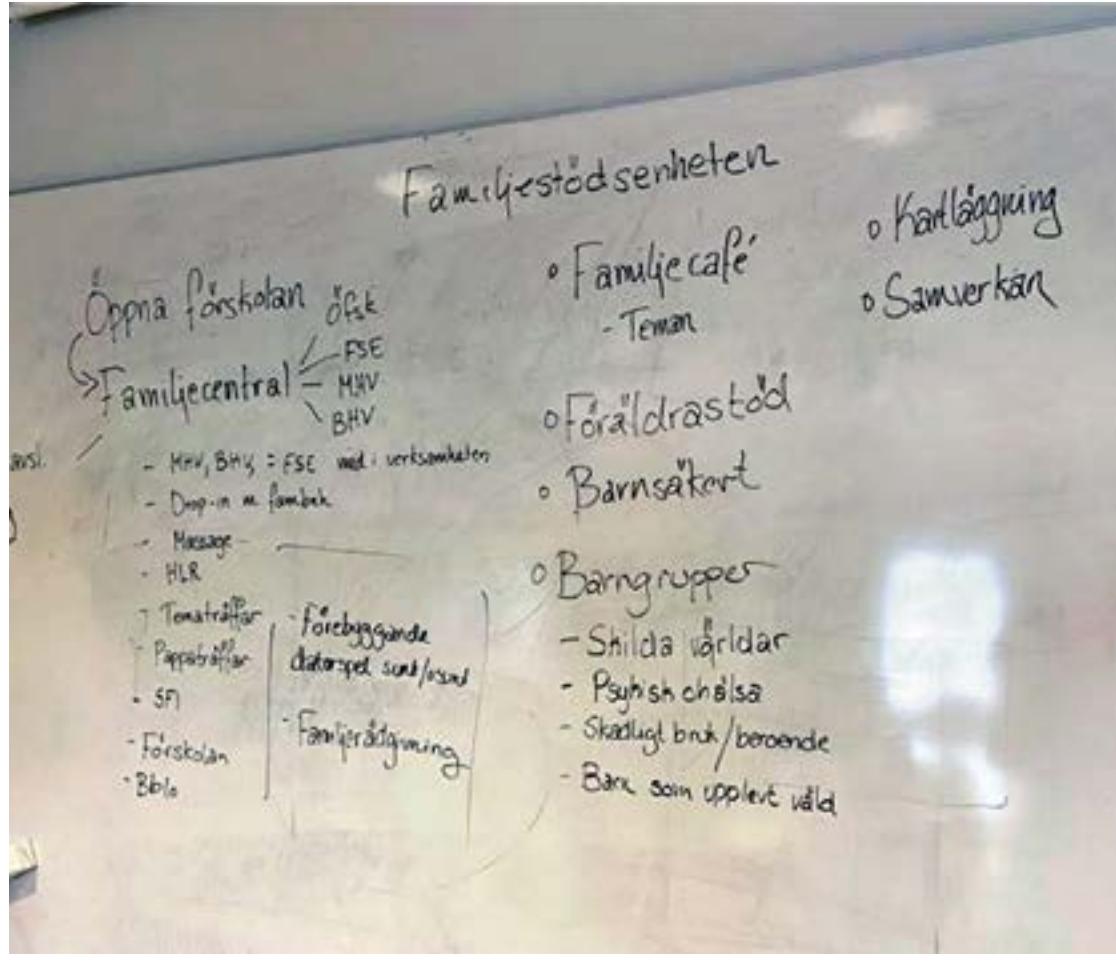
Kommunen har sedan länge arbetat med en stödgrupsverksamhet för funktionshindrade föräldrar och deras barn, en satsning som har beskrivits som världsunik. Redan 2005 fick man pengar från Allmänna arvfonden att tillsammans med bland annat Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) stötta familjer där föräldrarna har en utvecklingsstörning eller intellektuell begränsning.

Lyssna på föräldrarna

Linda beskriver hur viktigt det är med samverkan och att lyssna in vad föräldrarna behöver och efterfrågar. På öppna förskolan anordnas träffar kring alltifrån lågaffektivt bemötande, bonusfamiljen, att vara ung förälder, problematisk skolnärvaro eller pappaträffar.

Enheten samverkar med svenska för invandrare (SFI) som har utbildning på öppna förskolan och biblioteket för att främja tidig läsning och stärka språket.

Linda är extra stolt över barngrupperna som drog igång för två år sedan. Idag finns barngrupper för barn till föräldrar med psykisk ohälsa, barn till föräldrar med skadligt bruk och beroende eller barn som upplevt våld.

– Barnen tycker det är jättebra, de vill aldrig gå hem. Den stora vinsten för barnen är att se andra. En 8-årig flicka uttryckte att hon trodde att hon var helt själv, säger Therese.

– Vi arbetar för att lyfta skam och skuld från barnen. Det förebyggande arbetet är otroligt viktigt, för att bryta spiralen och det sociala arvet. Barnens rättigheter blir så tydliga – barnen får lära sig sätta sina egna gränser.

Familjestödsenheten har också en råd- och stödserviceingång med familjerådgivning. Man jobbar bland annat med våld i nära relation, både samtal med våldsutsat-

ta och samtal med våldsutövare. Enheten vänder sig även utåt med aktiviteter för att synliggöra sin verksamhet och försöka normalisera stödet som finns.

Den stora utmaningen är att motivera familjerna.

– Det handlar om att ha ork eller att få ihop kalendrarna, men även att få ihop ekonomin och se till att de kan få vabbersättning för att komma hit.

Skolmiljön allt tuffare

Linda ser många fördelar med verksamheten och att vara en mindre enhet där alla känner alla.

– Vi gör allt på en enhet – vi är fyra olika professioner som samverkar. Vi kan ta familjerna i hand och gå över med dem till rummet bredvid. Det är inte vi och dem – det är våra familjer, säger Linda.

Linda och Therese beskriver en allt tuffare situation för barn och familjer idag. Det är många föräldrar som lider av psykisk ohälsa och även barn som mår dåligt och blir hemmasittare.

Miljön i skolan upplevs ha blivit tuffare och ger inte barnen fler chanser som tidigare. Något som ofta kommer upp på enheten är användningen av sociala medier.

– Föräldrarna är mindre med sina barn nu. Det är så viktigt att spendera tid med sina barn. Det är så lite som behövs och där kan vi göra en insats, säger Therese.

I kommunen är man enig om att satsa mer

på det förebyggande arbetet och Linda säger att de ser att det ger resultat. Arbetsgruppen är kreativ och lyssnar ständigt in behoven.

– Vi har givetvis ännu fler saker vi skulle vilja göra, men nu handlar det om att befästa allt bra som redan görs, avslutar Linda.

“Vi arbetar för att lyfta skam och skuld från barnen. Det förebyggande arbetet är otroligt viktigt för att bryta spiralen och det sociala arvet.”

ATT ÖKA KÄNSLAN AV SAMMANHANG

Digitala verktyg för personer med kognitiv funktionsnedsättning

Under 2021 gick Tierps kommun in i ett projekt för att utveckla ett verktyg för att öka den digitala inkluderingen för personer med en kognitiv funktionsnedsättning.

Många människor upplever en kognitiv funktionsnedsättning någon gång i livet. Det kan vara medfött och det kan förvärvas på olika sätt, av demens, en hjärnskada eller att man utsätts för något traumatiskt. Det kan också handla om att man är nyanländ och inte förstår språket ännu.

Sociologen Aaron Antonovsky myntade på 90-talet begreppet och modellen KASAM (känslan av sammanhang) som bygger på att människor inte mår bra om de inte har något sammanhang. Omvärlden måste vara begriplig så att individen förstår den och hanterbar genom att man har resurser för att hantera den.

– Idag är det många som saknar en känsla av sammanhang och vi ville försöka ändra på det genom att utveckla digitala lösningar som kan anpassas utifrån användaren, säger Mikaela Lindström, verksamhetsutvecklare inom Vård- och omsorgsverksamheten.

Tillsammans med fyra andra kommuner och SKR har Tierp genomfört en innovationsupphandling för att ta fram ett verktyg för att öka digital inkludering.

Under projektets gång har flera workshopar hållits

runt om i Sverige med vuxna med en kognitiv funktionsnedsättning, exempelvis personer i LSS, men även pensionärer eller nyanlända som fått diskutera hur känslan av sammanhang kan stärkas för dem.'

En app och portal

I Tierp hölls en workshop med den anpassade gymnasieskolan. Eleverna hade många funderingar kring jobb och bostäder, exempelvis vilka jobb som finns och om de kan sikta på det med hjälp och stöd.

Många ungdomar har specialintressen och hade mycket att bidra med kring utvecklingen av de digitala verktygen för att förbättra användarvänligheten. Arbetet är fortfarande under utveckling men idag finns en applikation och portal – Kasamportalen.

Den innehåller bland annat en kalenderfunktion som bygger på det bildstöd och färgkodning för veckans dagar som skolan använder idag.

I KASAM-portalen finns också myndighetsguider för exempelvis Försäkringskassan eller guider för hur man använder bank-ID. Genom ett AI-system ska man också kunna översätta informationen till flera språk.

Personliga inställningar, exempelvis baserat på kognition, ska följa med i portalen och bli ett enkelt filter till svåra saker.

Mikaela påpekar att mycket varit utmanande då det är

svårt att ändra på föreställningar om hur saker ska vara. Det märks extra tydligt inom målgruppen som är utsatta, kognitivt eller i språket.

– Det blir stora hinder om du inte förstår din omvärld. Det borde vara fler saker i vårt samhälle som var bättre anpassade, det skulle vara bättre för alla. säger Mikaela.

Projektet har dragit ut på tiden då det varit svårt att hitta en leverantör

som var villig att ge det som efterfrågades. Det görs så sällan sådana här upphandlingar, utan man utgår oftast från det som finns.

– Portalen är inköpt och alla medborgare i kommunen kan logga in på den. Upphandlingen har varit helt unik eftersom något liknande aldrig funnits tidigare. Förhoppningen är att fler kommuner och företag hakar på, säger Mikaela.

”*Det blir stora hinder om du inte förstår din omvärld. Våra digitala verktyg handlar om att motverka just det.*

ARBETET MED ÄLDRES HÄLSA

Vi träffar alla 80-åringar som vill i kommunen

Under 2023 erbjöds alla som fyller 80 år i kommunen ett hembesök med ett hälsofrämjande samtal. Under samtalet fick de äldre möjlighet att prata om sin hälsa och sin livssituation. Syftet med satsningen är att förebygga ohälsa och så långt som möjligt bevara möjligheterna till ett aktivt och självständigt liv för de äldre.

Alla som fyllde 80 år under året fick ett brev med erbjudande om hälsosamtal. Utifrån ett brev frågeformulär om hälsa, livssituation och ensamhet försöker vi fånga in så mycket som möjligt om de äldres situation. Att man valde just 80-åringar är för att det är en ålder då många börjar behöva hjälp.

– De flesta som jag träffade var pigga och aktiva. Man såg lite av varje, en del hade en begynnande demens och vissa upplevde ensamhet, säger Hanna Hellerstedt, projektledare för verksamheten.

Majoriteten tackade ja

Den uppsökande verksamheten ska även bidra till att upptäcka äldre som upplever ofrivillig ensamhet och erbjuda träffpunkter, sociala aktiviteter och samtalsstöd.

Totalt skickades 69 brev ut och en majoritet av de äldre tackade ja till samtal. En utmaning enligt Hanna

är att veta om de som tackat ja till ett hälsosamtal är de som är pigga och orkar ta emot besök. Det kan finnas de som har en dålig livssituation som kommunen inte når.

Frågor som ställdes gällde psykisk och fysisk hälsa, suicid, alkohol, fall i hemmet, våld i nära relation och ofrivillig ensamhet.

– Jag blev väldigt väl mottagen. De äldre uppskattade att få ett besök och samtalet fyllde verkligen en viktig funktion. Jag hjälpte alltid till så att de fick rätt hjälp. Om de ville träffa en kurator såg jag till att de fick kontakt direkt, säger Hanna.

Vägledning till hjälp

Antalet äldre väntas öka mycket framöver i kommunen. Det är viktigt att fånga upp dem i ett tidigt skede och få ut information om vilket stöd som finns men också att få kännedom om vilket stöd som efterfrågas och kommer att behövas framöver. Hanna understryker det fallförebyggande arbetet. Det är en viktig del av samtalet och det minskar lidande för individen och stora kostnader för kommunen och sjukvården.

Under samtalet ställdes frågor som kan upplevas som känsliga. Hanna beskriver hur viktigt det är att förklara varför vissa frågor ställs och avdramatisera dem.

– Det är viktigt att försöka vara så medmänsklig som möjligt. Frågor kring alkohol var ofta känsliga och en-

samhet är stigmatiserat. Flera har också hört av sig i efterhand, när frågorna har landat lite och jag har senare kunnat vägleda dem till rätt hjälp.

Livsberättelser

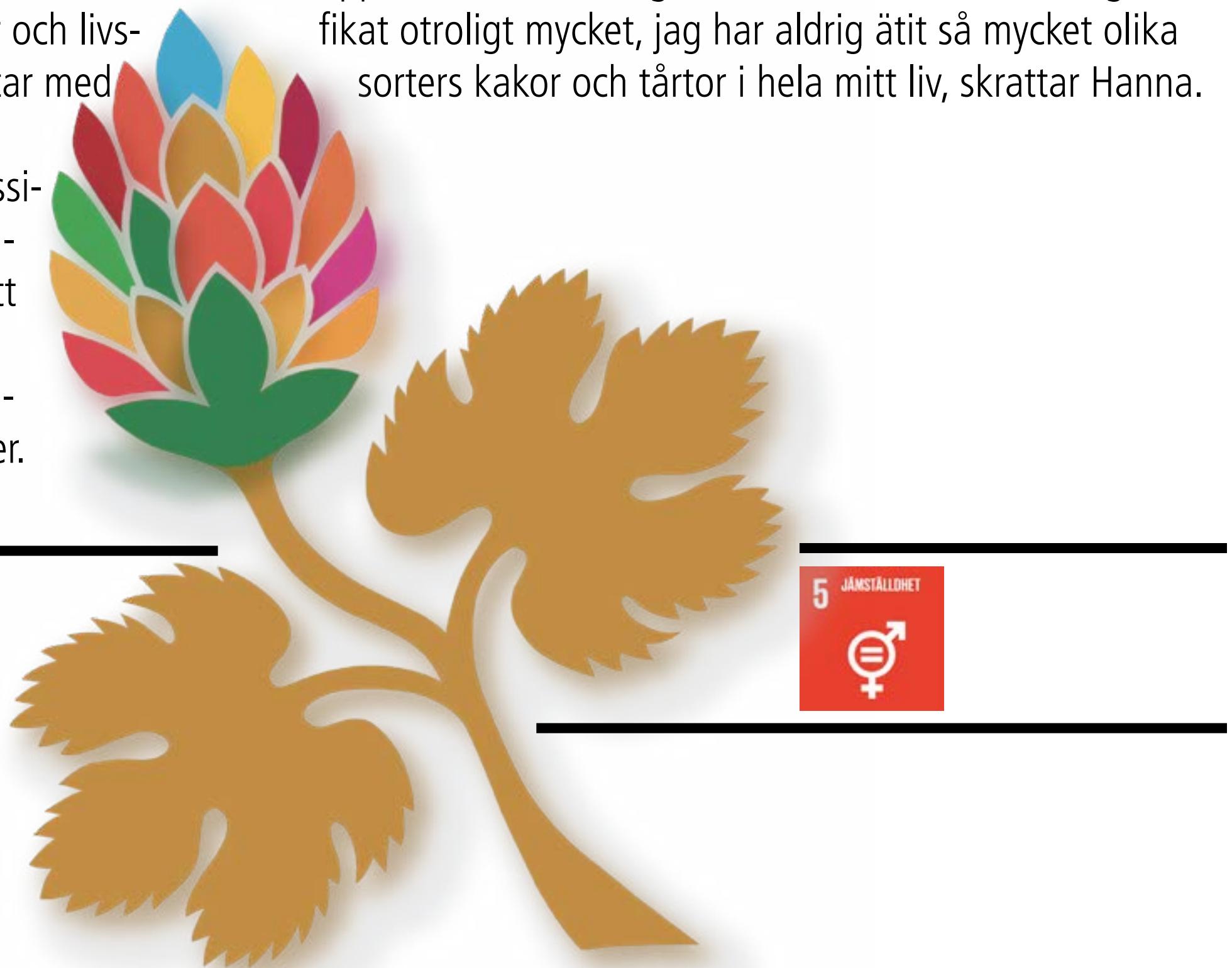
Hanna berättar att många reflektioner och livsberättelser kommer fram när man pratar med en 80-åring.

Många funderar också över sin livssituation idag, kring trygghetsboende eller om de kan bo kvar hemma med rätt hjälp.

Flera vill ha hjälp med exempelvis trädgårdsarbete eller att sätta upp gardiner.

Hanna och hennes kollegor arbetar nu för att projektet ska kunna fortsätta och ingå i den befintliga verksamheten inom vård och omsorg.

– Det har varit otroligt roligt, man känner sig så uppskattad, att man gör det här för deras skull. Jag har fikat otroligt mycket, jag har aldrig ätit så mycket olika sorters kakor och tårtor i hela mitt liv, skrattar Hanna.

”*Jag har fikat otroligt mycket, jag har inte ätit så mycket olika sorters kakor och tårtor i hela mitt liv.*

ATT KOMMA IN I SAMHÄLLET

Integrationsinsatser för tredjelandsmedborgare

Att komma in i det svenska samhället kan vara en lång och svår process. Kommunen har fått pengar från AMIF till ett projekt som ska hjälpa personer att komma ut i det svenska samhället. Många av deltagarna har en långsam utveckling inom svenska för invandrare (SFI) eller har bott här i några år men inte kommit i arbete.

Det hela började med att kommunen fick pengar ur asyl-, migrations- och integrationsfonden AMIF.

– Tidigare har det inte funnits så mycket insatser eller naturliga platser för målgruppen att vända sig till för att få hjälp med saker, säger Malin Byman, som arbetar med projektet och personer som vill delta i aktiviteter som främjar integrering i samhället.

Aktiviteter och kurser

Malin och hennes kollega anordnar kurser kring hur man söker jobb, om datorer eller hälsa. Deltagarna har mycket frågor om exempelvis hur man får ett jobb, hur man hittar en ny lägenhet eller vilka aktiviteter som finns för deras barn.

De anordnar också olika aktiviteter, bland annat hantverksträffar i samarbete med kultur- och fritidsverksamheten där deltagarna kan träffa andra svenskar och får dela med sig av sina praktiska kun-

skaper och färdigheter som många har med sig från sitt hemland.

En viktig del i projektet är att allt är frivilligt och inte kopplat till ekonomiskt bistånd eller beslut från socialtjänsten. Språkträningen som deltagarna får har varit en av framgångsfaktorerna.

– Många är vana att förlita sig på att ha en tolk. Första mötet är alltid med tolk men utöver det kör vi utan och vi märker att många vågar öppna upp sig allt mer och prata svenska. I början är de ofta rädda att säga fel eller att någon ska skratta, säger Malin.

Positiv respons

Projektet riktar sig mot medborgare från tredje land, som inte är medlemmar i något EU-land. Den yngsta deltagaren är 16 år och den äldsta 67 år. Totalt har 57 personer skrivit in sig i projektet och responsen har varit väldigt positiv.

Det har stundom varit så högt tryck att det fått pausa intaget till projektet. Könsfördelningen ligger på 60 procent kvinnor och 40 procent män, vilket beror på att det tar längre tid för kvinnor att etablera sig då många saknar utbildning eller arbetslivserfarenhet.

– Många av kvinnorna har inte arbetat i sitt hemland, har tappat mycket i språk när de varit föräldralediga och inte kommit iväg på SFI. Så gott som alla vill

komma ut i jobb, de tycker inte det är roligt att sitta hemma. Det hjälper också att vi som jobbar i projektet är kvinnor och kan vara goda exempel, säger Malin.

En utmaning är kommunen har en liten arbetsmarknad. De flesta jobb kräver utbildning och erfarenhet. En annan utmaning är de skilda förutsättningarna hos individerna. Anledningen till att flera fastnat och inte kommer vidare på SFI:n kan vara stress kring uppehållstillstånd, trauman från tidigare eller psykisk och fysisk ohälsa.

Att det finns en kontakt som kan guida dem, följa med på myndighetsbesök eller hjälpa till att ta den första kontakten är oerhört betydelsefullt, enligt Malin.

Forsatt utbildning

En framgångsfaktor har varit den goda samverkan i kommunen, mellan SFI, arbetsmarknadsenheten, kultur och fritid, skolan och många föreningar som RFSU eller Uppslandsstiftelsen.

Projektet är fortfarande pågående och inte fullt utvärderat än, men resultaten har hittills varit goda. Flera deltagare har fortsatt i utbildning eller gått ut i jobb.

– Vi ser också mycket som inte går att mäta. Många har utvecklat sina kunskaper i svenska jättemycket. Flera som var blyga och hade svårt för att prata med nya mäniskor kan idag ställa jättemånga frågor och vågar öppna upp sig och också söka hjälp med olika saker, säger Malin.

Hos vissa deltagare finns också en rädsla för myndigheter och socialtjänsten.

– Vi möter det genom att aktivt söka upp, erbjuda samtal och ge dem möjligheten att ställa frågor om allt mellan himmel och jord, avslutar Malin.

FJÄRRVÄRME OCH RENING

Tierps energi och miljö AB tar täten för hållbarhet

Det kommunala bolaget Tierps energi och miljö AB (TEMAB) var först i landet med att införa en fullskalig läkemedelsrening i ett av sina reningsverk. Bolaget har också sedan några år tillbaka en helt fossilfri fjärrvärme.

Temab, som har ansvar för vatten och avlopp, renhållning, gata och park och fjärrvärme, sökte 2018 pengar från Naturvårdsverket för att utveckla arbetet med att rena avlopps-vatten från kemikalier. Med hjälp av sandfilter, ozon och aktivt kol kan de sänka halterna av läkemedelsrester som når kommunens vattendrag. Arbetet har fått en stor effekt.

– För vissa kemikalier ser vi en minskning med över 90 procent. Det är 25 kilo läkemedel som vi rensar bort årligen. Vi var tidigt ute och fick vi stora delar av investeringen betald, men jag tror det kommer bli lagstyrta i framtiden, säger Tomas Ulväng, VD för Temab.

Läkemedelssubstanser i naturen har en skadlig effekt på vattendrag och ekosystem, även i mindre doser då substanserna ofta an-

samlar sig i näringskedjan och påverkar exempelvis fiskar. Det handlar om vanliga mediciner som antidepressiva, antihistaminer och blodtryckssänkande läkemedel. Flera vattendrag i kommunen har bedömts som känsliga mot miljögifter och få anses ha en god ekologisk status. Det är en utmaning för majoriteten av Sveriges kommuner.

Den nya reningsmetoden har levt upp till förväntningarna, men en utmaning har varit de höga elkostnaderna de senaste åren. Under en period när elpriset varit högt har reningen tvingats stänga av.

Fossilfri fjärrvärme

Bolaget ansvarar också för fjärrvärmeproduktionen, som majoriteten av invånarna får sin värme från. Sedan några år tillbaka är den helt fossilfri.

Länge användes vanlig diesel som spetsvärme, exempelvis på morgnarna när många vill använda varmvatten samtidigt, men numera används fossilfri diesel (HVO) istället. Det var en enkel hållbarhetsåtgärd där inga investeringar krävdes utan bara förnyat underhåll där slangar och filter byttes ut.

Fjärrvärmeproduktionen drivs idag med förnybara restprodukter från skogen i form av skogsflis, där man så långt det går försöker köpa in råvara från lokala skogsbruk.

– Vi har ett gott samarbete med lokala entreprenörer, lantbrukare och skogsbrukare. Det är också viktigt från ett hållbarhetsperspektiv, då vi vill att den lokala näringen ska leva och vi har mycket skog i kommunen. Men det är också viktigt från ett beredskapsperspektiv. När energipriserna gick upp och det var svårare att få fram råvara har lokala entreprenörer kunnat leverera mer än de sagt, säger Tomas Ulväng.

Bolaget arbetar mycket med kris och säker-

hetsarbete. Den förnybara dielseln används inte bara som reservkraft till värmeverken utan också som reserv till bolagets fordons.

Nu tittar man på att utreda förutsättningarna för en anläggning för infångning och lagring av koldioxid och bolaget har också planer på att få igång egen elproduktion.

– Kan vi producera el ska vi göra det, det gör oss mindre beroende av prisfluktuationer. Det stärker också vår beredskap. Vi måste kunna köra anläggningarna även vid händelse av kris, avslutar Tomas.

DAGLIG VERKSAMHET SAMLEVERERAR

Inom Kontor och leverans arbetar personer med ett LSS-beslut om daglig verksamhet. Deras uppgifter består i att ta emot beställningar från verksamheter, packa varor, dela upp dem, fakturera och även leverera direkt till dörren.

Arbetshandledare Madeleine Andersson berättar om de många fördelarna som finns med att alla kommunens verksamheter beställer förbrukningsvaror genom dem.

Det blir mindre kostsamt för kommunen när stora beställningar kan göras samtidigt och kommunen

kan lagerhålla varor som är viktiga för verksamheterna. Leveranserna blir dessutom mer effektiva och klimatsmarta.

Hittills har leveranserna alltid gjorts med bil, även för de allra minsta paketen som till exempel ett paket pennor. Under 2023 fick enheten årets klimatpott, för att köpa in cyklar med bra lastfunktioner.

– Det är smidigare med cykel. Ibland går det till och med snabbare att komma fram än med bil. Dessutom är det ju motion på jobbet och en miljöfråga eftersom det inte blir några utsläpp säger Robin och Andreas som arbetar på enheten.

UPPHANDLING SOM VERKTYG FÖR OMSTÄLLNING

Varje år handlar kommunen varor för miljoberopp men det är långt ifrån enkelt att gå från ord till handling i leveransen.

Kommunen arbetar bland annat med att ställa miljökrav vid transporter, att köpa in återbrukade produkter eller att ställa sociala krav för att få med personer som står långt från arbetsmarknaden.

Upphandlingschef Ulf Sandell vill gärna lyfta det nya avtalet med återbrukade telefoner.

– Vi spar ett par tusenlappar per telefon och får sedan en återbrukad telefon som kan minska miljöpåverkan och öka livstiden för produkten.

Kommunen har länge arbetat med en metod kallad Dynamiskt- inköpssystem för uppdrag där fler aktörer kan delta.

Det kan handla om att anlägga en sopstation eller en lekpark. Det är ett sätt för kommunen att få in fler små och lokala entreprenörer i upphandlingar.

Det har fler positiva effekter som att stärka det lokala näringslivet och bidra till fler arbetstillfällen lokalt. Det har dessutom potential att minska klimatutsläppen genom minskade transporter.

HÅLLBARHETSANALYS INFÖR POLITISKA BESLUT

- 1. Ingen fattigdom
- 2. Ingen hunger
- 3. God Hälsa och välbefinnande
- 4. God utbildning för alla
- 5. Jämställdhet
- 6. Rent vatten och sanitet för alla
- 7. Hållbar energi för alla
- 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- 10. Minskad ojämlikhet
- 11. Hållbara städer och samhällen
- 12. Hållbar konsumtion och produktion
- 13. Bekämpa klimatförändringarna
- 14. Hav och marina resurser
- 15. Ekosystem och biologisk mångfald
- 16. Fredliga och inkluderande samhällen
- 17. Genomförande och partnerskap

Under 2022 infördes en metod för att göra hållbarhetsanalyser inför större politiska beslut i kommunen. Metoden är baserad på Falkenbergs kommuns analysverktyg och bygger på de sjutton målen i Agenda 2030.

Över 100 medarbetare, handläggare och chefer har gått utbildning i Agenda 2030 och analysverktyget för att enkelt kunna göra egna hållbarhetsanalyser.

Modellen hjälper till att synliggöra synergier och vilka mål som påverkas positivt respektive negativt av ett beslut.

På så sätt tydliggörs vilka eventuella målkonflikter som finns. Det ger både politiken och handläggaren ett bra verktyg för att kunna fatta långsiktigt hållbara beslut samt vidta åtgärder för att mildra eventuella negativa effekter i ett projekt eller ärende.

FOSSILFRIA FORDON TILL 2030

Produktionen av el- och värme är till stor del redan fossilfri i Tierp och den stora utmaningen för kommunen är transporterna, därför ingick man 2018 i transportutmaningen fossilfritt 2030.

Omröstningen kring att byta ut fordon till eldrift och få upp fler laddstationer för elbilar är i full gång. Ett arbete som många gånger varit utmanande enligt Moa Lindholm, utredare i kommunen.

– Det har varit mycket interna processer kring upphandling, ägandeskap, drift och om vi använder fordonen optimalt. Ny teknik kräver nya arbetssätt och flera praktiska utmaningar kring laddning och räckvidd vid körsning har

uppkommit, som vi jobbar för att lösa, säger Moa,

Förutom det pågår ett arbete för att underlätta för invånarna att resa mer hållbart. Flera cykelvägar är på gång och flera tågstationer har fått utökade bil- och cykelparkeringar, med tak och laddplatser i syfte att locka flera att åka kollektivt.

Under 2023 revideras kommunens resepolicy i syfte att få fler att välja digitala möten, kollektiva färdmedel eller bilspool vid nödvändiga resor.

En klimatväxling infördes också, där en summa läggs på alla flygresor som görs. Dessa samlas sedan i en klimatpott som verksamheterna kan söka för att finansiera nya insatser som minskar miljöpåverkan.

LOKAL ÖVERENSKOMMELSE MED CIVILSAMHÄLLET

Stärkt samverkan för ökad hållbarhet

Ett starkt, engagerat och fungerande civilsamhälle är en viktig förutsättning för att uppnå målen i Agenda 2030. Civilsamhället bidrar med kunskap och nytänkande, ger röst åt de som inte hörs och driver en stor bredd av verksamheter i kommunen.

För att stärka samverkan antogs under 2022 en Lokal överenskommelse mellan kommun och civilsamhälle.

Syftet är att skapa samsyn, tillit och förtroende genom att tydliggöra hur samverkan ska gå till, för att i förlängningen leda till ett stärkt civilsamhälle i kommunen. Den lokala överenskommelsen tar sin utgångspunkt i Agenda 2030 och de lokala hållbarhetsutmaningarna. Hitintills har cirka 50 föreningar anslutit sig.

Våren 2024 bjöd kommunen in civilsamhället till en träff i Kulturhuset för att diskutera hållbarhet och Agenda 2030. Omkring trettio föreningar deltog. Vi diskuterade vilka utmaningar de ser i sina föreningar och i samhället i stort. Genom en workshop-metodik med klossar fick föreningarna prioritera vilka mål de ser störst utmaningar kring, vilka mål de framförallt bidrar till samt vilka mål de önskar att kommunen bör prioritera.

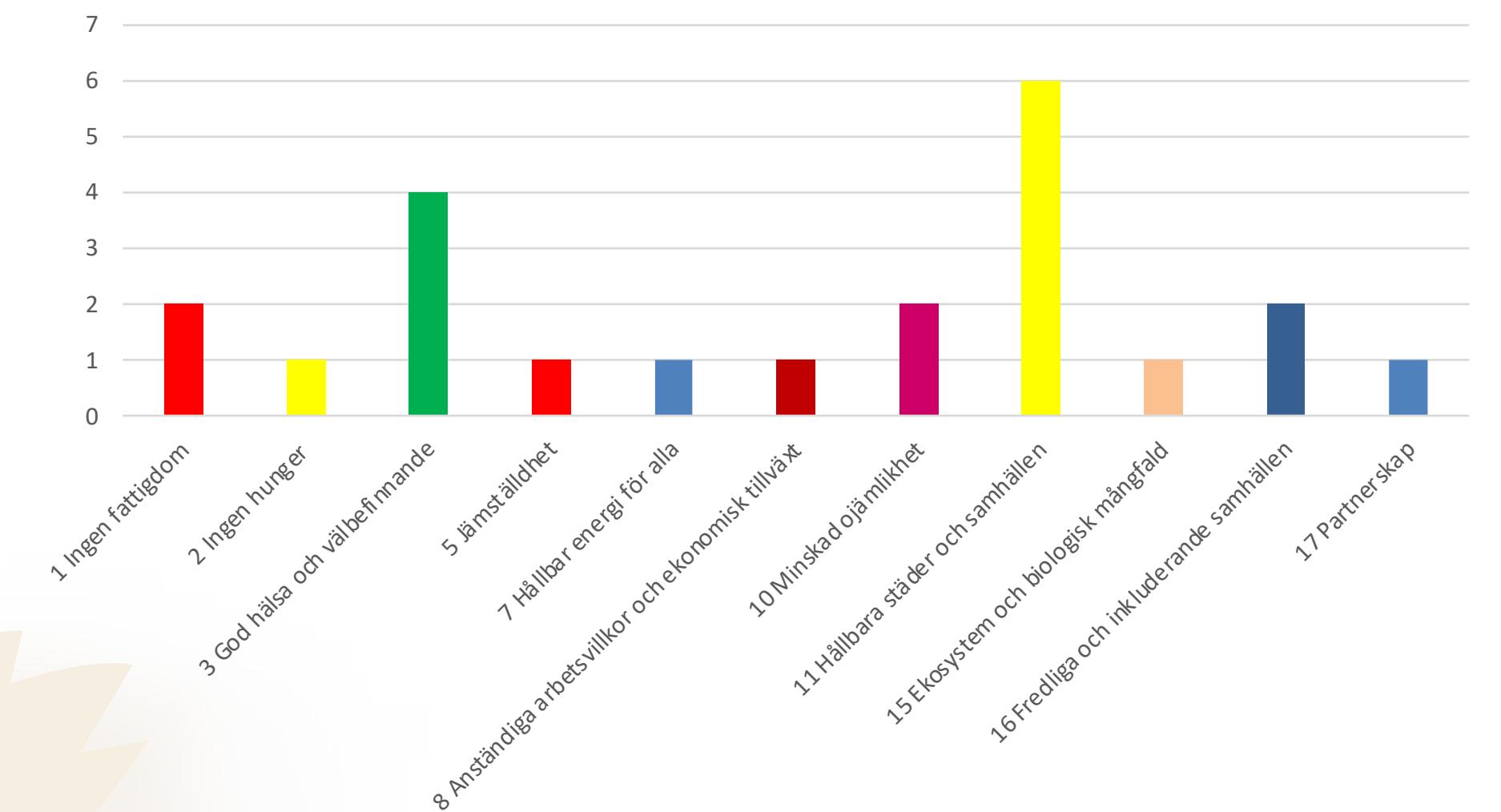
Diskussionerna rörde många av de sociala målen där kommunen har generella utmaningar vilket även

märks i föreningslivet. Flera föreningar lyfte utmaningar kring språk, inkludering i samhället och socialt stöd där man önskar mer stöttning från kommunen.

Andra utmaningar som bedömdes vara stora för föreningarna rörde bland annat tillgång till lokaler och kostnader för dem, men även hur samverkan kan stärkas och hur de får fler att engagera sig i föreningslivet.

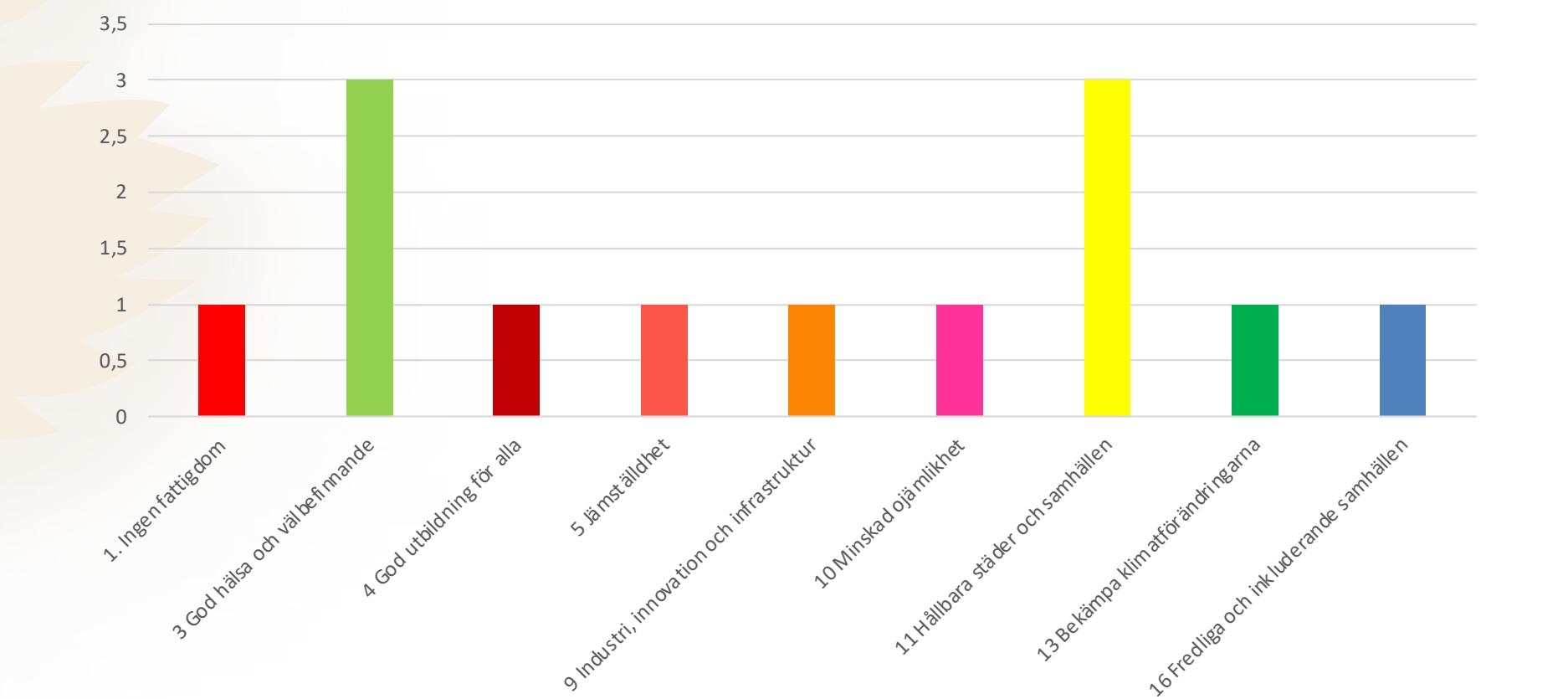

Vilken utmaning är störst för din förening?

De mål föreningarna såg störst utmaningar kring rörde God hälsa och välbefinnande samt Hållbar städer och samhällen. I diskussionerna nämndes utmaningar med lokalfrågor, samverkan med kommunen, ekonomi och medlemsfrågor.

Vad bör kommunorganisationen prioritera?

De mål som föreningarna tyckte att kommunen främst skulle prioriterar var God hälsa och välbefinnande samt Hållbara städer och samhällen men ett stort antal andra mål nämndes också. I diskussionerna nämndes bland annat vikten av inkluderande verksamheter och att verka för ökad psykisk hälsa. Flera föreningar lyfte också tillgång till bostäder och goda kommunikationer, men även hur viktigt det är med lokaler och mötesplatser för föreningslivet.

NÄRINGSLIVET KATALYSATOR FÖR FÖRÄNDRING

Bygga tillväxt som håller över tid

I Tierps kommun finns många samhällen med lång industritradition. En tradition som lever kvar än idag genom en stor mängd framgångsrika företag. Flertalet av dem är småföretag, men flera är medelstora företag inom olika verksamhetsområden såsom industriteknik och stålindustri. Ett varierat utbud av företag är en stor och viktig tillgång för hela kommunen eftersom det utgör basen för vårt arbetsliv och näringsliv.

Under våren 2023 var temat på årets första företagsfrukost hållbarhet. Fokus låg på attraktion och tillväxt

Tierps kommun har en positiv framtidsutsikt med god tillväxt och många möjligheter. Men utmaningarna är flera – kompetensförsörjning, barn och ungas hälsa, miljön och klimatet, brottslighet och beredskap. Utmaningar som i allra högsta grad också påverkar näringslivet.

Ett trettiotal företag deltog för att diskutera hur vi tillsammans kan bidra till en hållbar utveckling och tillväxt i hela kommunen. Under företagsfrukosten fick företagen prioritera vilka mål de ser störst utmaningar kring, vilka mål deras företag bidrar till samt vilka mål de vill att kommunen ska prioritera framåt.

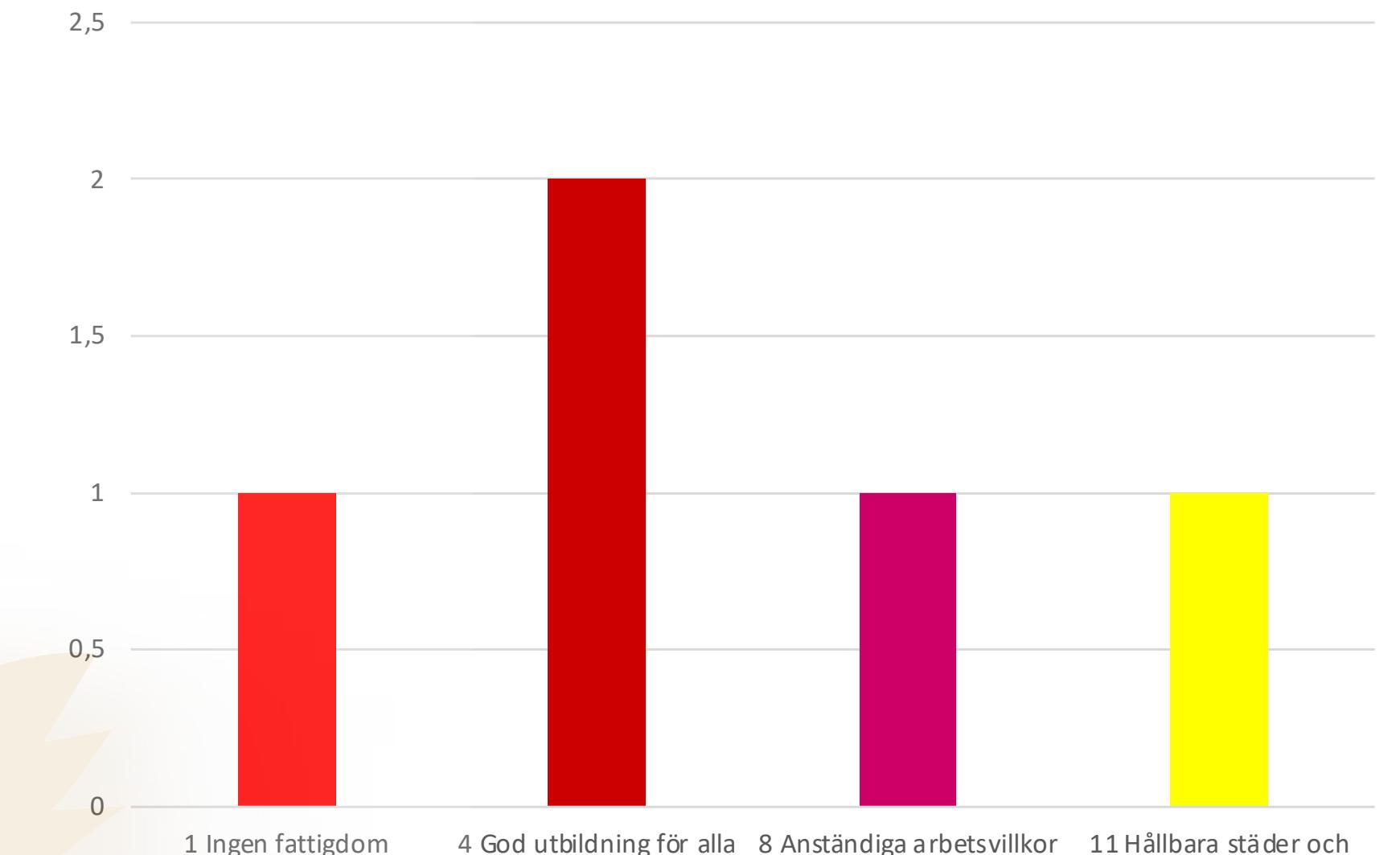
De företag som närvarade ansåg sig bidra till fler-

talet av hållbarhetsmålen, de största utmaningarna rörde sig kring alltifrån bostadsbrist, kompetensförsörjning till ökad psykisk ohälsa i samhället.

Den fråga som flest företag ville att kommunen ska prioritera var utbildning, både för att stärka attraktiviteten för kommunen men även bidra till framtidens arbetskraft och lösa utmaningarna med kompetensförsörjningen.

Vad bör kommunorganisationen prioritera?

Den viktigaste frågan som företagen vill att kommunen prioriterar är en God utbildning för alla. Det är viktigt för att vara en attraktiv kommun att flytta till men också för att lösa den kompetensutmaning många företag står inför. Andra viktiga frågor för företagen var att minska fattigdom och utanförskap, stärka tillväxten samt infrastrukturen såsom fler bostäder, lokaler, mark och goda kommunikationer.

Vad kan vi samarbeta mer kring för att lösa hållbarhetsutmaningarna?

46 responses

Kompetensförsörjningen lyftes fram som den viktigaste utmaningen där kommun och näringslivet måste samverka mera. Andra viktiga frågor rörde att förbättra samverkan i sig, sprida goda hållbarhetsinitiativ, fler bostäder eller upphandling där företagen vill se mer samarbeten framöver.

INGEN FATTIGDOM

Avskaffa all form av fattigdom överallt

I en internationell jämförelse ligger Sverige och Tierp väl till, med en hög levnadsstandard och ett väl utbyggt välfärdssystem, men stora ekonomiska skillnader finns i samhället och ökar stadigt. Delar av befolkningen har knappa ekonomiska resurser i jämförelse med genomsnittet. Kommunernas ansvar för det sociala stödet och omsorgen innebär att de som lever i den största ekonomiska utsattheten kan få hjälp att ta sig ur den. Tierps kommun har antagit ett lokalt delmål på området om att andelen vuxna och barn som lever i ekonomisk utsatthet ska minska.

Det ekonomiska biståndet är samhällets yttersta sociala skyddsnät. I Tierps kommun hade 443 personer erhållit ekonomiskt bistånd under 2023. Andelen har minskat de senaste åren men kommunen har en hög andel med långvarigt bistånd i jämförelse med andra kommuner (se diagram 1.1). Antal barn i hushåll med försörjningsstöd har minskat och omfattade 163 barn under 2023. Trots den svaga konjunkturen är det en trend i Tierp att kostnaderna för försörjningsstöd minskat de senaste åren. Arbetslösheten är också lägre än på väldigt länge. Under 2023 rapporterade Tierps kommun en total genomsnittlig årsarbetslöshet på 5,5 procent. Sett till antalet personer betyder det att 659 av 10 138 invånare i åldern 16 till 65 år i Tierps kommun var inskrivna som arbetssökande.

Framtida utmaningar

Till utmaningarna i Tierps kommun hör bland annat att minska skillnaderna i inkomst mellan kvinnor och män. Arbetet med att minska biståndsbehoven är viktigt eftersom att leva med begränsad ekonomi också får effekter på hälsa och deltagande i samhället. Det gäller i synnerhet särskilt utsatta grupper såsom barnfamiljer, personer med funktionsnedsättning och utrikesfödda som riskerar hamna i långvarigt försörjningsstöd. Att andelen barn i ekonomisk utsatthet ökat är bekymmersamt eftersom det kan påverka möjligheterna längre fram i livet. Mycket av utmaningarna gällande fattigdom är kopplade till Mål 10 om minskad ojämlikhet.

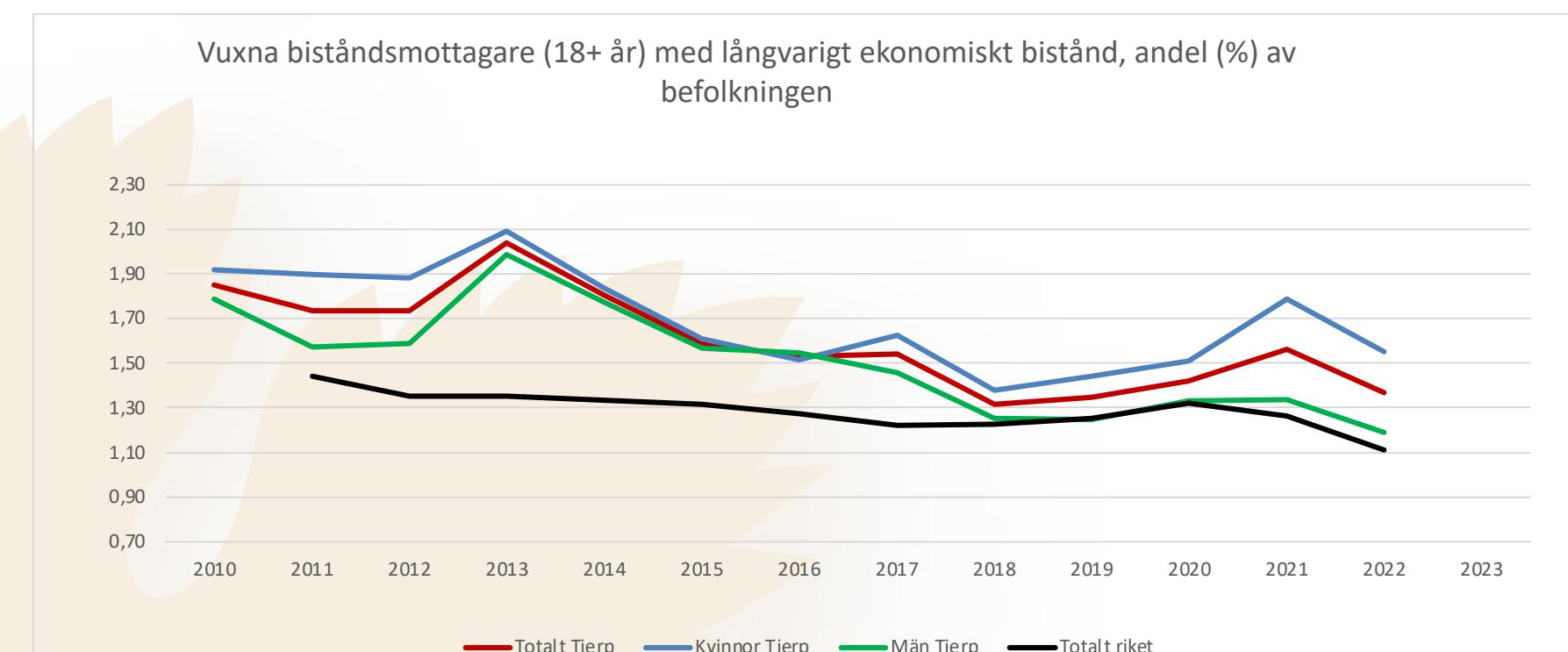

Diagram 1.1. I Tierps kommun levde 1,37 procent av befolkningen med långvarigt ekonomiska bistånd 2022. Genom ett aktivt arbete mot målgruppen från både kommunen, myndigheter och andra aktörer har andelen minskat över tid. Personer med missbruksproblematik och utrikesfödda med låg utbildningsnivå är överrepresenterade inom gruppen med långvarigt ekonomiskt bistånd.

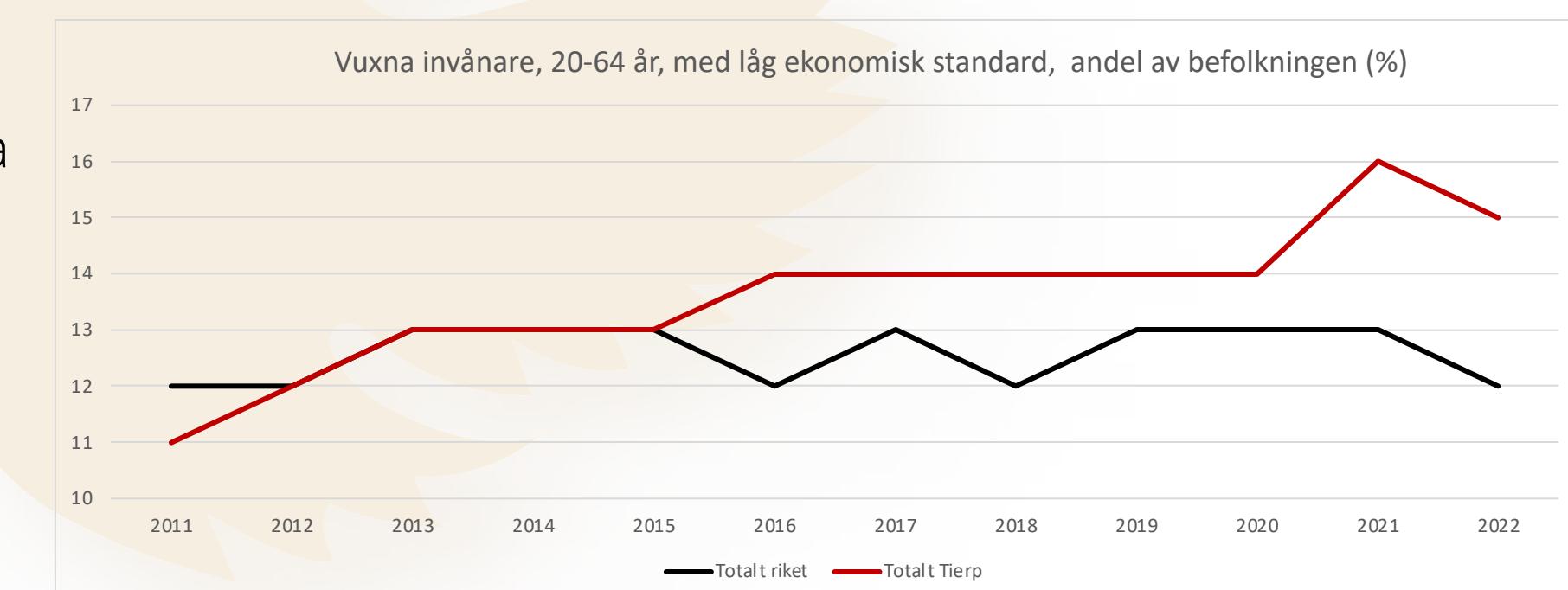

Diagram 1.2 I Tierps kommun levde 15 procent av befolkningen med låg ekonomisk standard år 2022, det vill säga med en disponibel inkomst som ligger under 60 procent av den genomsnittliga disponibla inkomsten i Sverige. Andelen har ökat i kommunen på senare år. Det är framförallt ensamstående kvinnor med barn, ensamstående äldre kvinnor samt utrikesfödda som lever med låg ekonomisk standard i kommunen. Andelen barn i kommunen som lever i familjer med låg ekonomisk standard har ökat de senaste åren och omfattade 24 procent år 2022.

INGEN HUNGER

En tryggad livsmedelsförsörjning, bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk

Tillgång till tillräcklig och näringssiktig mat är en mänsklig rättighet, som varje land har en skyldighet att tillförsäkra sina medborgare. I Sverige är inte hunger och undernäring de största utmaningarna, utan snarare en hållbar produktion och konsumtion av livsmedel. Det finns tydliga kopplingar mellan matvanor, hälsa och miljö.

Kommunens ansvar för utbildning och vård och omsorg innefattar ansvaret för vissa måltider. Kommunernas tillsynsansvar för livsmedelshanteringen innebär också att matens kvalitet säkras. Genom att arbeta för bevarande av viktiga jordbruksmarker, minskat matsvinn och hälsosam och näringssiktig kost inom skola, vård och omsorg kan kommunen bidra till att uppfylla målet.

Kommunen har antagit två lokala delmål på området. Att arbeta för bevarande av viktiga jordbruksmarker, samt en hälsosam och näringssrik kost inom skola, vård och omsorg med hög kundnöjdhet.

Framtida utmaningar

Till kommunens utmaningar hör bland annat att möta befolkningens ökande övervikt och fetma, att säkerställa miljömässig hållbarhet inom jordbruket och i hela livsmedelskedjan. Kommunen bedriver idag ett aktivt arbete för att minska matsvinnet och miljöpåverkan från de måltider som serveras i de kommunala verksamheterna. Även om hunger inte är ett utbrett problem i Sverige märks det i skolan att fler barn lever i ekonomiskt utsatta hushåll. Skolmatsalarna uppmärksammar att mer mat går åt på fredag och måndag, då allt fler barn äter inför och efter helgen när de inte får lunch i skolan.

Ur ett framtida livsmedelsperspektiv är det problematiskt att den brukade jordbruksmarken i Tierps har minskat över tid. Jordbruksmarken är en platsbunden naturresurs, som tar lång tid att skapa och som också har stor betydelse för landskapsbilden. Jordbruksmark levererar också många livsviktiga ekosystemtjänster, exempelvis är betesmarker ofta rika på biologisk mångfald. Kommunen arbetar för att stötta målet genom att undvika att bygga på jordbruksmark liksom att köpa in mer lokalproducerade råvaror till de kommunala verksamheterna.

Invånare med övervikt eller fetma (andel %)

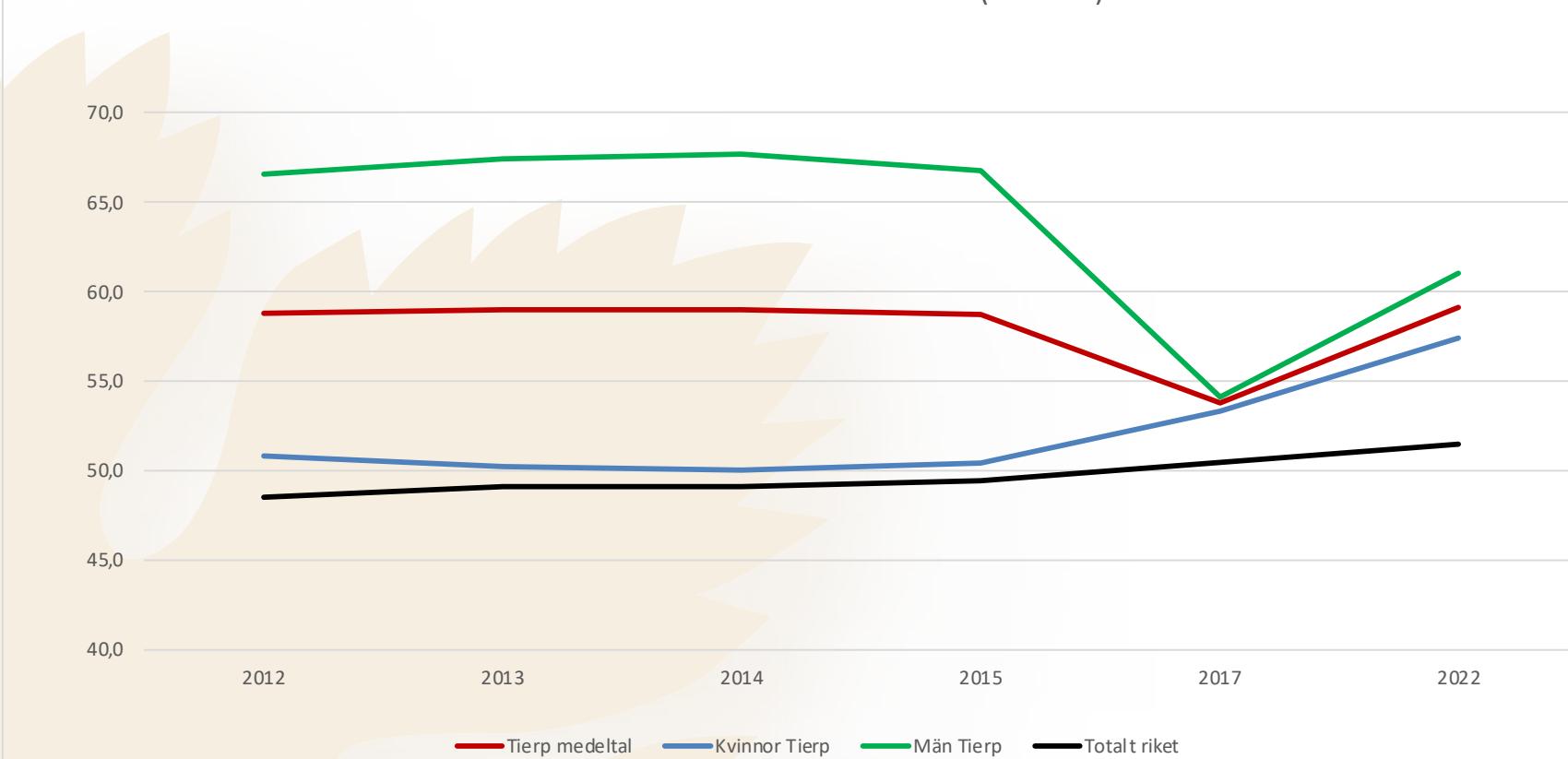

Diagram 2.1. Övervikt och fetma är ett tilltagande problem. Det utgör en allt större del av sjukdomsbördan i Sverige och åtföljs av flertalet sjukdomar. Tierps kommun ligger något över rikets genomsnitt gällande andelen av befolkningen med övervikt eller fetma och andelen har ökat över tid. Kommunen arbetar för att främja folkhälsan bland annat genom att planera för mer cykel och gång i tätorter liksom att skapa goda möjligheter till idrott och friidrott för alla. Siffrorna kommer från två olika undersökningar med självskattade svar vilket förklarar varför Tierps siffror plötsligt ser ut att dyka mellan 2015-2017. Fram till 2015 är statistiken från Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor och 2017-2022 Liv och hälsa som genomförs av Region Uppsala. Frågan som ställs är jämförbar och själva trenden är att övervikt och fetma ökar i befolkningen såväl i riket som i Tierps kommun.

GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Säkerställ att alla kan leva hälsosamt och verka för allas välbefinnande

Mål 3 handlar om att alla mäniskor ska ha möjlighet till god hälsa och välbefinnande. Hälsan har en avgörande betydelse för mäniskors möjlighet att klara skolan, arbeta, försörja sig och leva ett självständigt liv. Sverige har en generellt hög medellivslängd, god självsedd hälsa och god tillgång till hälso- och sjukvård, men det finns också utmaningar. De största riskfaktorerna för de vanligaste folksjukdomarna är ohälsosamma levnadsvanor som stillasittande, rökning och missbruk av alkohol. Ökande psykisk ohälsa, samt olika hälsoproblem kopplade till luftföroreningar och kemikalier är andra riskområden.

Kommunen kan genom att arbeta för mer jämlika livsvillkor och möjligheter till sådant som en god uppväxt, en bra utbildning, ett gott arbete och en rimlig försörjning bidra till en mer jämlig hälsa, vilket har stor betydelse för en hållbar samhällsutveckling.

Folkhälsan blir sakta bättre i kommunen, antalet som insjuknar i hjärt- och kärlsjukdomar minskar, tandhälsan blir bättre och färre röker eller är i riskzonen för alkoholmissbruk, undantaget är den psykiska ohälsan som ökat både nationellt och i Tierps kommun. Kommunen har antagit åtta lokala delmål på området, bland annat att säkerställa kultur- och fritidsaktiviteter och tillgång till grönområden för alla, minskad psykisk ohälsa, minskad ensamhet bland äldre och stärka arbetet med att förebygga och behandla missbruk.

Framtida utmaningar

I Tierp, såväl som nationellt, finns särskilda utmaningar när det gäller skillnader i både psykisk och fysisk hälsa mellan olika grupper av befolkningen, främst mellan personer med olika utbildningsnivå och kön, men även exempelvis personer med funktionsnedsättning och hbtq-personer. Den växande psykiska ohälsan i Tierp, särskilt bland barn och unga, ses som en stor framtida utmaning som dessutom riskerar att bli ett stort problem samhällsekonomiskt. Det är en fortsatt komplex utmaning som kräver ett långsiktigt arbete och samverkan med region och andra aktörer.

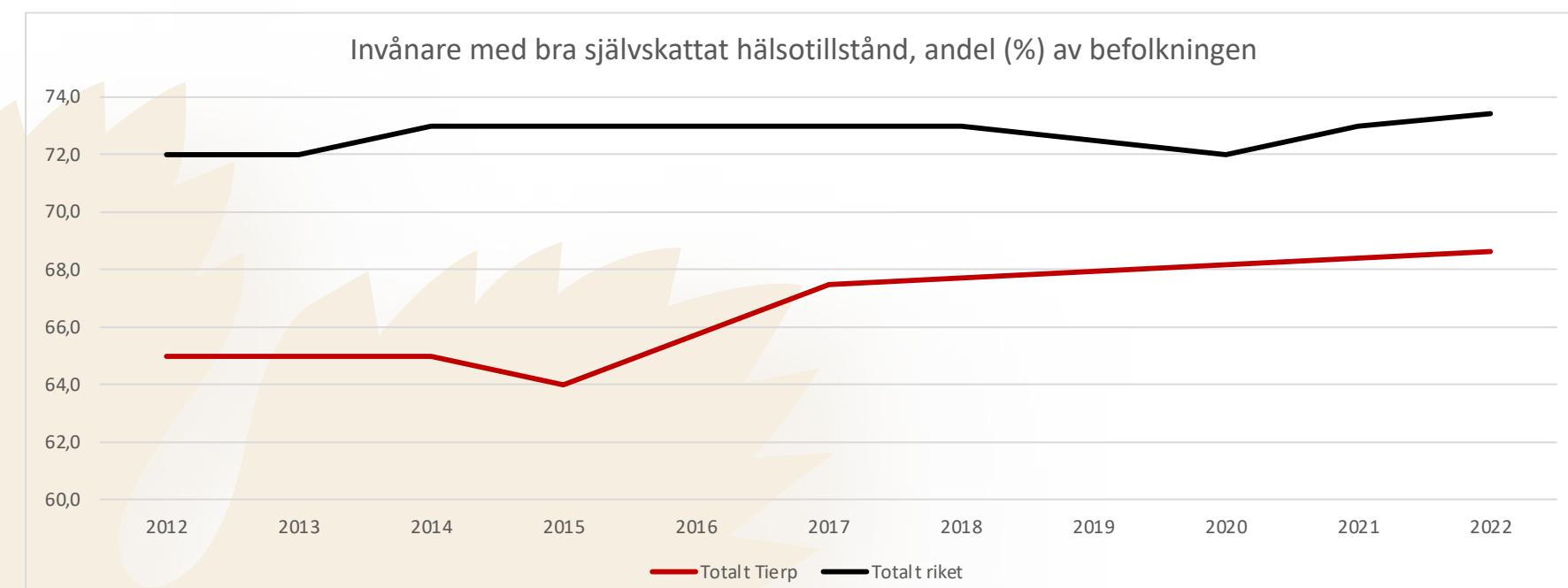

Diagram 3.1. Ett övergripande mått på mäniskors hälsa är att man upplever sin egen hälsa som god. I Region Uppsalas enkät Liv och hälsa skattar 69 procent av andelen vuxna (16-84 år) i Tierps kommun sin hälsa som bra eller mycket bra. Siffran har ökat något de senaste tjugan åren och vi ser en liknande bild över hela länet. Samtidigt kan vi se att skillnaderna i upplevd hälsa har ökat, det är fler nu än tidigare som anger sin hälsa som mycket god samtidigt som det är fler som anger den som mycket dålig.

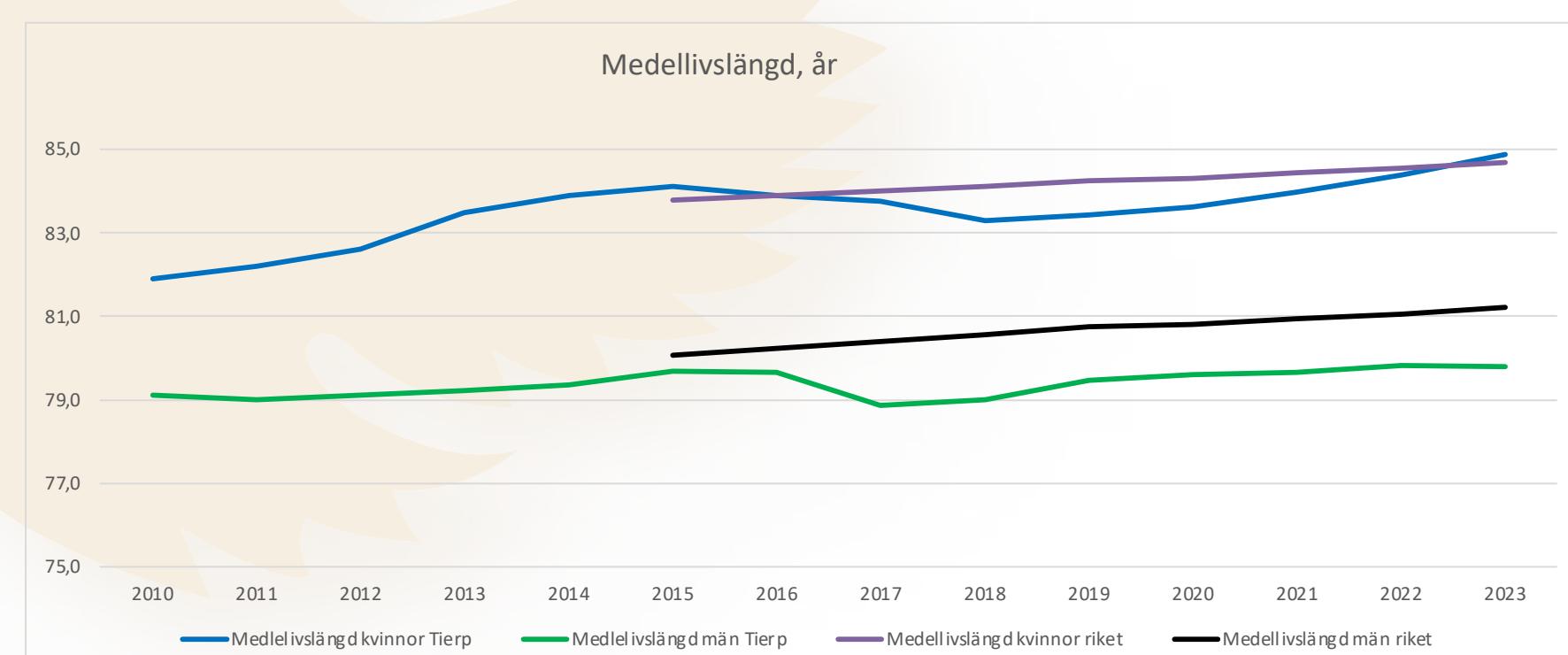

Diagram 3.2 Medellivslängden används ofta som ett sammanfattande nyckeltal för hälsoläget i befolkningen. Medellivslängden ökar över tid för både män och kvinnor i Tierps kommun, däremot ökar de mindre i olika grupper där lågtbilda kvinnor sticker ut som den grupp där livslängden ökar minst.

GOD UTBILDNING FÖR ALLA

En inkluderande och jämlig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande

Att säkerställa en god utbildning till alla barn är ett viktigt mål då en ökad utbildningsnivå skapar förutsättningar för att utveckla ett hållbart samhälle. Utbildning är en avgörande faktor för att alla ska få en god hälsa och ett liv med god livskvalitet. Föräldrars utbildningsnivå och sociala bakgrund påverkar elevers skolresultat och skapar betygsskillnader mellan olika grupper. Dessa skillnader syns såväl i riket som i Tierp.

Inom mål 4 utbildning har kommunen antagit fem delmål. Bland annat att alla barn ska erbjudas en förskola av god kvalitet och en likvärdig grundskola samt att andelen gymnasieelever med examen ska öka. Kommunen ska också säkerställa tillgång till naturmiljöer för utomhuspedagogik och ge alla medborgare förutsättningar för ett livslångt lärande och bildning.

Framtida utmaningar

Föräldrars utbildningsnivå och bakgrund spelar en stor roll för elevernas resultat i skolan, och dessa skillnader har ökat under senare år. Skolans uppgift att sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen är en nödvändig och stor utmaning för Tierps skolor. Att vara behörig till gymnasiet efter grundskolan är en viktig förutsättning och en bas för det fortsatta livet.

Pojkar presterar generellt sämre skolresultat än flickor. Samtidigt upplever flickor och unga kvinnor i större utsträckning psykisk ohälsa. Detta utgör två viktiga utmaningar som kommunen behöver arbeta mer med.

Den nationella bristen på behöriga lärare och förskollärare innebär en stor utmaning vad gäller kompetensförsörjningen för Tierps förskolor och skolor. Förutom att lyckas väl med att rekrytera behöver kommunen fortsätta arbeta med att vara en attraktiv arbetsgivare. Den låga utbildningsnivån i kommunen i kombination med kompetensbrist i flera yrken är också en utmaning med också en möjlighet för att få fler att utbilda sig och komma i arbete.

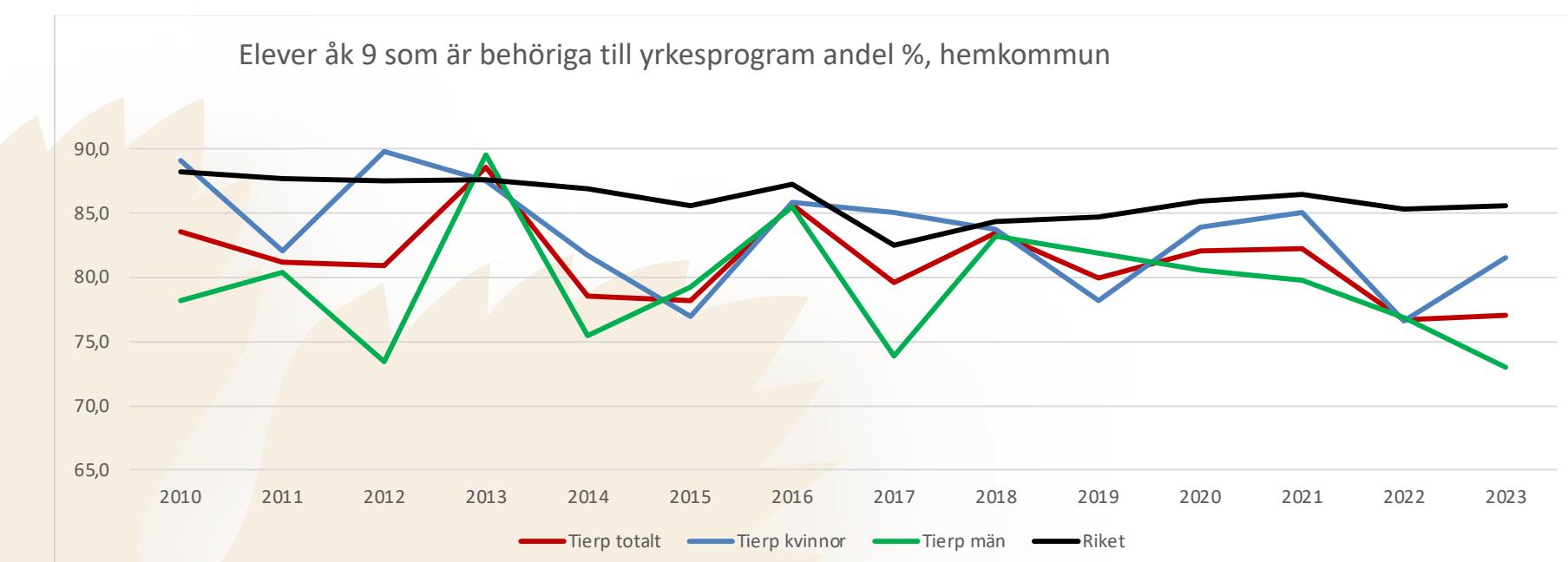

Diagram 4.1. Kunskapsresultaten i Tierps kommunens grundskolor har de senaste tio åren sjunkit något, både vad gäller betygsresultat samt behörighet till gymnasiet. I regel har resultaten under åren legat under riksnivå med undantag för vissa skolor något enstaka år. Inom gymnasieskolan har andelen elever som tar examen inom fyra år legat relativt stabil, med en svag uppgång de senaste åren.

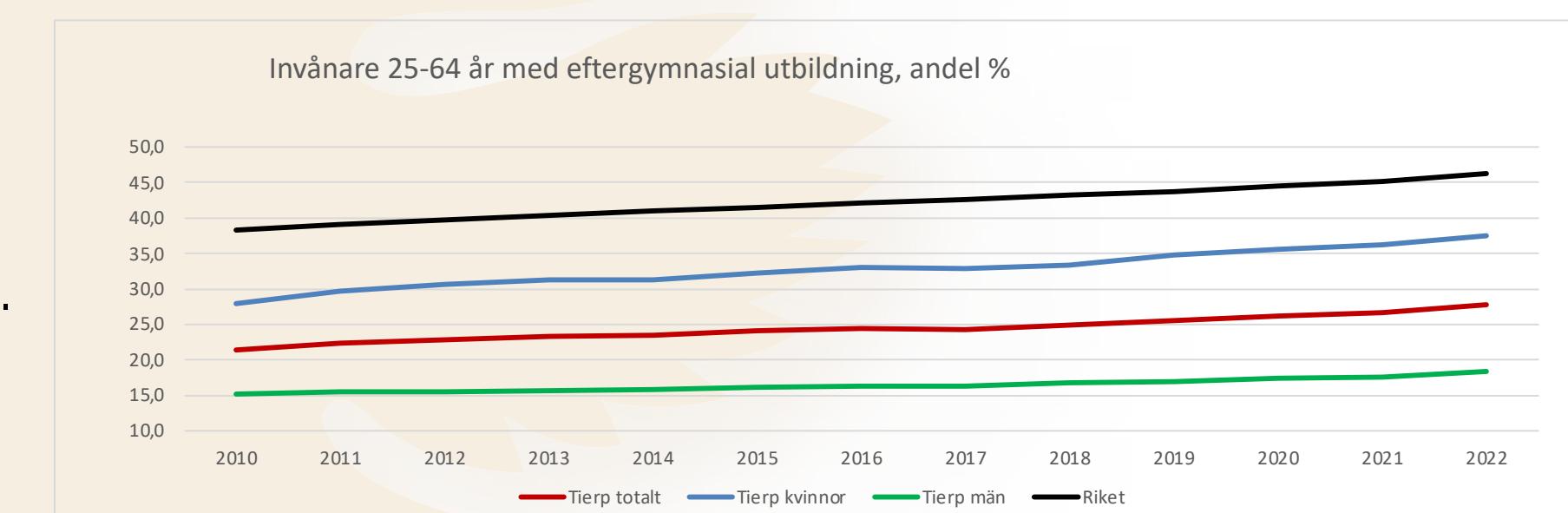

Diagram 4.2 Vuxnas behov av yrkesutbildning behöver tillgodoses, samtidigt som den kommunala verksamheten och näringsslivet har behov av att säkerställa tillgång till utbildad personal inom bristyrken med specifika kompetenser. Att utveckla verksamheten utifrån dessa behov är en stor uppgift för den kommunala vuxenutbildningen i Tierp. För såväl social som ekonomisk hållbarhet är befolkningens utbildningsnivå av betydelse. Utbildningsnivån är också starkt kopplad till folkhälsa. År 2022 hade ca 27,7 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildning i kommunen, kvinnor i dubbelt så stor utsträckning som män.

JÄMSTÄLLDHET

Uppnå jämställdhet och alla kvinnor och flickors egenmakt

Jämställdhet är ett mål i sig liksom en förutsättning för en hållbar och fredlig utveckling. Jämställdhet uppnås när kvinnor och män, flickor och pojkar har lika rättigheter, villkor, möjligheter samt makt att själva forma sina liv och bidra till samhällets utveckling. Trots ett omfattande svenskt jämställdhetsarbete sedan länge har män som grupp fortfarande mer makt och inflytande än kvinnor, äger mer och tjänar mer. Huvudansvaret för det obetalda hem- och omsorgsarbetet har fortfarande kvinnor. Även hälsoskillnader finns. Kvinnor uppger sämre hälsa, medan män som grupp lever kortare. Kvinnor utsätts i högre utsträckning för våld i hemmet, samtidigt som män utgör majoriteten av offren för allt våld i samhället.

Jämställdhet är en del av det kommunala uppdraget – kommuner ska ge medborgarna likvärdig service oavsett kön. Det är inte bara en fråga om rättigheter, utan handlar också om kvalitet och effektivitet i verksamheterna. Som politisk arena, arbetsgivare och välfärdsleverantör har Tierps kommun därför en viktig roll för att alla ska få lika makt och möjligheter oavsett kön.

Kommunen har antagit sex delmål under mål 5 jämställdhet. Dessa handlar bland annat om att alla kommunens verksamheter ska planeras utifrån både kvinnor och mäns behov och resurser ska fördelas likvärdigt mellan könen. Som arbetsgivare i en kvinnodominerad sektor har kommunen ett särskilt stort ansvar för att förbättra kvinnors arbetsvillkor.

Framtida utmaningar

Flera utmaningar kvarstår för att uppnå jämställdhet i Tierps kommun. Till dessa hör bland annat att effektivt motarbeta all diskriminering av kvinnor i samhället, få bort skillnaderna i lön och sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män, öka förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap samt att förebygga och förhindra mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

I Tierps skolor upplever fler unga kvinnor trakasserier och otrygghet i skolan, unga tjejer i Tierp har också sämre framtidstro än i övriga länet. Unga pojkar klarar skolan i lägre utsträckning vilket påverkar deras hälsa. Utmaningarna ligger i att motverka destruktiva maskulinitsnormer som påverkar både män och kvinnor negativt.

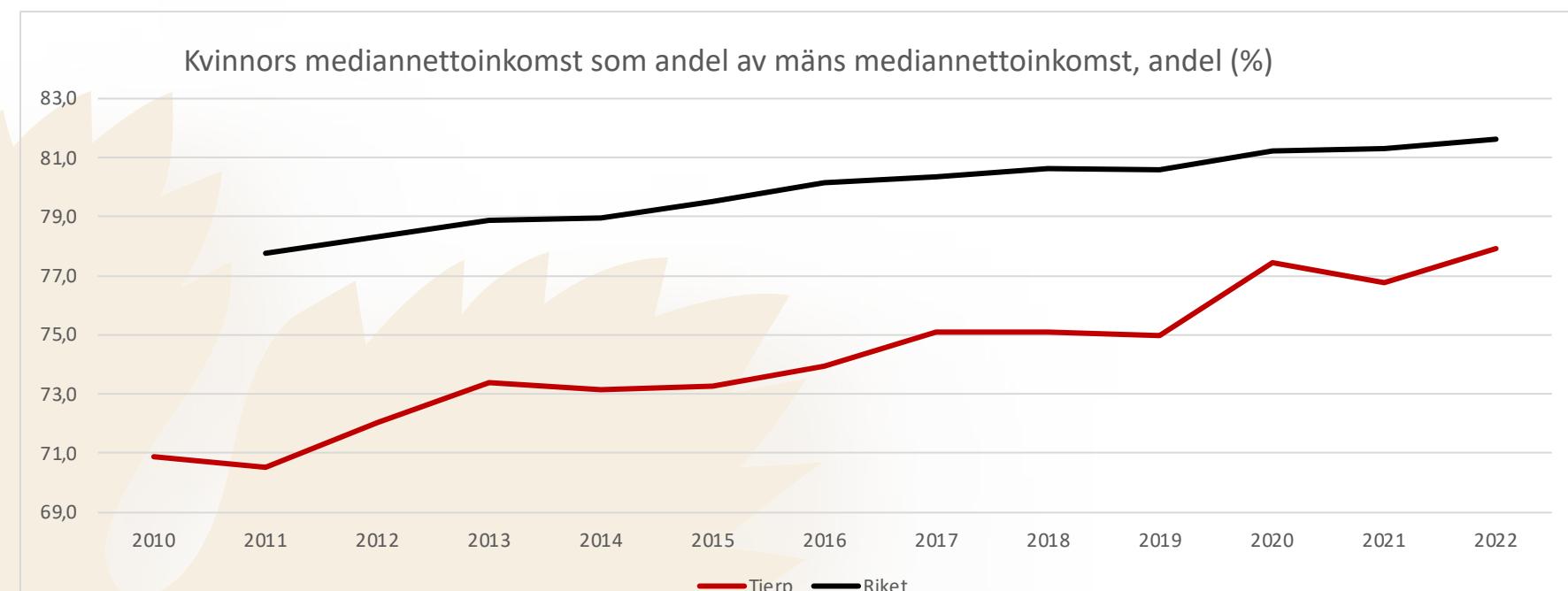

Diagram 5.1. I Tierps kommun tjänade en kvinna i genomsnitt 78 procent av lönen för en genomsnittlig man år 2022. Lönegapet beror till stor del på att arbetsmarknaden kännetecknas av en könsmässig uppdelning, där kvinnor i större utsträckning arbetar i låglönesektorer. Det är också fler kvinnor som är sjukskrivna, arbetar deltid och tar ut en större del av föräldrapenningen

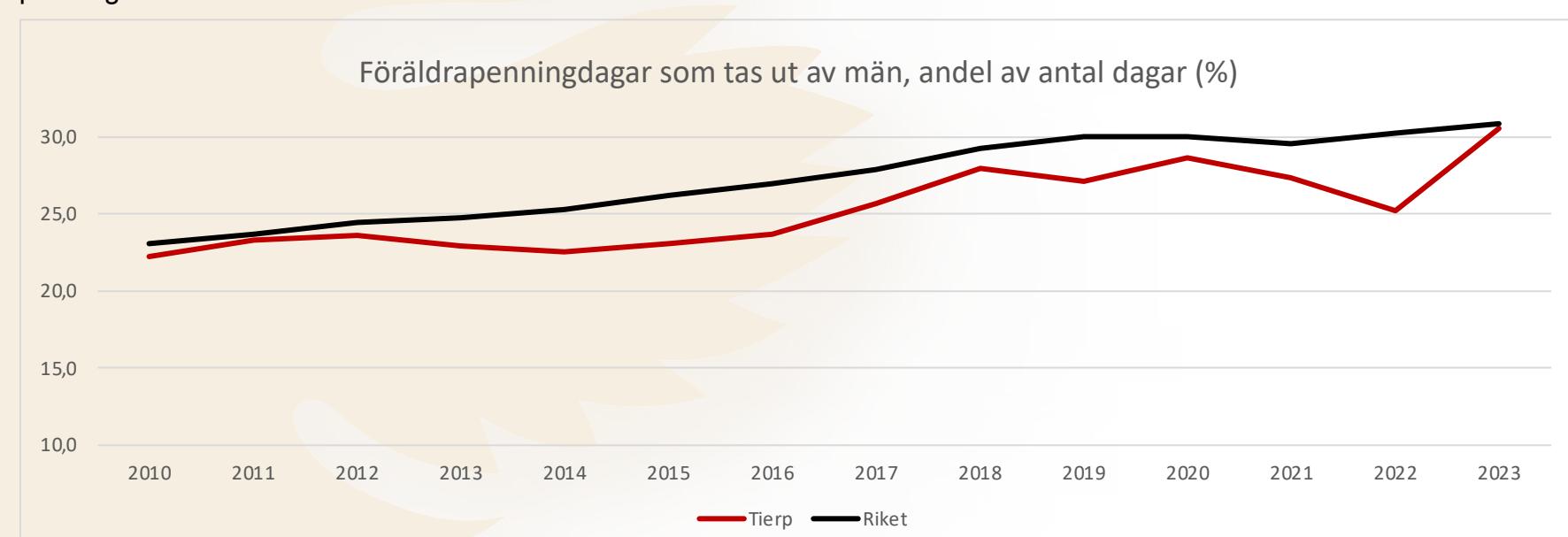

Diagram 5.2 Kvinnor i Tierps kommun tog år 2030 ut 70 procent av alla föräldrapenningdagar, män 30 procent. Det stämmer överens med både rikets och länetts genomsnittliga värden och har ökat långsamt de senaste tjugotvå åren.

RENT VATTEN OCH SANITET FÖR ALLA

Säkra tillgången till vatten, hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden, och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling. Tillgång till rent vatten och sanitet är i stort sett tillgodosett för alla invånare i Sverige och Tierp. På kommunivå finns flera utmaningar, dels ett ökande behov av underhåll och utbytestakt på vatten- och avloppsledningar som nu börjar bli gamla. Det behövs också insatser för att minska föroreningar från kemikalier, läkemedel och näringssämnen i grundvattnet.

Klimatförändringarna väntas också föra med sig längre perioder av torka och värmeböljor liksom kraftigare regn och ökade regnmängder. Torra perioder riskerar leda till låga grundvattennivåer med vattenbrist som följd, framför allt där hushållen har egna brunnar. Kraftigare regnmängder ökar risk för översvämnningar och att orenat avloppsvatten förorenar sjöar och vattendrag. Nationellt eller i länet uppnås inte ett enda av miljömålen som rör vattenmiljöerna: giftfri miljö, ingen övergödning, levande sjöar och vattendrag och myllrande våtmarker.

Kommunen har antagit tre delmål på området. Att förbättra vattenkvaliteten genom att minimera utsläpp av farliga kemikalier och material och återställa de vattenrelaterade ekosystemen såsom våtmarker, åar och sjöar. Kommunen ska också effektivisera vattenanvändningen och säkerställa en hållbar försörjning av sötvatten för att förebygga vattenbrist och låga grundvattennivåer.

Framtida utmaningar

Det finns flera stora utmaningar på området, bland annat förnyelsen av det kommunala ledningsnätet, som har högt läckage med stora vattenförluster, samt klimatförändringarna som kommer ge både torrare och blötare perioder.

Att återställa de vattenbaserade ekosystemen kommer att ta tid. Övergödningsproblematiken kräver en omställning av jordbruket. En minskning av miljögifter i naturen kräver mindre kemikalieanvändning i stort i samhället och mer resurser för sanering och nya metoder för att avlägsna dem på ett effektivt och säkert sätt. Behov av tillsyn av enskilda avloppsanläggningar för att få bort anläggningar med bristfällig renin och direktutsläpp är en uppgift som kommer pågå under lång tid framöver.

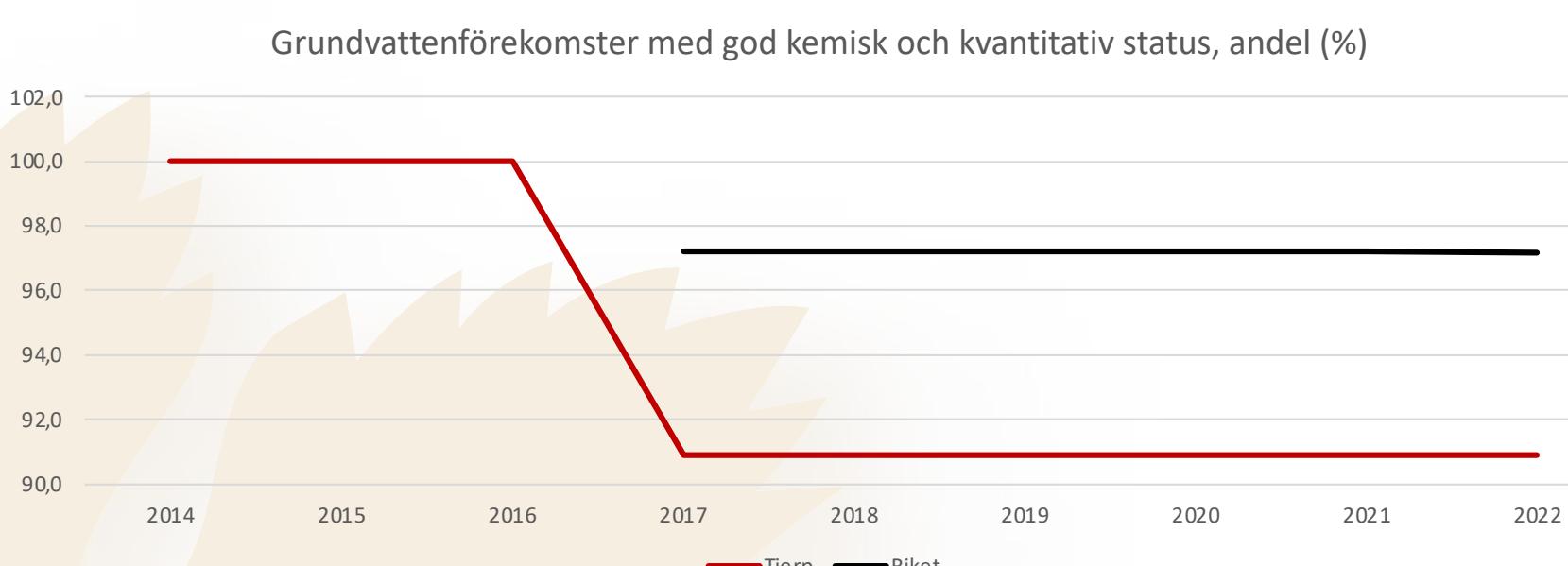

Diagram 6.1. Det är överlag en god vattenkvalitet i kommunen, alla utom en av grundvattentäkterna bedöms ha en god kemisk och kvantitativ status. Alla nu använda täkter är vattenskyddsområden vilket är en framtidsräkning av god dricksvattnenkvalitet

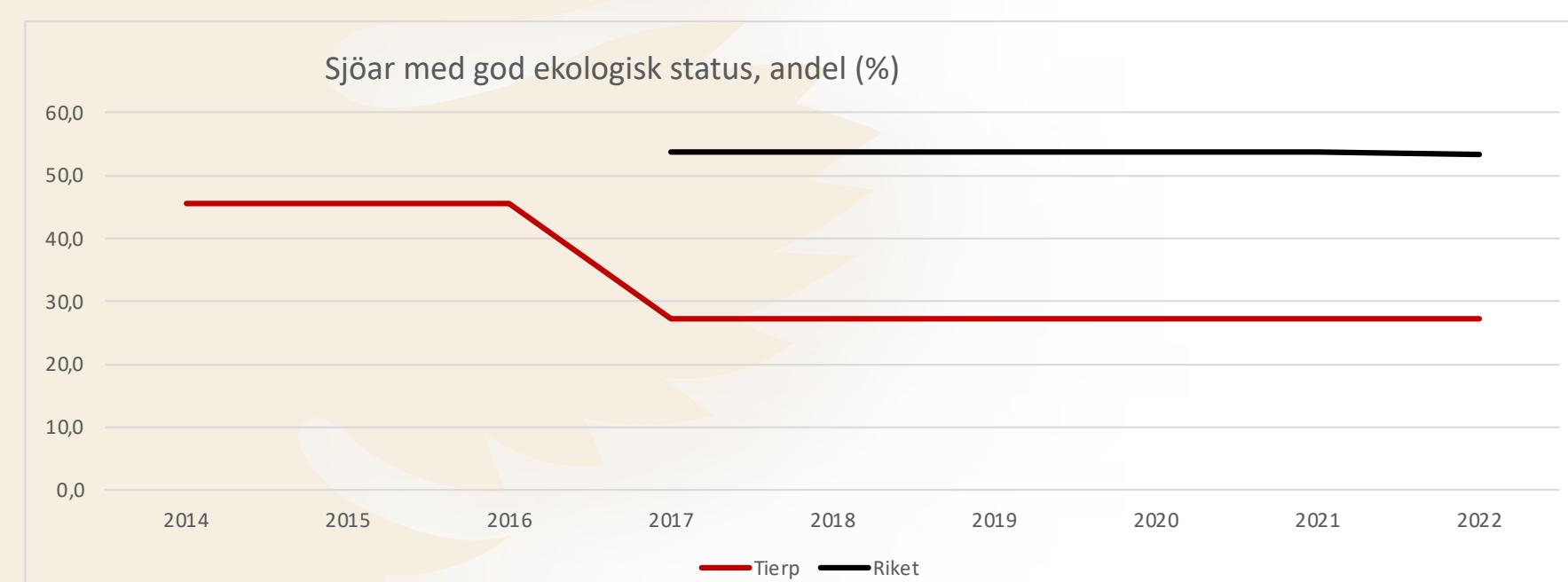

Diagram 6.2 Idag bedöms 27 procent av kommunens sjöar och inga av kommunens vattendrag ha en god ekologisk och kemisk status. Det ser likadant ut i länet och beror bland annat på fysisk påverkan, höga halter av miljögifter och näringssämnen som rinner ut i våra vattendrag. Kommunen har fått statliga naturvårdspengar de senaste åren för att förbättra situationen bland annat genom att restaurera våtmarker, dagvattendammar och vattendrag tillsammans med flera andra aktörer.

HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

Tillgång till en tillförlitlig och hållbar energi till rimlig kostnad

Sverige är det land inom EU som har högst andel slutlig förnybar energianvändning, andelen uppgick till 66 procent år 2022. Tillgången till förnybar energi är god i Tierp tack vare utbyggd vattenkraft. Mål 7 om en hållbar energi har en koppling till flera av Sveriges miljömål, bland annat miljöqualitetsmålen frisk luft, begränsad klimatpåverkan och en god bebyggd miljö.

Fjärrvärmens är idag 100 procent fossilfri i kommunen och utbyggnad av förnybara energikällor såsom sol och vindkraft sker i allt snabbare takt. Den stora utmaningen för Sverige och Tierp när det gäller användningen av förnybar energi är transportsektorn. Mycket görs men ytterligare åtgärder behövs, till exempel en ökad introduktion av fordon med eldrift, ökad användning av biodrivmedel och en samhällsplanering som gör att transporterna blir effektivare.

Kommunen har antagit två delmål under mål 7 Hållbar energi för alla. De handlar om att öka andelen förnybar energi i den kommunala energimixen samt att minska kommunens energiförbrukning, bland annat genom energieffektivisering.

Framtida utmaningar

Användningen av fossila bränslen är fortsatt hög i kommunen, framförallt inom transportsektorn. Andelen personbilar som drivs av förnyelsebara bränslen ökar men är fortfarande kvar på en låg nivå. För att minska riskerna för effektbrist och möta det ökade behovet av el måste elnätet fortsätta att byggas ut och kommunen bör öka och främja utbyggnaden av förnybar energi såsom vindkraft, kraftvärme och solceller.

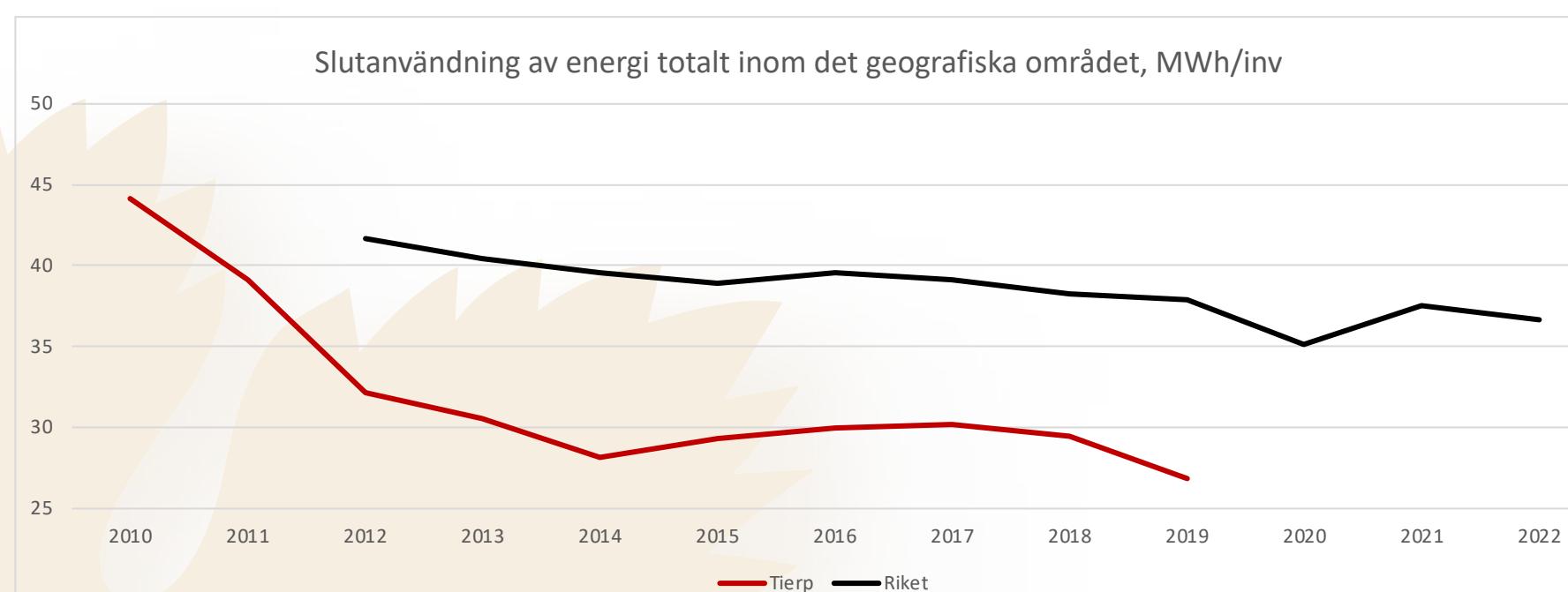

Diagram 7.1. Energoeffektivisering är ett viktigt verktyg för ökad resurseffektivitet och möjligheterna att nå klimat-, miljö och andra samhällsmål. I kommunen har energianvändningen per invånare minskat med drygt 40 procent sedan toppåret 2010.

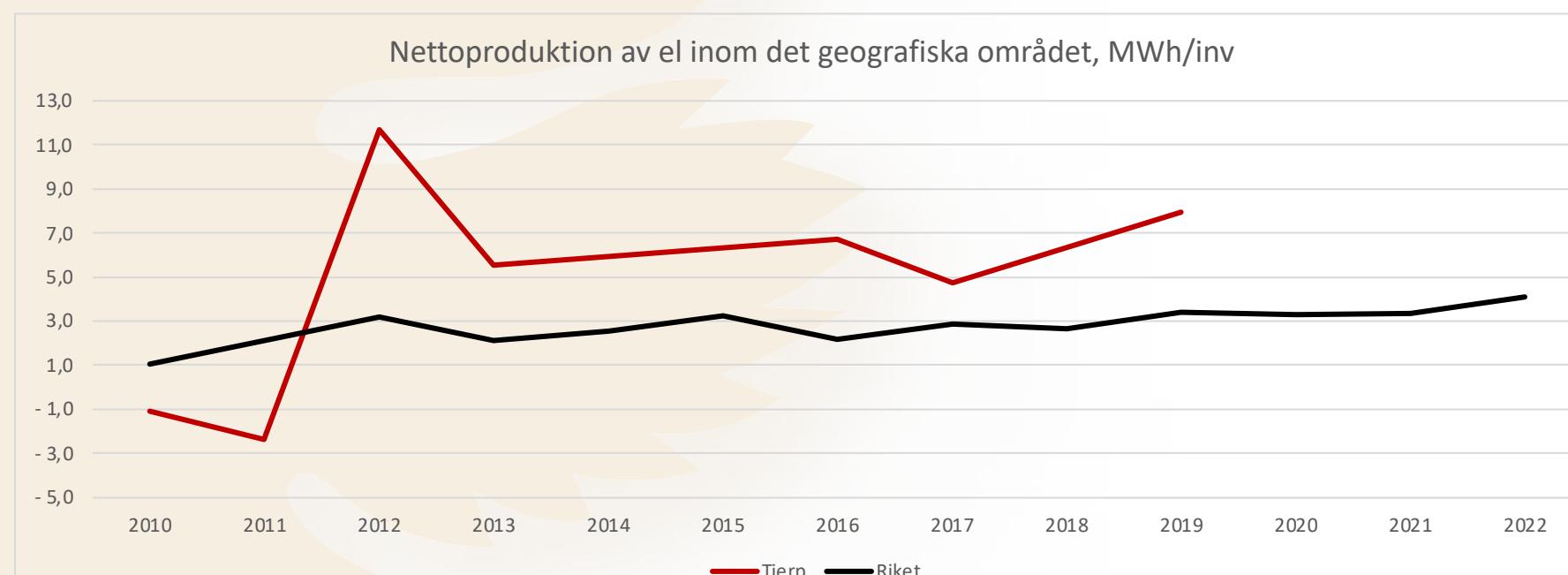

Diagram 7.2 Total elproduktion inom kommunen minus slutanvändningen av el. Det är främst vattenkraft som utgör elproduktion i kommunen även om planer på andra kraftkällor finns såsom större vindkrafts- och solcellsparker och kraftvärme.

ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT

Hållbar ekonomisk tillväxt med rättvisa arbetsvillkor för alla

Mål 8 handlar om att alla mänskliga resurser ska ha ett arbete med anständiga arbetsvillkor. Det handlar också om att främja inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt. Att främja ett gott investeringsklimat, sysselsättning och anständiga arbetsvillkor är viktiga faktorer för en hållbar ekonomisk utveckling.

Kommuner kan stödja utvecklingen av arbetstillfällen för alla grupper, även de som står långt ifrån arbetsmarknaden. Kommunerna ansvarar också för delar av vuxenutbildningen som bidrar till att mänskliga resurserna kan hitta arbete och att kommunens verksamheter och näringslivet hittar utbildad personal. Tierps kommun är den största arbetsgivaren i kommunen, vilket ger stora påverkanmöjligheter kring anställningsvillkor.

Kommunen har antagit sju lokala delmål för området. Det handlar bland annat om att stödja utvecklingen av arbetstillfällen och anständiga arbetsvillkor för alla och att andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar ska minska. Kommunen ska också verka för att bibehålla och öka antalet företag och att kommunens uppdrag som kontrollmyndighet, markägare och tillståndsgivare ska ske på ett rättssäkert, effektivt och professionellt sätt.

Fler och fler arbetar heltid i kommunen, men det finns fortfarande utmaningar framförallt inom vård och omsorgsverksamheten. Tierps kommun deltar i projektet Heltidsresan för att erbjuda all personal heltidsanställningar men även förbättra arbetsvillkor såsom schemaläggning.

Framtida utmaningar

Välfärden står inför en stor rekryteringsutmaning när antalet äldre ökar betydligt mer än de i arbetsför ålder. Vi ser redan nu svårigheter att rekrytera personal inom vården och skolan samt för fler av kommunens företag, och problemet väntas att tillta de närmaste åren. Framgent behöver kommunen arbeta vidare med olika digitala lösningar för att både frigöra tid hos medarbetarna och nyttja deras kompetens på bästa sätt. Det handlar också om att utveckla arbetsmiljö och motivera fler medarbetare att arbeta heltid och fler år i yrkeslivet. Samtidigt som bristen på arbetskraft är stor har kommunen en hög andel personer som står utanför arbetsmarknaden. En stor utmaning är att matcha dem mot arbetsmarknadens behov.

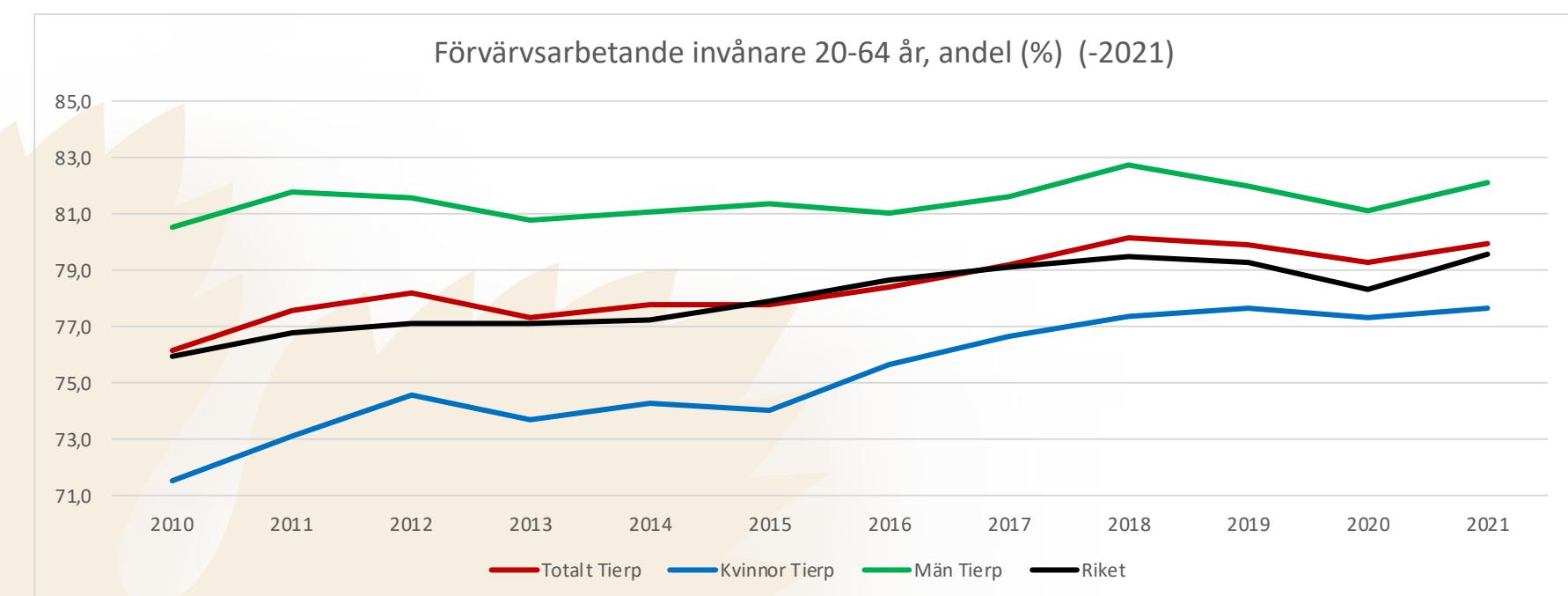

Diagram 8.1. Antalet förvärvsarbetande har ökat stadigt i kommunen de senaste tjugo åren och uppgick till över 80 procent under 2022.

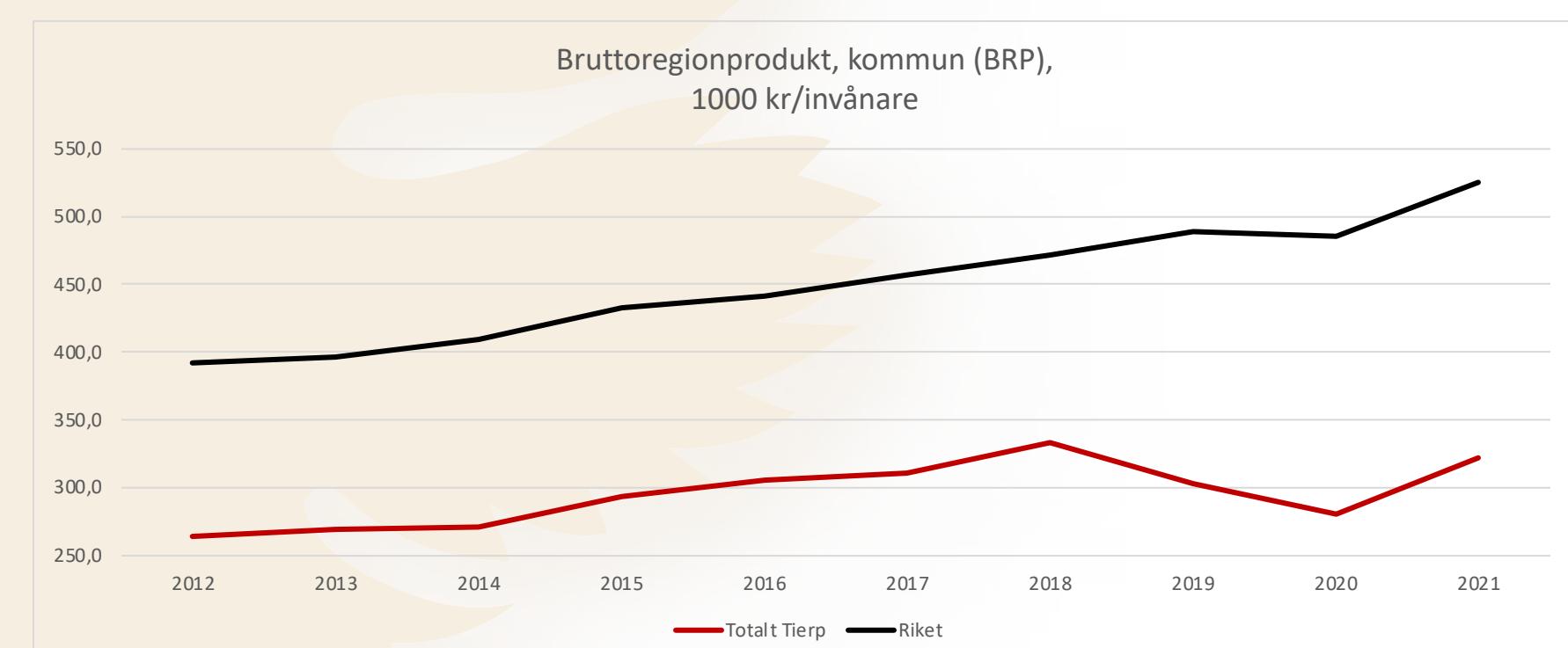

Diagram 8.2 Bruttoregionalprodukt (BRP) anger värdet av all produktion som sker inom kommunen. BRP utvecklingen har varit relativt god i kommunen de senaste åren. Det beror bland annat på ett starkt näringsliv med flera större industriföretag såsom Munters och Atlas Copco liksom många mindre företag, exempelvis inom de gröna näringarna. Tierp fick utmärkelsen Bäst tillväxt år 2023 när kreditupplysningsföretaget Syna delade ut pris till den kommun i länet med störst andel företag som nyanställer, går med vinst och ökar sin omsättning.

HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Motståndskraftig infrastruktur, hållbar industrialisering och främja innovation

Tierps kommun har en lång bruks- och industritradition, med järnhantering och vallonbruk. Traditionen lever vidare i flera världsledande storföretag idag. Kommunen har också många små och medelstora företag inom verkstad och tillverkning och många som arbetar inom de gröna näringarna. Några av de större privata arbetsgivarna i kommunen är Atlas Copco Tools AB, Erasteel Kloster AB och Munters Europe AB.

Fungerande infrastruktur är grundläggande för en hållbar industri och en hållbar utveckling. Genom investeringar i transportsystem, energi samt ökad tillgång till kunskap kan kommunen skapa positiv utveckling när det gäller hälsa, ekonomisk utveckling samt tillgång till utbildning. Samtidigt behöver den industriella utvecklingen ta hänsyn till miljön. Resurseffektivisering, ny teknik och innovationer har stor betydelse för framtiden.

Kommunen är stora investerare i infrastruktur. System för vatten och avlopp och vägar är några exempel. Kommunernas ansvar för viss tillsyn av olika verksamheter bidrar till en hållbar utveckling av såväl näringsliv som offentligt finansierade verksamheter. Möjligheten till samverkan med universiteten i olika sammanhang innebär också att ny kunskap kan bidra till innovationer.

Kommunen har antagit tre lokala delmål på området. Dels att bygga ut en tillförlitlig och hållbar infrastruktur, där kollektivtrafik och olika mobilitetslösningar är en naturlig del. Dels att samverka mer med universitet och företag för att bidra till ny kunskap och innovationer samt verka för att öka tillgången till snabbt och kapacitetsstarkt bredband.

Framtida utmaningar

Sverige och Tierp har flera betydande utmaningar framför sig. Ytterligare åtgärder kommer till exempel att behövas för att fortsätta utvecklingen i riktning mot en mer hållbar industri och från en linjär och fossilbaserad till en cirkulär och biobaserad ekonomi. Innovation är ett område som kan lyfta företag och skapa förutsättningar för tillväxt. Ett sätt att öka konkurrenskraften är att skapa förutsättningar för att nya näringar ska växa, exempelvis besöksnäringen är ett område som pekats ut med stor potential i kommunen. Satsningar behöver vidare göras för att öka tillgången till ett bra och snabbt bredband i hela kommunen, liksom att matcha näringslivets kommande behov av kompetens, bostäder och företagsmark för att nämna några..

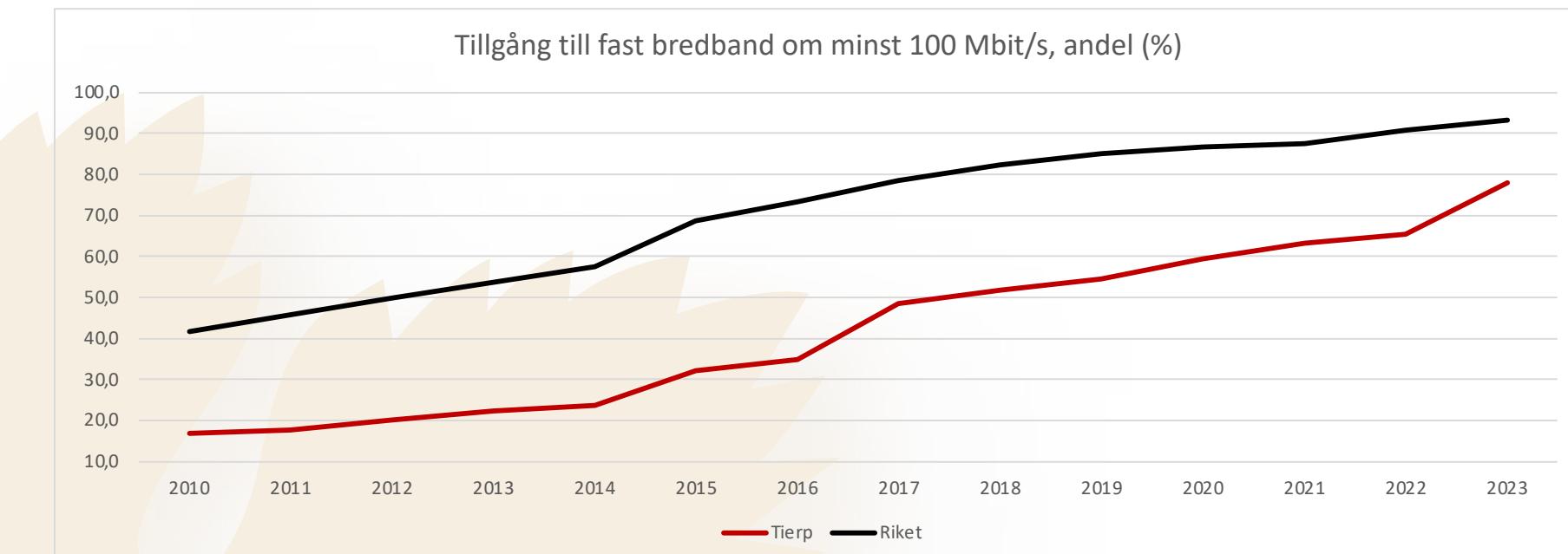

Diagram 9.1 Tillgång till informations- och kommunikationsinfrastruktur är en förutsättning för en hållbar utveckling. Tillgången till snabbt bredband på landsbygden är fortfarande inte tillfredsställande och ett hot mot utvecklingen i glesbygd. År 2022 hade strax över 65 procent av invånarna i kommunen tillgång till snabbt bredband, vilket är långt under snittet i riket. Här behövs mer insatser, även på statlig nivå, för att säkerställa en digital infrastruktur i hela landet.

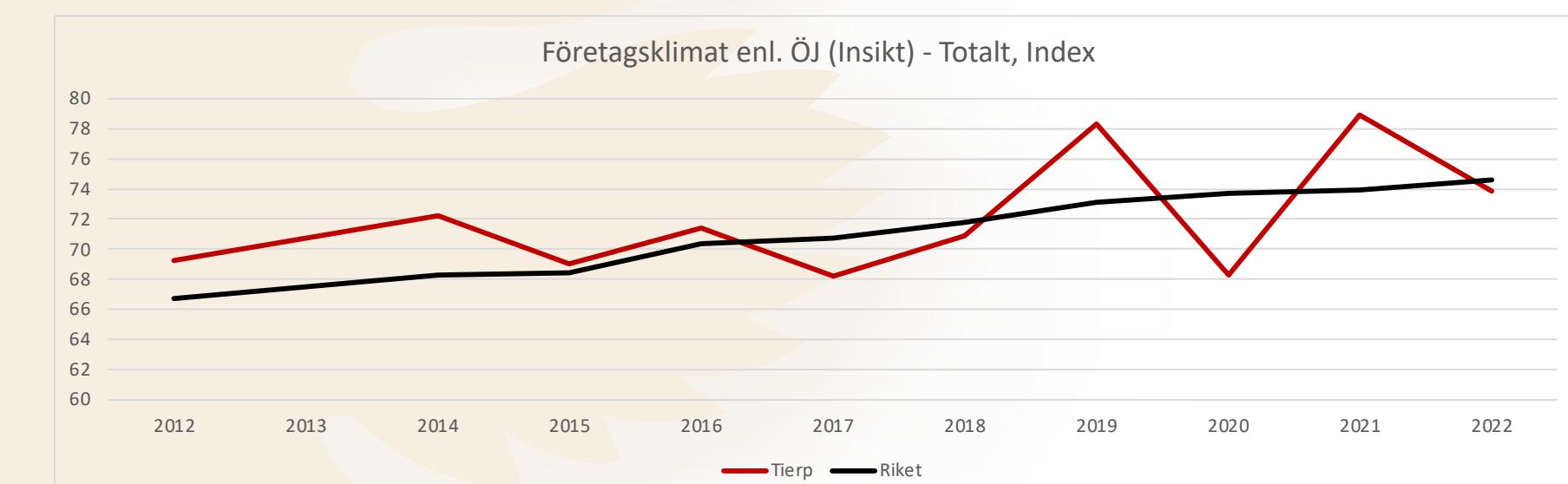

Diagram 9.2 Företagsklimatet upplevs som relativt gott i kommunen, vilket bekräftas av de enkätundersökningar som görs av Svenskt näringsliv och i SKR:s öppna jämförelse Nöjd-kund-index (NKI) där Tierps kommun har legat runt 70 poäng (av totalt 100) de senaste åren.

MINSKAD OJÄMLIKHET

Alla ska ha samma förutsättningar

Frågan om jämlikhet knyter an till merparten av övriga målområden. Även om många länder kan ses ha en positiv ekonomisk utveckling med minskad fattigdom överlag, så har klyftorna mellan individer och grupper, baserat på bland annat kön, ålder, etnicitet och ekonomisk status, ökat. Sverige är ett av de mest jämlika länderna i världen, men är samtidigt det OECD-land där den ekonomiska ojämlikheten ökar allra mest. Att exempelvis hälsan är ojämligt fördelad över befolkningen hänger till stor del samman med människors socioekonomiska förhållanden.

Kommunerna har genom sitt ansvar för skola, omsorg och socialt stöd goda möjligheter att motverka ojämlikhet mellan olika individer och grupper av både barn och vuxna. Fullföljande av grundläggande utbildning är en av flera viktiga faktorer för minskad ojämlikhet.

Det kommunala utjämningssystemet är tänkt att ge likvärdiga förutsättningar för välfärd oavsett var i landet vi befinner oss. Trots detta finns det utmaningar i att erbjuda en likvärdig offentlig service inom och mellan kommuner på grund av varierande förutsättningar. Kommunen har antagit fyra delmål inom området. Att motverka socioekonomisk segregation, att fler nyanlända ska börja arbeta eller studera och att öka andelen brukare som anser att de får bestämma om saker som är viktiga.

Framtida utmaningar

Sverige och Tierp har stora utmaningar med en växande ojämlikhet mellan olika grupper gällande exempelvis hälsa, utbildning och arbete. Medan många män känner sig inkluderande i samhället och kan påverka olika förhållanden som präglar deras vardagsliv, känner sig alltför män marginaliserade och utestängda från deltagande i samhällslivet, även i Tierps kommun upplever vissa invånare att de har liten möjlighet till påverkan och inflytande i samhället.

Kommunen har också ett viktigt arbete i att motverka all form av diskriminering av män på grund av kön, nationellt eller etniskt ursprung, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter. Till följd av den demografiska utvecklingen ställs Tierp och allt fler kommuner just nu inför en rad utmaningar när det gäller att fullgöra sina välfärdsåtaganden och erbjuda god offentlig service i hela kommunen.

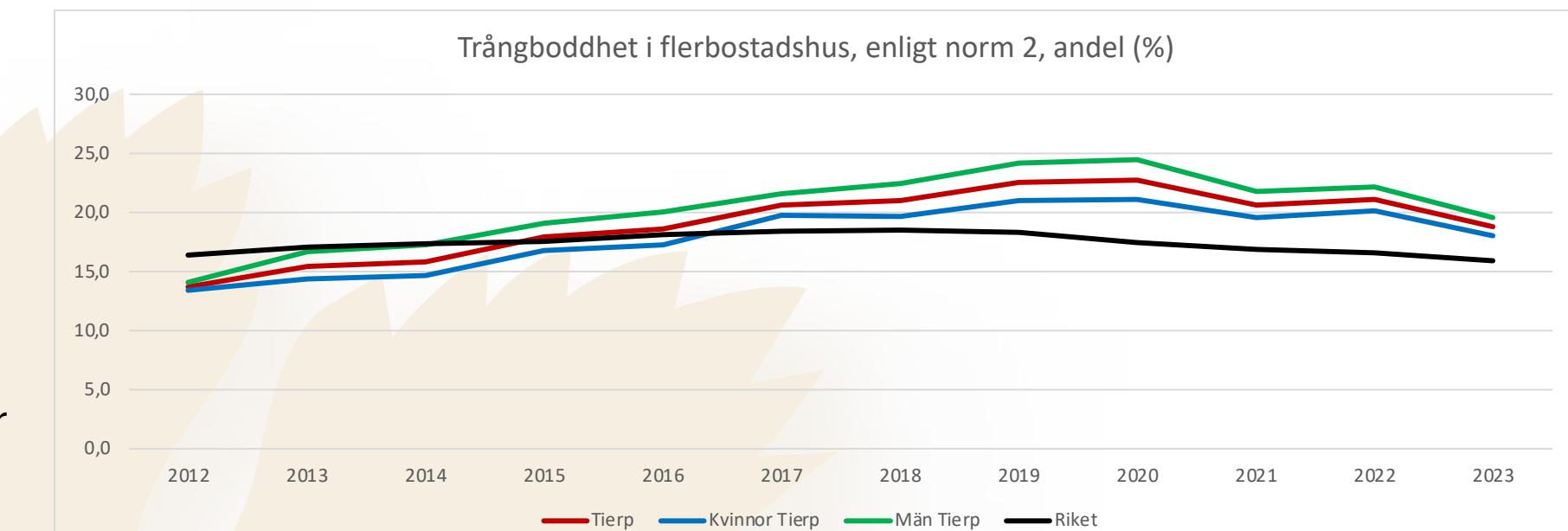

Diagram 10.1. Trångboddhet i flerbostadshus enligt norm 2 vilket betyder att hushållet räknas som trångbott om det bor mer än två personer per rum (kök och vardagsrum oräknade). Trångboddhet är ett mått på boendestandard. I ett hem där man bor trångbott kanske man inte har plats för att umgås, göra läxor, leka eller arbeta på ett bekvämt sätt.

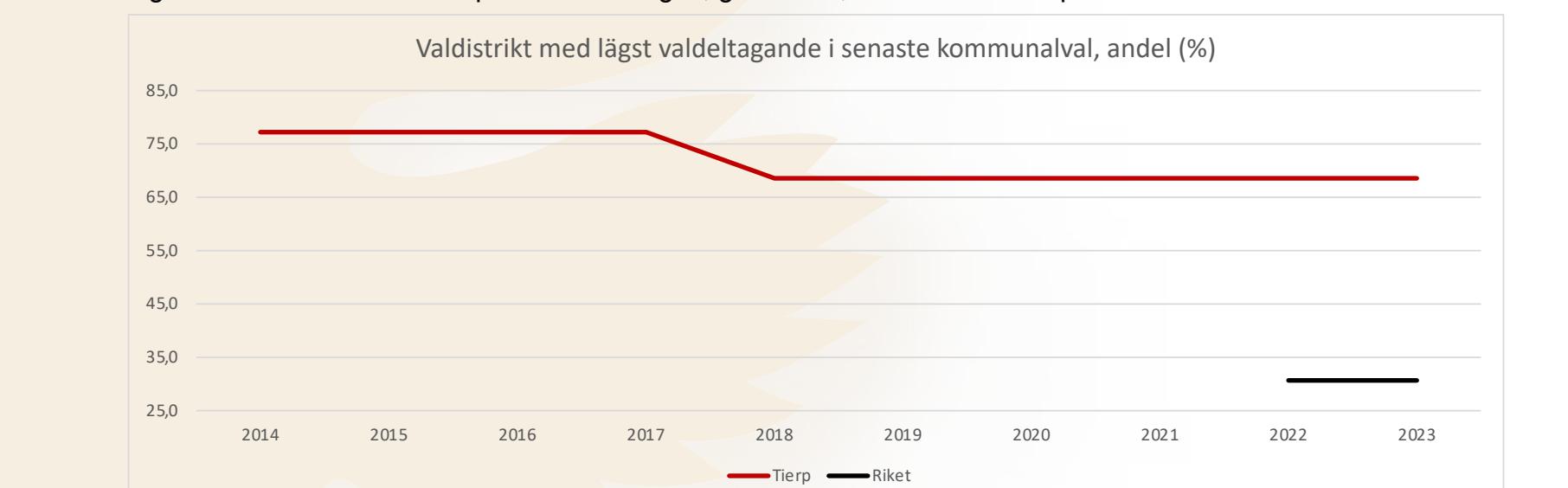

Diagram 10.2 Valdeltagandet i den valkrets med lägst valdeltagande har sjunkit något vid de senaste två valen i Tierps kommun. Skillnaderna i valdeltagande mellan olika grupper har också ökat över tid. Om skillnaderna är stora kan det vara tecken på ökande utanförskap och en känsla av vanmakt i områden där medborgare inte känner att deras röst kan påverka. Det kan också betyda att man inte får information via offentliga kanaler och på så vis har ett utanförskap i relation till majoritetssamhället.

HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

Samhällen ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara

Kommunen ansvarar för samhälls- och bostadsförsörjningsplanering, för vatten, avlopp och delar av transportinfrastrukturen. Den vägledande översiktsplaneringen är viktig för att förmedla och styra mot en hållbar utveckling. I översiktsplanen talar kommunen om hur markerna ska användas, exempelvis hur tätort och glesbygd ska utvecklas. De senaste åren har kommunen fått se en negativ befolkningsutveckling där fler dör än föds och fler flyttar från än till kommunen, vilket är utmanande för finansieringen av välfärden framöver. Tierps kommun har också en stor andel av sin befolkning i glesbygd vilket är en utmaning utifrån att kunna erbjuda en god offentlig och kommersiell service till alla medborgare.

Kommunen har antagit sex delmål på området. Bland annat att verka för fullgoda och ekonomiskt överkomliga bostäder för alla. Kommunen ska också skapa inkluderande tätortsområden som erbjuder god tillgång till grönområden och offentliga platser och möjlighet att ta sig fram säkert som gång- och cykeltrafikant. Kommunen ska också erbjuda ett gott utbud av offentlig och kommersiell service med hög kvalitet och tillgänglighet i hela kommunen.

Framtida utmaningar

Kommunen har flera utmaningar på området. En utmaning är bristen på boende, under de senaste åren har få bostäder färdigställts i kommunen. Bostadsunderskottet bidrar till att trångboddheten i flerbostadshus har ökat markant de senaste tio åren och det försvårar också för näringslivet och kommunen att rekrytera utbildad personal. Andra utmaningar på området rör enökande boendesegregation, att tillse acceptabel kollektivtrafik även i glesbygd och klimatanpassning av kommunens tätorter så att de kan stå emot såväl värmeböljer som kraftiga regn.

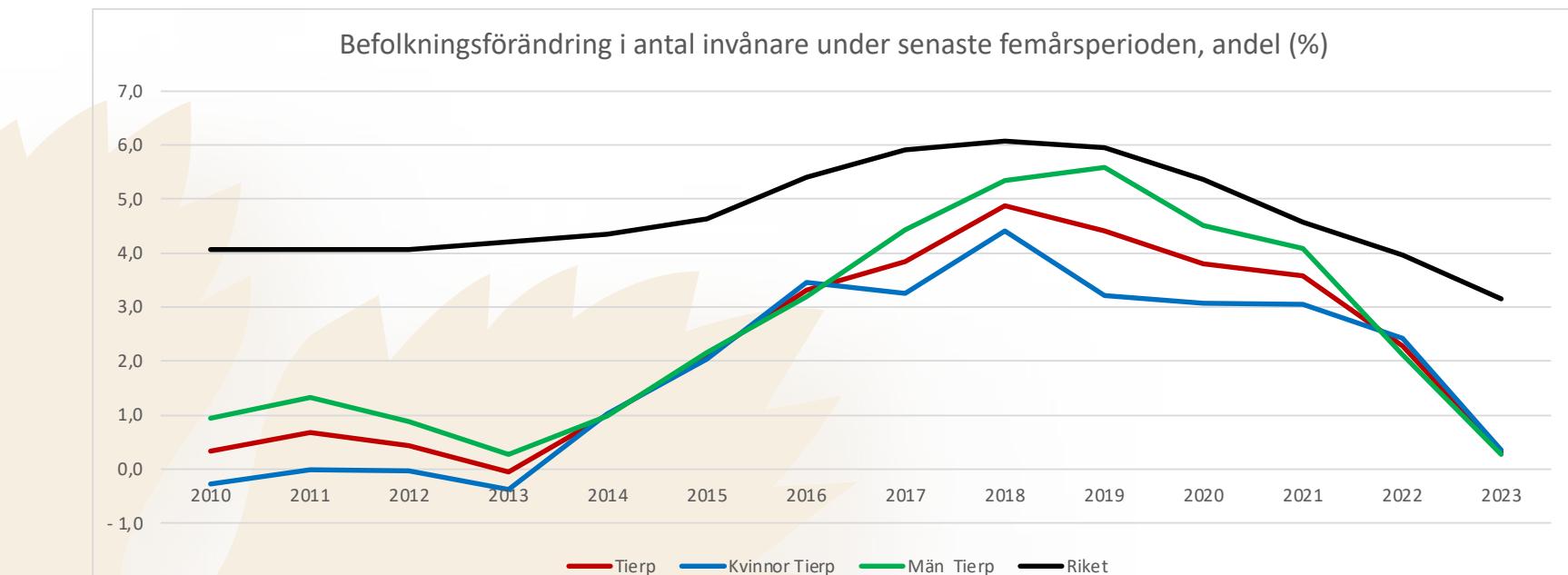

Diagram 11.1. Befolkningsutvecklingen i kommunen har gått från att vara positiv till att minska de senaste åren. Det beror på att färre föds i kommunen samt att fler flyttar från än in till kommunen. Detta är utmanande för bland annat finansieringen av välfärden framöver.

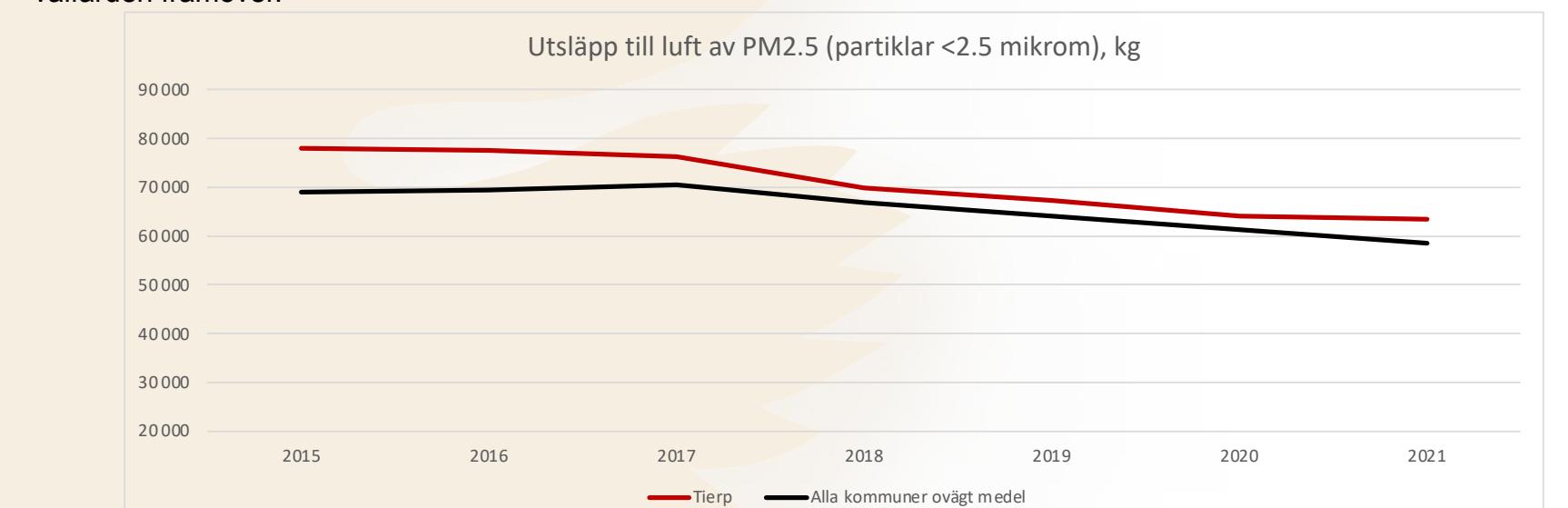

Diagram 11.2 Måttet PM2.5 anger vikten av små partiklar med en diameter upp till 2,5 mikrometer i luften och är ett mått på luftföroreningar. Dessa partiklar uppstår främst vid förbränning, men också genom vägslitage och partiklar från däck och bromsar. Små partiklar i luften leder till stora hälsoproblem. Utsläppen i kommunen har minskat sedan 1990-talet men avstannat de senaste åren, och utgör hälsorisker framförallt i tätorterna

HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

Främja hållbara produktions- och konsumtionsmönster

En hållbar konsumtion och produktion innebär en effektiv användning av resurser, där hänsyn tas till klimatutsläpp, ekosystemtjänster samt jordens begränsade resurser. Idag producerar och konsumerar vi långt över vad som är långsiktigt hållbart. Att övergå till en mer hållbar cirkulär ekonomi innebär inte bara miljöfördelar utan även sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, näringsslivsutveckling och möjligheter till ökad sysselsättning lokalt.

Kommunerna är stora konsumenter och upphandlar varje år varor och tjänster för miljardbelopp. Kommunerna ansvarar också för stora delar av avfallshanteringen. Att ta tillvara resurser i avfallet genom återvinning och att avgifta kretsloppet genom att samla in farligt avfall är avgörande för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och ligger i linje med flera av målen i Agenda 2030. Kommunens bolag samlar idag in mer avfall och en större andel går till återvinning än tidigare.

Kommunen har antagit fyra delmål på området. Bland annat att minska matsvinnet och mängden avfall. Kommunens inköp ska också främja en hållbar produktion och innovation samt stimulera en cirkulär ekonomi.

Framtida utmaningar

Hållbar konsumtion och produktion har av OECD identifierats som det mål där Sverige har störst utmaningar och det gäller också för kommuner. Den höga svenska konsumtionen har inverkan både nationellt och globalt på grund av den stora andelen importerade varor och produkter och det gäller även i Tierps kommun, även om konsumtionen ligger lägre än i de flesta andra kommuner.

Tierps kommun har stora möjligheter när det gäller en cirkulär och biobaserad ekonomi, i synnerhet då kommunen har en stor andel företag i de gröna näringarna. Här krävs det mer samverkan mellan kommun och näringssliv för att driva på och dra fördelar av den omställning som krävs, bland annat mer närodlade livsmedel och lokalt producerade varor eller lyfta kommunens lokala besöksmål.

Klimatfotavtrycket i Tierps kommun

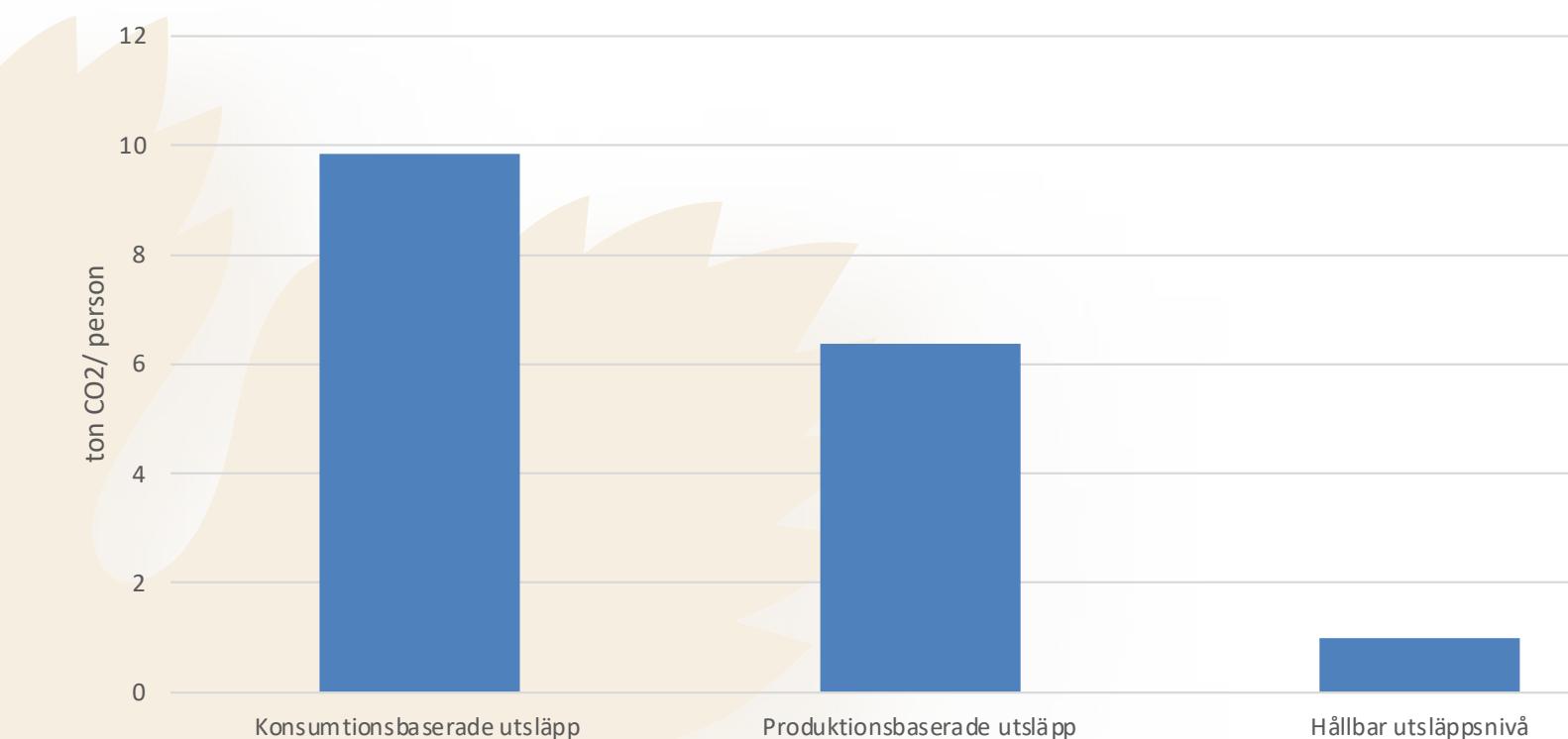

Diagram 12.1 Koldioxidutsläpp per person i Tierps kommun räknat från ett konsumtionsperspektiv (utsläpp genererat från vår konsumtion av varor och tjänster oavsett var i världen utsläppen har skett) samt ett produktionsperspektiv (alla utsläpp inom det geografiska området) liksom den hållbara utsläppsni... per person. Källa: Nationella emissionsdatabasen år 2021 samt REAP verktyg för hållbar stadsplanering år 2022

BEKÄMPA KLIMAT-FÖRÄNDRINGARNA

Omedelbara åtgärder mot klimatförändringar och dess konsekvenser

Tierps kommunens utsläpp av växthusgaser minskade med 35 procent mellan åren 1990 till 2021. Framförallt har förändringar när det gäller uppvärmning av bostäder och lokaler, samt industrin och jordbruksbidragit till utsläppsminskningen. Samtidigt har de konsumtionsbaserade utsläppen, orsakade av svensk konsumtion, ökat. På nationell nivå bedöms ökningen utanför Sverige vara ungefär lika stor som minskningen inom Sveriges gränser.

Kommuner spelar en viktig roll i klimatarbetet och har medverkat till att Sveriges utsläpp har minskat under senare decennier, mest synbart inom uppvärmning, kollektivtrafik och avfallshantering.

Kommunen har antagit tre delmål på området. Att senast år 2045 ska kommunen inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Att klimatanpassa den fysiska planeringen för att begränsa klimatpåverkan och minska sårbarheten vid ett förändrat klimat, samt att kommunens och kommunkoncernens transporter ska vara fossilfria till år 2030.

Framtida utmaningar

För att nå kommunens uppsatta klimatmål och bidra till uppfyllandet av Parisavtalet krävs enorma utsläppsminskningar på väldigt kort tid. Enligt kommunens klimatbudget måste växthusgasutsläppen minska med minst 6 procent årligen, vid den senaste mätningen var minskningen 2 procent. De största utmaningarna för att minska växthusgasutsläppen i Tierps kommun är att minska utsläppen från transporterna. Men det krävs en omställning inom många olika sektorer såväl i kommunens verksamheter, i näringslivet och hos privatpersoner för att nå målet.

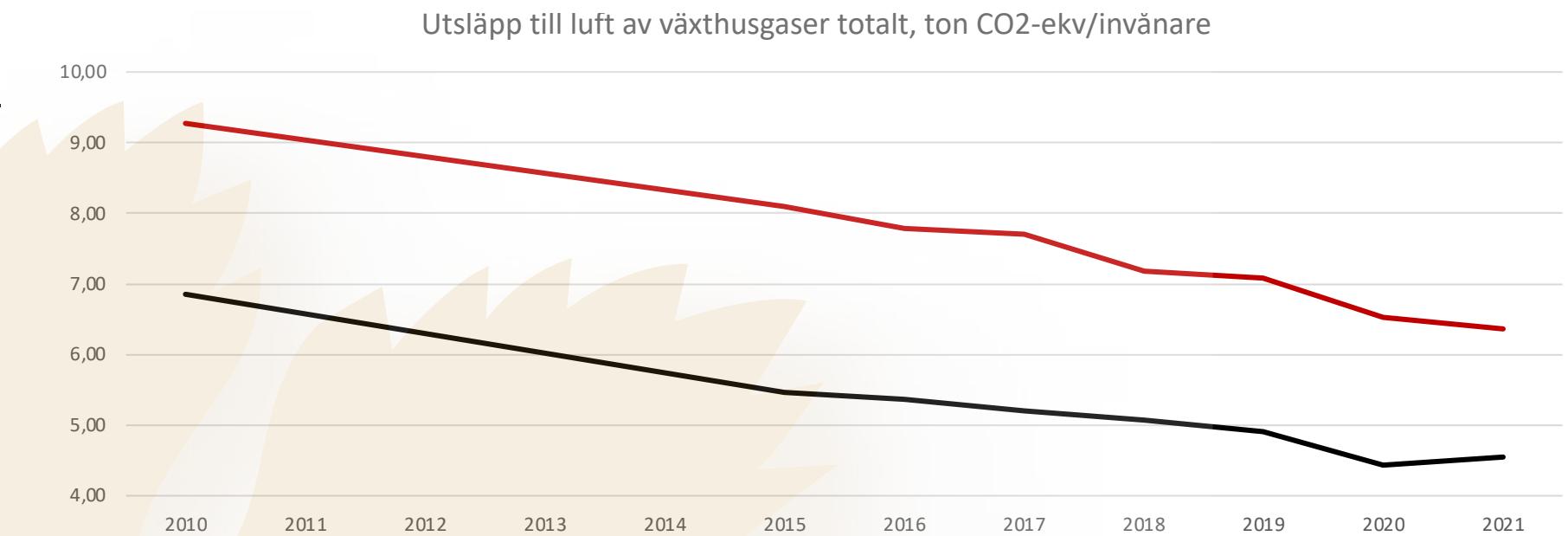

Diagram 13.1. Växthusgasutsläppen per capita har minskat stadigt i kommunen sedan 1990, men i en för långsam takt för att nå klimatmålen om nettonollutsläpp år 2045. Majoriteten av växthusgasutsläppen kommer från transporterna, där persontransporterna står för den största andelen. Transporter utgör över 50 procent av de totala utsläppen, arbetsmaskiner utgör ca 10 procent och jordbruksbidraget står för ca 27 procent av utsläppen i kommunen som geografiskt område under 2021.

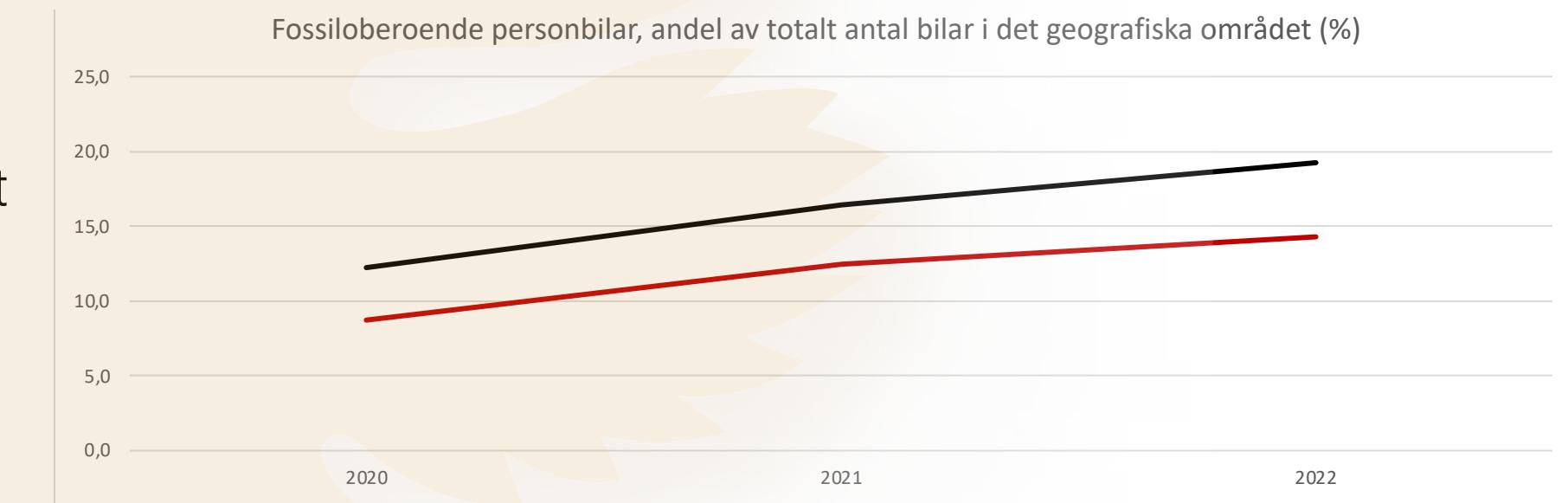
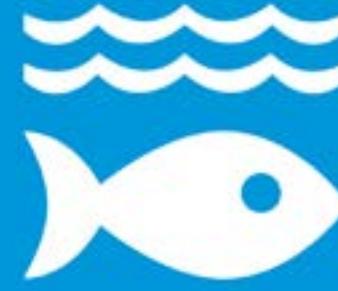

Diagram 13.2 Andelen fossilberoende bilar har ökat mycket de senaste åren i kommunen men utgör fortfarande en relativt liten andel. 14 procent av bilarna räknades som fossilfria år 2022 i kommunen.

HAV OCH MARINA RESURSER

Bevara och nyttja haven och dess resurser hållbart

Kommunens kuststräcka är präglad av landhöjningen med grunda havsvikar samt avsnörda gölar och våtmarker. Dalälven och flera åar mynnar i Östersjön, som är viktig för fiskerinäringen, rekreation och transporter. Vattnet flödar dessutom oberoende av kommun- och länsgränser, vilket gör att Tierps kommun är del av två vattenmyndigheter: Bottenvikens och Norra Östersjöns vattendistrikt.

Det är många intressen som ska samsas om vattnet, bland annat fiskerinäring, rekreation samt samhälls- och landsbygdsutveckling. Ofta behövs avvägningar och kompromisser genom innovativa lösningar för att hushålla med marina resurser utan att det ska få negativa konsekvenser på ekosystemen. För att lösa de många och komplexa frågorna inom målet har kommunen ingått i ett projekt drivet av Havs- och vattenmyndigheten i syfte att utveckla en regional ekosystembaserad havsförvaltning i södra Bottenhavet.

Kommunen har antagit fem delmål på området. Dessa handlar om att förvalta och skydda marina och kustnära ekosystem, att minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från marint skräp och tillförsel av näringsämnen. Kommunen ska också verka för stärkta populationer av fisk, främja ett hållbart fritidsfiske och verka för att det ska finnas tillräcklig infrastruktur för att minska fritidsbåtars påverkan på marina ekosystem.

Framtida utmaningar

Den senaste bedömningen av miljömålet om Hav i balans och levande kust och skärgård är att det inte kommer att nås i länet och trenden är dessutom negativ. Övergödning och farliga ämnen är fortsatta problem, liksom svaga eller kollapsade fiskbestånd till följd av överfiske. Främmande och invasiva arter har också blivit ett allt större problem för de känsliga kust och havsmiljöerna i kommunen. En stor utmaning för kommunen är bevarandet av de marina resurserna, vilket ställer höga krav på nationellt och internationellt samarbete eftersom både orsaker och effekter av mänskligt agerande är gränsöverskridande.

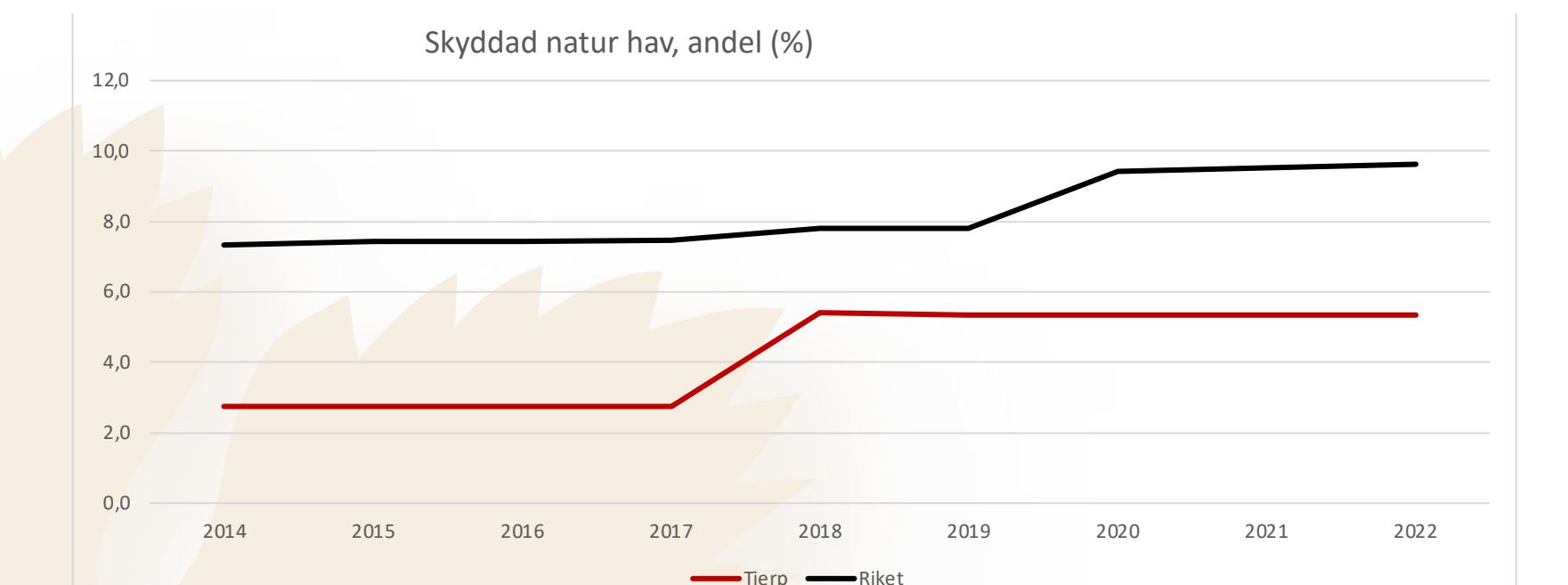

Diagram 14.1 Andelen skyddad havsnatur har ökat i kommunen under senare år men är i jämförelse med andra kommuner och i relation till hur stor kuststräcka kommunen har, på en låg nivå.

EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

Skydda, återställ och nyttja ekosystem hållbart

Kommunerna ansvarar för samhällsplaneringen och har möjlighet att besluta om skydd av natur. Kommuner är också stora markägare och kan stödja åtgärder för att återställa våtmarker, välja hållbara bruksmetoder i skogsbruket samt beakta ekosystemtjänster och motverka minskningen av biologisk mångfald.

Utvecklingen för den biologiska mångfalden i kommunen är svårbedömd. Kommunen saknar idag indikatorer för att följa utvecklingen för miljömålen på lokal nivå på ett tillfredsställande sätt. Länsstyrelsens utvärderingar av miljömålen på länsnivå visar att endast två av femton miljömål har en positiv utveckling, för övriga mål är utvecklingen negativ eller går för långsamt i länet. Samtidigt sker mycket arbete i kommunen och Tierp placerar sig högt i rankningar över lokalt miljö-, naturvårdsarbete. Kommunkoncernens verksamheter har antagit ett stort antal hållbarhetslöften inom länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljömålen och nya miljö- och naturvårdsinsatser görs kontinuerligt. Miljömålen är långsiktiga, det fordras omfattande åtgärder av flera aktörer och det tar ofta lång tid innan åtgärdena ger mätbara effekter i miljön.

Kommunen har antagit fyra lokala delmål på området. Dessa handlar om att bevara biologisk mångfald och säkerställa värdefulla naturnaturmiljöer, att integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster vid planering och byggande samt motverka spridning av invasiva arter. Kommunen ska också informera om natur- och kulturvärden i tätortsnära miljöer för att öka medvetenheten hos kommuninnehavarna och besökare.

Framtida utmaningar

Att bromsa förlusten av den biologiska mångfalden är en utmaning såväl globalt, nationellt som i Tierps kommun. För Tierps del handlar det bland annat om att värna och utöka skyddet av områden med höga naturvärden, även i tätorterna, samt att tillsammans med näringslivet främja ett mer hållbart skogs- och jordbruk och att återställa naturliga våtmarker. I kommunen handlar det också om att avsätta pengar för att sköta de områden som redan är naturreservat, annars riskerar de värden man skyddar att växa bort med tiden.

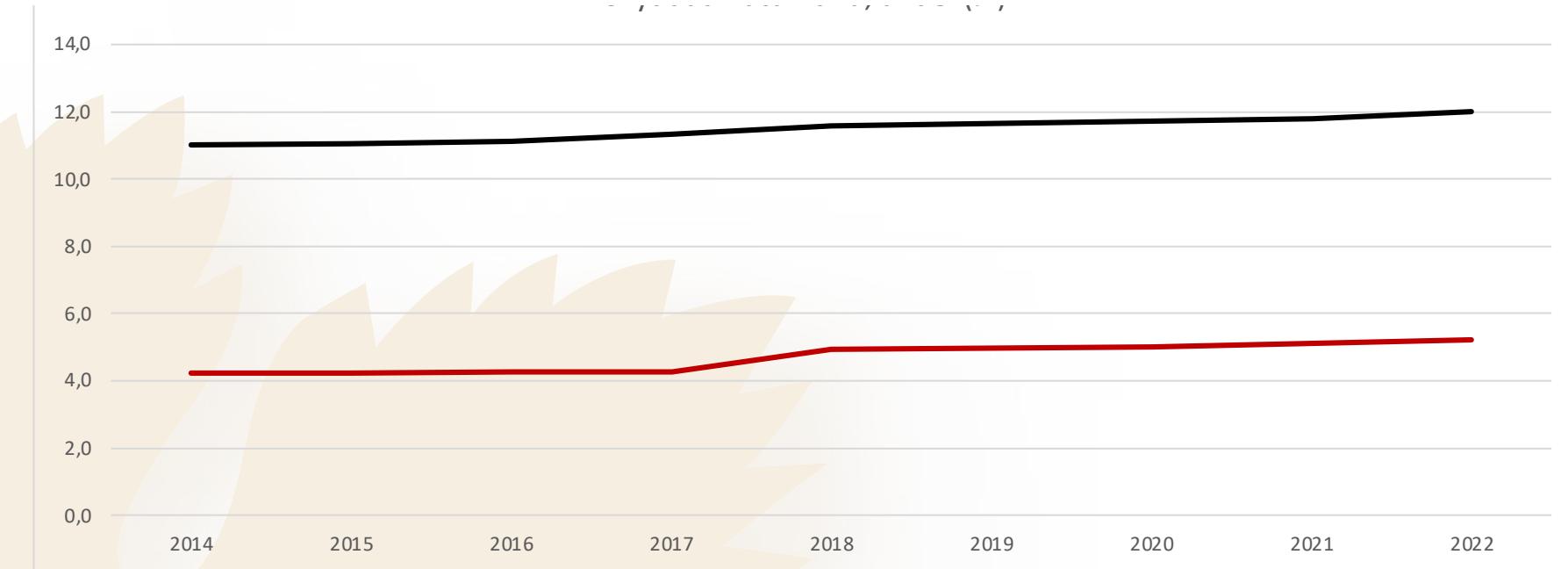

Diagram 15.1 I Tierps kommun finns en hög andel naturreservat, 25 stycken, varav kommunen äger tre; Igglebo, Källberget och Björns skärgård. Totalt består 5,3 procent av kommunens mark av skyddad natur i form av biotopskydd, naturvårdsområde eller naturreservat. Det finns också områden med höga natur- och rekreativitetsvärden som idag saknar formellt skydd

Ekologiskt brukad åkermark, andel (%)

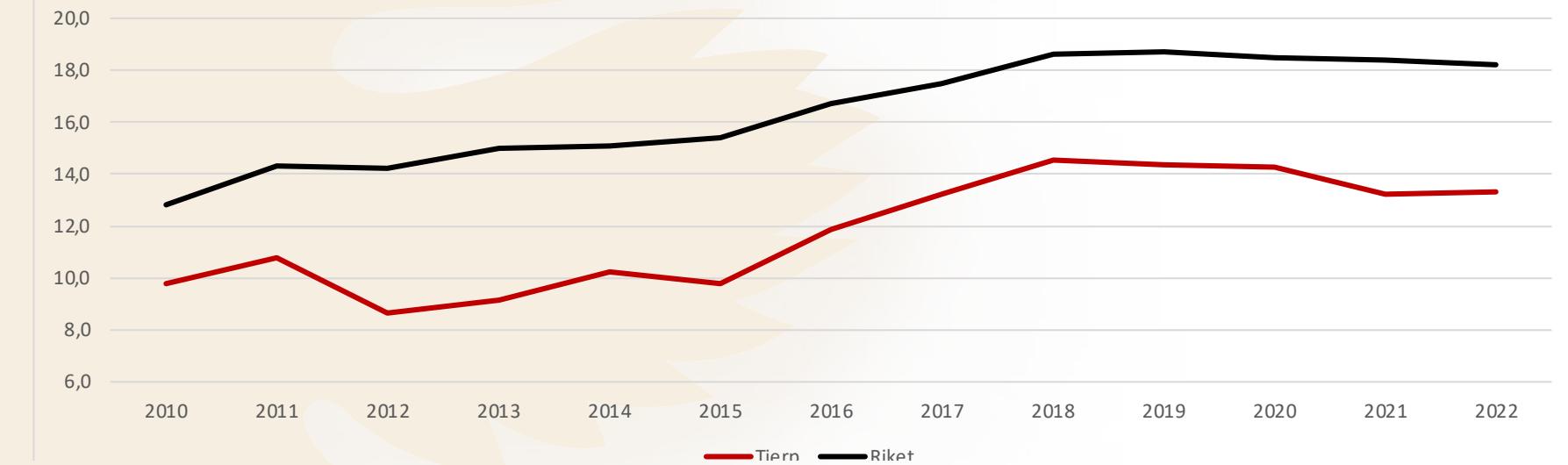

Diagram 15.2 Andelen ekologiskt brukad åkermark har efter flera års ökning minskat i kommunen. Ekologiskt lantbruk gynnar biologisk mångfald bland annat genom att inte använda kemiska bekämpningsmedel.

FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Förstärka rättvisa och inkluderande institutioner.

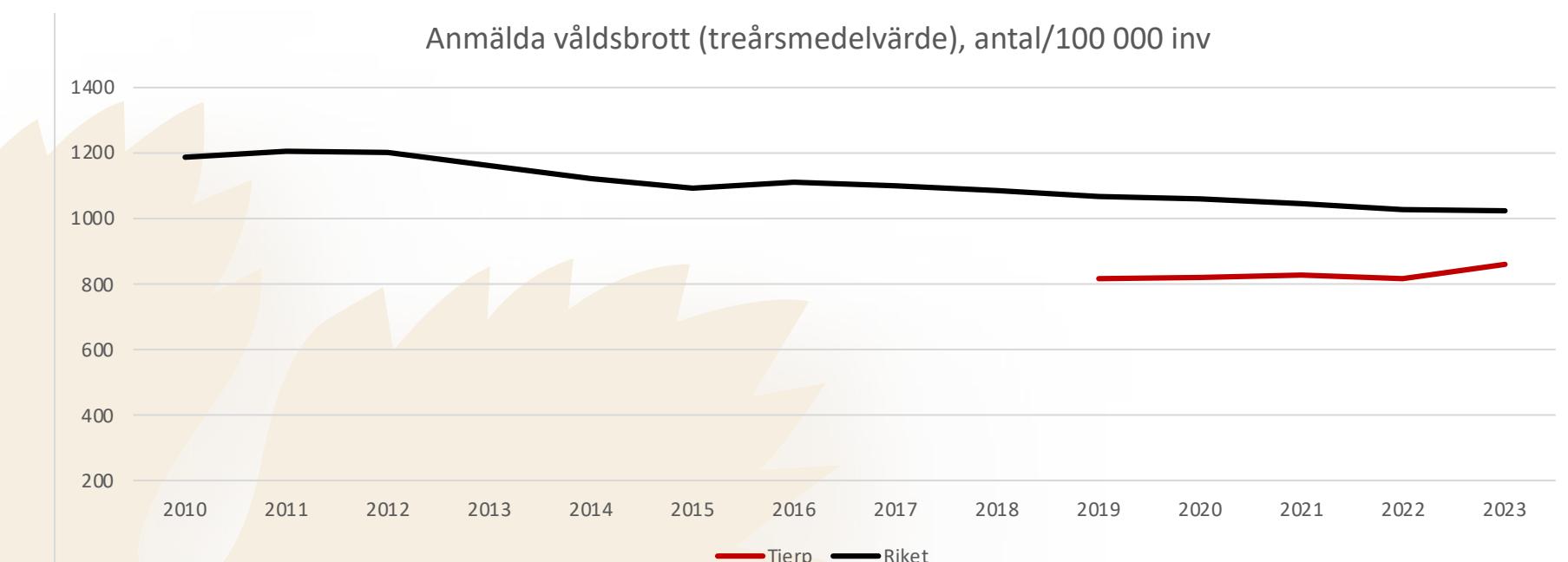
Det är främst kommunernas verksamheter som möter invånaren i dess kontakt med samhället. Att kommunernas verksamheter fungerar rättssäkert och bidrar till att behålla en tilltro till samhällets institutioner är av högsta vikt. Sverige är ett fredligt samhälle och kan bedömas uppfylla flera av delmålen under mål 16, till exempel när det gäller effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkravande på alla nivåer, säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter.

Förekomsten av våld i olika former utgör en fortsatt utmaning. Antalet brott i Sverige har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren men den upplevda otryggheten har ökat något under samma tidsperiod. Antalet orosanmälningar till socialtjänsten rörande barn har ökat kraftigt på senare år och mäns våld mot kvinnor minskar inte i kommunen.

Kommunen har antagit åtta lokala delmål på området. Bland annat att medborgarnas delaktighet i kommunens verksamhet och utveckling ska öka, ökad trygghet och säkerhet hos medborgarna genom mer brottsförebyggande arbete samt höjd krisberedskap för att öka samhällets motståndskraft och uthållighet vid kris.

Framtida utmaningar

För att främja ett fredligt och inkluderande samhälle behöver vi hitta nya former och strukturer för att stärka demokratin, känslan av sammanhang och påverkansmöjligheter i kommunen. Kommunen måste kontinuerligt arbeta med att anpassa verksamheten för att öka möjligheterna för alla invånare, företag och föreningar att vara medskapande i utvecklingen av samhället och sina liv. Den ökade upplevda otryggheten är också en fråga att hantera framåt. Här finns skillnader mellan kön och ålder att ta hänsyn till. Antalet våldsbrott minskar sakta men mer behöver göras inte minst när det gäller kvinnofridskräckningar och våldsbrott mot barn.

Anmälda våldsbrott (treårsmedelvärde), antal/100 000 inv

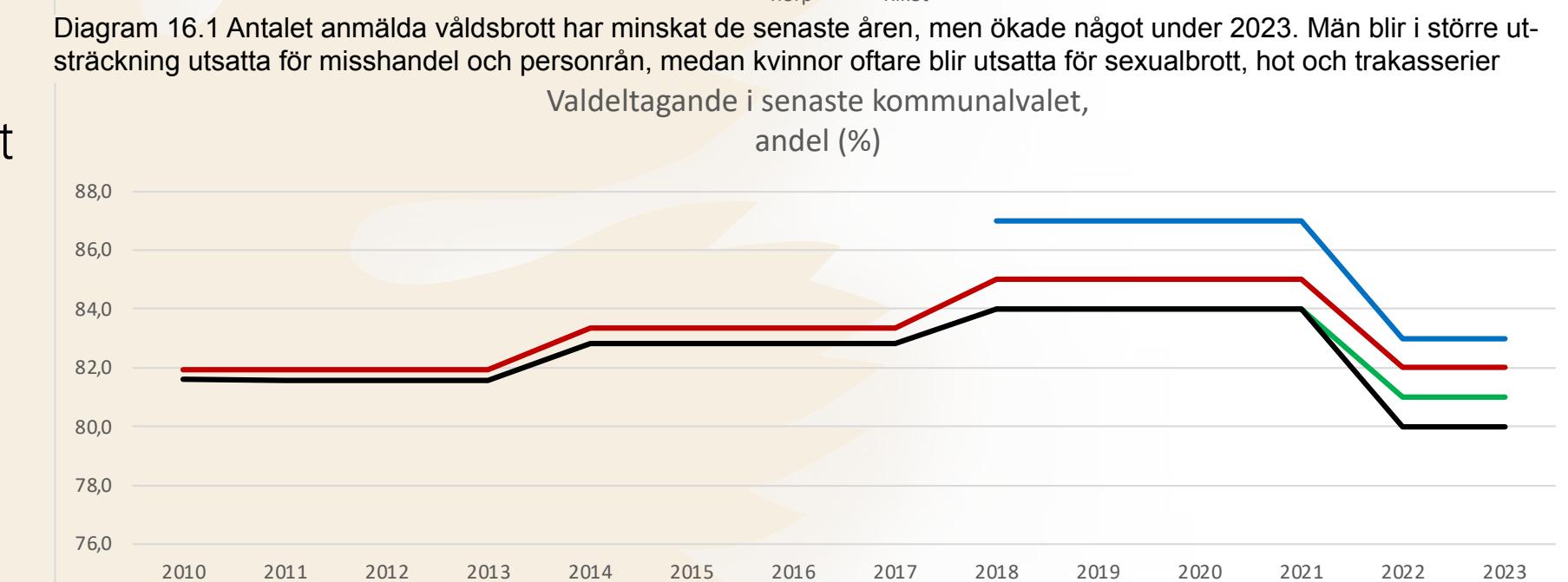

Diagram 16.1 Antalet anmälda våldsbrott har minskat de senaste åren, men ökade något under 2023. Män blir i större utsträckning utsatta för misshandel och personrån, medan kvinnor oftare blir utsatta för sexualbrott, hot och trakasserier

Valdeltagande i senaste kommunalvalet,
andel (%)

Diagram 16.2 Valdeltagandet i kommunen har ökat under flera val i rad men sjönk stort vid det senaste valet. Resultatet skiljer sig också stort mellan olika valdistrikt, medan valdeltagandet har ökat i valkretsarna med högst valdeltagande har valdeltagandet istället sjunkit i valkretsarna med lägst valdeltagande i kommunen

GENOMFÖRANDE OCH GLOBALT PARTNERSKAP

Återuppliva globalt partnerskap och stärkta genomförandemedel

De mål som anges i Agenda 2030 är globala till sin karaktär men en majoritet av åtgärderna måste genomföras på lokal nivå i nära samverkan med andra aktörer. I Tierps kommun har vi en gott samverkansklimat, det visar sig inte minst i alla samverkansprojekt som finns idag mellan exempelvis kommunen och Region Uppsala, föreningslivet, universitet och lokala företag.

Under 2022 antog kommunen en lokal överenskommelse med civilsamhället. Syftet med överenskommelsen är att tydliggöra och förbättra samverkan mellan parterna och i förlängningen bidra till ett stärkt civilsamhälle i kommunen.

Kommunen har antagit tre delmål på området. Att kommunens samverkan och partnerskap med andra kommuner, Region Uppsala, företag och civilsamhälle ska öka. Kommunens upphandlingar ska också genomföras på ett sätt som bidrar positivt till Agenda 2030 även utanför kommunens gränser och kommunen ska verka för ökad informationstillgänglighet för medvetna val som främjar hållbar utveckling riktad till kommuninvånare.

Framtida utmaningar

Det finns flera utmaningar på området. Att nå samstämmighet i politiken vid genomförandet av Agenda 2030 både på global, nationell och kommunal nivå. Att företag, civilsamhälle, medborgare och medarbetare i kommunen ges möjlighet att vara delaktiga i arbetet och har möjlighet att påverka.

Kommunen kan också göra mer för att möjliggöra partnerskap såsom vänortssamarbete med andra länder och kommuner. Genom att vi utvecklar former för upphandling kan de varor och tjänster vi köper också bidra positivt till Agenda 2030 utanför kommunens gränser. Ökad samverkan med civilsamhälle och företag är också avgörande för att vi gemensamt ska ta oss an och agera för att nå hållbarhetsmålen i vår kommun.

SLUTORD AV KOMMUNDIREKTÖR

Vi står inför en spännande och avgörande tid i Tierps kommunens utveckling. Som kommun har vi stora möjligheter att påverka utvecklingen i en hållbar riktning givet vårt ansvar för samhällsplanering, välfärdsservice och lokal demokrati, samt att vi är en av de större arbetsgivarna. Med över 1800 anställda, 2500 elever och 1000 vårdtagare ger kommunens arbete ringar på vattnet i hela samhället. Vår rapport, Lokala uppföljning av Agenda 2030, visar att hållbarhetsarbete bedrivs bäst på lokal nivå nära medborgarna, men att samverkan är a o för att nå framgång.

Att arbeta med Agenda 2030 är något som måste pågå i många år framöver och vi är långt ifrån färdiga. Vår rapport visar att den sociala hållbarheten utvecklas positivt i kommunen, men att vi har fortsatta utmaningar kring barnfattigdom, psykisk ohälsa och utanförskap för att nämna några. Den miljömässiga hållbarheten utvecklas till stor del positivt, men samtidigt minskar inte klimatutsläppen i tillräckligt snabb takt för att nå klimatmålen. Inom den ekonomiska hållbarheten krävs prioriteringar och långsiktighet för att kunna leverera mer med begränsade resurser framöver. Till stor del påverkar Tierps kommun uppfyllandet av de globala målen positivt, men vi har utmaningar kring framförallt en hållbar konsumtion och begränsad klimatpåverkan, där våra lokala fotavtryck påverkar andra av världens länders möjlighet till välfärd och utveckling.

En viktig utmaning framåt är att rikta kommunens insatser mot de områden eller grupper som har störst behov – för ingen får lämnas utanför i samhällsutvecklingen. Som en mindre kommun är det ofta få individer det handlar om, och det är viktigt att bryta ned uppföljning av mål och insatser på orter, grupper och områden för att kunna rikta insatser dit de behövs som mest.

I Tierps kommun ska hållbarhet vara norm. Alla exempel i vår rapport handlar om att förbättra och utveckla något – och när insatsen är över behöver kunskaper och erfarenheter bli en del av den ordinarie verksamheten. Exempelvis har våra satsningar på flerspråkighet, jämställdhet eller naturvårdsarbete blivit en del av ordinarie arbetssätt och styrning. På så sätt blir hållbarhet en del av hur kvalitet definieras i vår kommun.

Framöver väntar mycket spännande – stora investeringar är på gång inom den gröna omställningen i vårt närområde. Samtidigt ser vi stora kommande utmaningar med en åldrande befolkning, ökade behov av kompetensförsörjning och en stor samhällsomställning för att nå ett fossilfritt samhälle. Dessa utmaningar löser vi inte själva – vi behöver medborgare, företag och civilsamhället med oss på resan. I detta arbete kan kommuninvånaren inte längre ses som passiv mottagare av service, utan som en aktiv medskapare att tillsammans med kommunen forma en hållbar utveckling. Resan har bara börjat, och vi är redo att möta framtiden med beslutsamhet och vision. Nu kör vi!

Helena Carlsson

